

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku instituut

Erkki Aivola

POLITSEI TEENISTUSKOERTE ÜKSUSE FUNKTSIONAALSUS JA
KORRALDUS EESTIS SCHENGENI ALA VALIMI VÕRDLUSES

Magistritöö

Juhendaja:

Ramon Loik, MA

Kaasjuhendaja:

Jüri Pajusoo, MA

Tallinn 2012

ANNOTATSIOON
SISEKAITSEAKADEEMIA

Sisejulgeoleku instituut	Kuu ja aasta: 05.2012
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Politsei teenistuskooete üksuse funktsionaalsus ja korraldus Eestis Schengeni ala valimi võrdluses.</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: Police Service Dog Unit in Estonia: Overview of Practices and Functions in Relation to Arrangements Followed in Selected Schengen Countries.</p>	
Töö autor: Erkki Aivola	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Magistritöö koosneb 90 leheküljest, millest põhiosa moodustab 78 ja lisad 12 lehekülge. Magistritöö eesmärk on leida politsei teenistuskooete üksusele sobiv korraldus Eestis, tulenevalt selle funktsionaalsusest ja konvergensti vajadusest vastava korraldusega Schengeni alal. Schengeni õigusruumis on teenistuskooete töökorralduses võetud suund konvergenstile ja ühtsete standardite väljatöötamisele. Euroopa Liidu (EL) välispiiridel tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuur FRONTEX käivitas 2007. aastal projekti, töötamaks välja ühtsed standardid teenistuskooete alasele tegevusele.</p> <p>Magistritöö teoreetilises käsitluses on vajaliku raamistava ülevaate andmiseks kasutatud valdavalt erinevates võõrkeelsetes politseitöö valdkonda käsitlevates teadusajakirjades publitseeritud uuringuid. Samuti on välja toodud Schengeni õigusruumiga liitunud riikide õigusakte ja praktikat ning liikmesriikide politsei ja piirivalve teenistuskooete tööd puudutavad EL tasandi regulatsioonid. Schengeni ala riikide valimis on Eesti, Läti, Poola, Ungari, Austria, Rootsi, Prantsusmaa ja Soome. Magistritöö empiirilises osas võrreldakse Schengeni ala riikide valimi politsei teenistuskooete üksuste korraldust ning sellekohaseid kvantitatiivseid andmeid. Uuringu tulemuste põhjal tehakse praktilise suunitlusega ettepanekuid politsei teenistuskooete üksuse korralduse kohta Eestis, sh tuuakse välja eraldiseisva politsei teenistuskooete üksuse eelised võrdluses hajutatud paiknemisega. Ettepanekutes on arvestatud Politsei- ja Piirivalveameti prefektuuride eripäradega.</p>	
Võtmesõnad: Politsei- ja Piirivalveamet, teenistuskooete üksused, Schengeni ala, FRONTEX.	
Võõrkeelsed võtmesõnad: Police and Border Guard Board, police service dogs units, Schengen area, FRONTEX.	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Sisejulgeoleku instituudi juhataja:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Ramon Loik, MA	Allkiri:
Kaasjuhendaja: Jüri Pajusoo, MA	Allkiri:

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	5
SISSEJUHATUS	6
1. POLITSEI TEENISTUSKOERTE ÜKSUSE FUNKTSIONAALSUS.....	9
1.1. Eesmärkide ja ülesannete seos avaliku sektori organisatsiooni ülesehitusega sisejulgeoleku valdkonnas	9
1.2. Politsei teenistuskoerte kasutamise kujunemine ja üksuse ülesanded.....	18
1.3. Politsei teenistuskoerte valdkonda reguleerivad õigusaktid Schengeni riikide valimis.....	27
2. POLITSEI TEENISTUSKOERTE ÜKSUSE KORRALDUS EESTIS	
SCHENGENI ALA VALIMI VÕRDLUSES	38
2.1. Politsei teenistuskoerte töötulemused eraldiseisvas üksuses.....	38
2.2. Politsei teenistuskoerte töötulemused politseiorganisatsioonis eraldiseisva üksuseta	49
2.3. Politsei teenistuskoerte üksuste korraldus Schengeni alal ning ettepanekud vastava korralduse kohta Eestis	56
KOKKUVÕTE.....	65
SUMMARY	68
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	71
TABELITE JA JOONISTE LOETELU.....	78
Lisa 1. Intervjuude kodeerimisskeem	79
Lisa 2. Helsingi politseiosakonna teenistuskoerte üksuse töötulemused 2007 a.	80
Lisa 3. Helsingi politseiosakonna teenistuskoerte üksuse töötulemused 2008 a.	81
Lisa 4. Helsingi politseiosakonna teenistuskoerte üksuse töötulemused 2009 a.	82
Lisa 5. Helsingi politseiosakonna teenistuskoerte üksuse töötulemused 2010 a.	83
Lisa 6. Põhja Politseiprefektuuri künoloogiateenistuse aruanne 2007-2008.....	84
Lisa 7. Põhja Politseiprefektuuri künoloogiateenistuse aruanne 2009-2010.....	85

Lisa 8. Põhja Prefektuuri künoloogiateenistuse aruanne ja Helsingi politseiosakonna teenistusköörte üksuse töötulemused 2011 kuus kuud.	86
Lisa 9. Politsei- ja Piirivalveameti teenistusköörte koondaruanne 2010.....	87
Lisa 10. Politsei- ja Piirivalveameti teenistusköörte koondaruanne 2011 esimene poolaasta.....	88
Lisa 11. Autori poolt tehtud ettepanekud teenistusköörte üksuste paiknemise kohta.....	89
Lisa 12. Schengeni õigusruumi riikide valimi politsei teenistusköörte valdkonna regulatsioonide ning autori poolt läbiviidud ekspertintervjuude salvestised.	90

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

FRONTEX - Euroopa Liidu välispiiridel tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuur (Ametid...2012).

figurant – jõukasutuskoolituses teenistukoera koolitav isik, või muu eriväljaõppega isik, keda teenistukoer koolituse käigus ründab (Autori sõnastatud).

jõukasutuskoer – teenistukoer, kes on võimeline koerajuhi käskluse peale inimest hammustama ja haarest lahti laskma, valvama inimest ning lõpetama rünnaku (Common...2012).

PPA – Politsei- ja Piirivalveamet

üldotstarbeline koer – teenistukoer, kes on võimeline ajama inimese lõhnajälge ning otsima ja näitama inimest või inimese lõhnaga esemeid. Samuti on võimeline koerajuhi käskluse peale inimest hammustama ja haarest lahti laskma, valvama inimest ning lõpetama rünnaku (Common...2012). Eestis kasutatakse paralleelselt ka mõistet patrullkoer.

SISSEJUHATUS

Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi ka *ühendamet*) loomisel 2010. aastal ei muudetud senist teenistuskooertega seonduvat korraldust. Ühendameti neljast prefektuurist vaid ühes on eraldiseisev teenistuskooerte üksus, teistes prefektuurides kuuluvad teenistuskooerad koos koerajuhiga erinevatesse üksustesse. Seega ei ole politsei teenistuskooertega seonduv valdkond Eestis korraldatud ühetaoliselt. Erinevad ka vastavad töötulemused.

Põhja Prefektuuris, kus on eraldiseisev teenistuskooerte üksus, on töötulemused teenistuskooera kohta märgatavalt paremad, võrdluses teiste prefektuuride samade näitajatega. Kuigi Põhja Prefektuur teenindab tervet Harjumaad, kus pannakse toime peaaegu pooled Eestis toimepandavatest kuritegudest, ei saa see olla ainukeseks põhjuseks, miks on töötulemused teenistuskooera kohta prefektuuriti nähtavalt erinevad. Töötulemuste all käsitletakse käesolevas uurimuses teenistuskooerte töötunde, kasutamisi ja tulemuslikkust, mis väljendub kuriteos kahtlustatavate kinnipidamises ning keelatud ainete ja esemete avastamises.

Eesti politsei teenistuskooerte üksuse korraldust ei ole senini autorile teadaolevalt süstemaatiliselt võrreldud teiste riikide sarnase üksuse korraldusega. Korralduse all käsitletakse seejuures organisatsiooni ülesehitust ning teenistuskooerte koos koerajuhtidega paiknemist selles, mis mõjutab praktilist selge suunitlusega tööd. Uuringu uudsus ja aktuaalsus seisneb võimaluste hindamises, kuidas kasutada politsei teenistuskooeri Eestis senisest efektiivsemalt, kuna teenistuskooera suunitlus ning töökeskkond on olulised aspektid sündmuse tulemuslikus lahendamises. Hinnates teenistuskooerte töö tulemuslikkust, saab teha ettepanekuid muudatusteks Politsei- ja Piirivalveameti antud valdkonna korralduses, mis omakorda väljenduks töötulemuste võimalikus paranemises.

Schengeni õigusruumis on teenistuskooerte töökorralduses võetud suund konvergensile ja ühtsete standardite väljatöötamisele. Euroopa Liidu (EL) välispiiridel tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuur FRONTEx käivitas 2007. aastal projekti, töötamaks välja ühtsed standardid teenistuskooerte alasele tegevusele. EL Nõukogu kutsus 2011. aastal liikmesriike üles looma politseikoerte professionaalide Euroopa võrgustiku KYNOPOLI, edendamaks liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelist koostööd ja koordineerimist politseikoerte kasutamisel. Euroopa

Liidu tasemel on samuti tõdetud, et piiriülene koostöö peab toimima ka teistes valdkondades peale organiseeritud kuritegevuse ja terrorismi alase võitluse, sh on EL Nõukogu märkinud vajadust hõlbustada politseikoerte ühist kasutamist piiriülestel operatsioonidel, tagamaks õiguskaitseasutuste paindlik ja tõhus koostöö. Teenistusköerte valdkonna korraldus liikmesriigiti peaks ühtlasi toetama Schengeni ala koostööd integreeritud piirihalduses ja kuritegevusvastases võitluses. Uuringu olulisus seisneb seetõttu ka vajaduses teadmise järele, millises suunas orienteerub teenistusköerte korralduse valdkond Schengeni alal ning kuidas oleks Eestil selles suunas otstarbekas liikuda.

Sisejulgeoleku aspektist vaadelduna saab läbi võimalike muutuste teenistusköerte valdkonnas tõhusamalt täita süütegude ennetamiseks, tõkestamiseks ja efektiivseks avastamiseks püstitatud eesmärgid. Magistristöös raames püütakse leida vastus probleemile, kas teenistusköerte üksuse paiknemine politsei organisatsioonis mõjutab oluliselt töötulemusi. Magistristöös eesmärk on leida politsei teenistusköerte üksusele sobiv korraldus Eestis, tulenevalt selle funktsionaalsusest ja konvergensti vajadusest vastava korraldusega Schengeni alal. Vastus uurimisküsimusele moodustab töö põhitulemuse, mis kajastub järeldustes ja hindab eesmärgi täidetust, mis on uuringu käigus menetletud samm-sammult läbi uurimisülesannete täitmise.

Magistristöös eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Analüüsida avaliku sektori organisatsiooni eesmärkide ja ülesannete seost organisatsiooni ülesehitusega sisejulgeoleku valdkonnas.
2. Anda ülevaade politsei teenistusköerte üksuse funktsionaalsusest ja hinnata töötulemusi teenistusköerte paiknemise seisukohast.
3. Võrrelda politsei teenistusköerte üksuste korraldust Eestis Schengeni ala riikide valimi näitel.

Magistristöös viiakse läbi võrdlev juhtumiuuring, kuna see toob autori hinnangul kõige selgemalt välja erinevused ja ühisosa politsei teenistusköerte valdkonna korralduses. Uuringu raames viiakse läbi pool-struktureeritud ekspertintervjuud ning võrreldakse politsei teenistusköerte töötulemuste suhtes asjakohaseid statistilisi andmeid. Kuna uuringu käigus võrreldakse arvandmeid, kirjeldatakse mitme riigi politsei struktuuri ning viiakse läbi ekspertintervjuud, on kasutatud kombineeritud uuringu disaini.

Magistritöö esimeses, teoreetilises peatükis on vajaliku ülevaate andmiseks kasutatud valdavalt erinevates võõrkeelsetes politseitöö valdkonda käsitlevates teadusajakirjades publitseeritud uuringuid. Samuti on välja toodud Schengeni õigusruumiga liitunud riikide õigusakte ja praktikat ning liikmesriikide politsei ja piirivalve teenistusköörte tööd puudutavad EL tasandi regulatsioonid. Schengeni ala riikide valimis on esindatud Eesti, Läti, Poola, Ungari, Austria, Rootsi, Prantsusmaa ja Soome. Magistritöös kasutatakse õigusakte seisuga 15.12.2011. a.

Magistritöö teises peatükis võrreldakse Schengeni ala riikide valimi politsei teenistusköörte üksuste korraldust ning sellekohaseid statistilisi andmeid. Keskkond, milles teenistusköör peab töötama, määrab paljuski teenistuskööra suunitluse ning mõjutab sündmuse lahendamise tulemuslikkust. Seetõttu hõlmab statistiliste andmete võrdlus sh teenistuskööra töökeskkonda, ehk kui suurt piirkonda teenindab köörajuht teenistuskööraga, samuti asustust, ehk kui palju inimesi elab vastavas teeninduspiirkonnas. Samuti võrreldakse Eesti ja Soome politsei teenistuskööra kohta tulevate väljakutsete arvu, kasutamisi jäljel, kasutamisi kahtlustatava kinnipidamisel ning eriköörte puhul narkootiliste ainete otsimisi ja leidmise arvu. Soome politsei teenistusköörte kasutamise valdkond on oluliselt laiem kui eelpool nimetatud tegevused, mistõttu on käesolevaga uuritud vaid neid tegevusi, mida Eestis ühendameti teenistusköörad läbi viivad. Uuringu tulemuste põhjal jõutakse praktilise suunitlusega ettepanekuteni politsei teenistusköörte üksuse korralduse kohta Eestis, tulenevalt selle funktsionaalsusest ja ühilduvusvajadusest vastava korraldusega Schengeni alal.

1. POLITSEI TEENISTUSKOERTE ÜKSUSE FUNKTSIONAALSUS

1.1. Eesmärkide ja ülesannete seos avaliku sektori organisatsiooni ülesehitusega sisejulgeoleku valdkonnas

Organisatsiooni struktuur kirjeldab traditsiooniliselt viisi, kuidas organisatsioon on jaotatud töörühmadeks ning kuidas on korraldatud aruandlus ja võimusuhted, mis seovad organisatsioonis töötavaid üksikisikuid ja rühmi. Struktuuri mõte on selles, et igale töörühmale tekib oma identiteet, samuti tõhustab see üksikisikute ja rühmade omavahelist kommunikatsiooni. Struktuuri eesmärk on korraldada organisatsiooni liikmete tööjaotust nii, et igaühe panus oleks organisatsiooni eesmärkide saavutamisel rakendatud parimal viisil (Brooks 2006:201).

Avalik sektor osutab elanikkonnale paljusid elutähtsaid teenuseid. Riik või kohalikud omavalitsused pakuvad ise või korraldavad avalike teenuste pakkumist. Sageli on need teenused seotud valdkondadega, kus ei ole või on mõned üksikud äriettevõtted, kuigi erastamine on kasvav trend (Jääskeläinen 2010:13). Üheks elutähtsaks teenuseks on ka avaliku korra tagamine, kuhu kaasatakse mh ka politsei teenistuskoeeri. Selle põhjuseks on teenistuskoeeri ennetav mõju korrarikkumistele ning tekkivad lisavõimalused juba toimunud sündmusele reageerimisel.

Siseministeriumi valitsemisala tegevusvaldkondadeks turvalisema elukeskkonna loomisel on inimestele õnnetuste korral kiire abi osutamine, kogukonnas kindlustunde loomine süütegusid toime pannud isikute tabamiseks ja riigi valmisoleku tagamine toimetulekuks suurõnnetuste ning rahutustega (Politsei ja piirivalve seaduse eelnõu seletuskiri 2008).

Korraldusseaduse eelnõu määratleb politsei nn üldkorralduseorganina ning avaliku korra mõiste laienemine toob kaasa uue lähenemisvajaduse sisejulgeoleku organisatsioonis. Ministeriumist ja haldusalast ühtse organisatsioonilise terviku kujundamisel ning valdkondlikele põhiprotsessidele keskendumisel tuli mh hinnata ka haldusala ametite senine funktsionaalsus. Eesti on muutunud EL (ühtse) sisejulgeoleku ruumi osaks, mis seab meile senisest oluliselt erinevaid ja kõrgemaid nõudeid nii politseiorganisatsiooni kui ka tegevuste tõhususes. Senisest enam peab sisejulgeoleku organisatsioon tagama valmisoleku toimetulekuks ekstreemsetes olukordades ja proportsionaalse jõu kasutamiseks. Kuritegevuse tõkestamine ja toimepandud kuritegude osas tõendite kogumine muutub sellises keskkonnas samuti

keerukamaks ja nõuab parima praktika ning seadusandluse ajakohastamist. (*Ibid* 2008) Erinevatel organisatsiooni ülesehituse mudelitel on omad eelised, mis aitaksid eelpool kirjeldatud keskkonnas saavutada püstitatud eesmärged.

Politseiorganisatsiooni poolt pakutavaid teenuseid on spetsiifilisusest tulenevalt keeruline ühtsena hinnata, eriti politsei ennetava mõju hindamist. Seega tuleb politseiorganisatsiooni juhtimisel arvestada eripäradega politsei teenuse tervikuna hindamisel. Üheks võimaluseks on tulemuslepingute sõlmimine, millega saab täpsustada saavutatavaid eesmärged. Samas on politsei töötulemuste mõõtmine keerukas, eriti liiklusõnnetuste ja kuritegevuse statistika suhtes. Samuti on keeruline hinnata politsei tegevuste mõju pikas perspektiivis, kuna sisejulgeoleku valdkonnas on mõjureid rohkem ning seda ei moodusta ainult politsei vastutusala. (Ritsert & Pekar 2009) Seega, nagu avaliku sektori teenuste puhul üldisemalt, on politseiorganisatsiooni puhul sageli keeruline hinnata konkreetseid väljundeid ehk tekkinud lisandväärtuse suurust.

Organisatsiooni edukaks juhtimiseks vajatakse strateegiat, ehk kuidas juhtida ja mida saavutada. Seejuures ei piisa vaid kohanemisest vastavalt oludele, vaid tuleb otsida võimalusi arenguks. Vajadus strateegiate tõhusamaks rakendamiseks politsei vastutusalas on leidnud rõhutamist nii teoreetikute kui ka praktikute poolt. Ebakohane strateegia või selle ebakohane rakendamine võib põhjustada ülesannete dubleerimist, ühildamatuid struktuuriüksusi ja ressursside ebaefektiivset kasutamist. (Gottschalk & Gudmundsen 2009)

Nõudmised avaliku sektori asutustele on oluliselt muutunud viimase 20-30 aasta jooksul. Üldsus ei oota enam avaliku sektori asutustelt mitte ainult kvaliteetset teenust, vaid eeldab ka vastutustundlikku käitumist üldisemalt ning eelarveliste vahendite heaperemehelikku kasutamist. Sellest lähtuvalt soovitakse teada, mida on politsei oma vastutusalas saavutanud ja kas politseile eraldatud ressursid on leidnud mõistlikku kasutamist. (Coleman 2008) Saavutamaks eraldatud ressursside võimalikult tõhusat kasutamist, tuleb organisatsioonile mh leida võimalikult efektiivne ülesehitus.

Organisatsiooni ülesehituse all mõistetakse selle korraldust ja toimimist. Iga organisatsioon kasutab ülesehitust, mõjutamaks töötaja seotust organisatsiooniga, tema pühendumise kujundamist läbi kaasamise, edutamisevõimaluste, kommunikatsiooni jm. Kaasamise kaks põhilist sisendit saadakse otsuste vastuvõtmisel ja tööd puudutavate küsimuste aruteludel. Sisend otsuste vastuvõtmisel tähendab töötaja kaasamist neis küsimustes, mis määravad organisatsiooni

arengusuuna ja põhiväärtused. Tööd puudutavate küsimuste sisend on töötaja oskus ja võime lahendada tööga seotud küsimusi, ehk autonoomne töökoht. Edutamise võimlustega seostatakse töötaja taju enda karjäärivõimaluste kohta organisatsioonis. Organisatsioonisisene kommunikatsioon peab tagama, et oluline informatsioon on selle liikmetele kättesaadav, mis loob eeldused nende tõhusale ja tulemuslikule tööülesannete täitmisele. Kuna valdav enamus töötajaid soovib, et neid koheldaks õiglaselt ja erapooletult, peab organisatsioon toimima ettearvatavalt. (Lambert, Hogan & Jiang 2008) Üksuse koordineerituse tase ning inimsuhted üksuse liikmete ja juhtide vahel on tegurid, mis mõjuvad märgatavalt töötajate motivatsioonile, efektiivsusele ning tulemuslikkusele. (Natale, Sora & Kavalipurapu 2004)

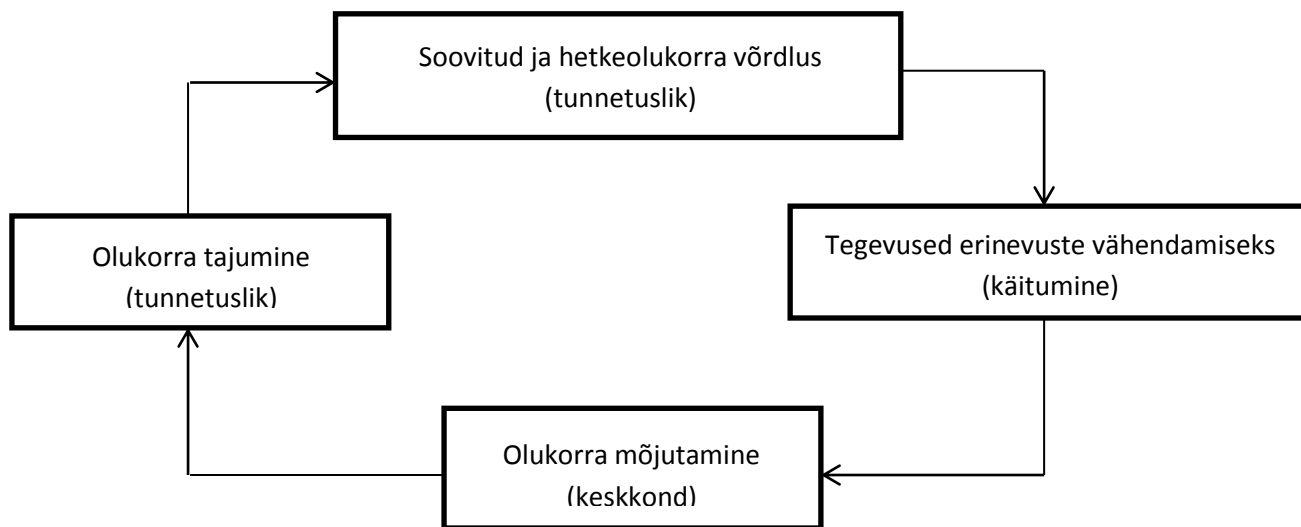
Organisatsioonisisene mehhanism, mis loob ametliku korra infovahetuseks politseiasutuses on käsuliin. Käsuliin on rajatud eeldusel, et mida selgem on info liikumine ülevalt alla, seda tõhusam on asutusesisene kommunikatsioon ning otsuselangetamise protsess, mis loob vertikaalse infovoo ülevalt alla läbi terve organisatsiooni. Käsuliin paneb paika n-ö sirge tee infovoole üksuse iga liikme ja juhi vahel. Seda võib vaadelda ka kui kahesuunalist tänavat, kus info liigub organisatsiooni liikmetelt läbi keskastme juhtide juhtkonnani välja (Cordner & Scarborough 2010:114-115).

Organisatsioon on korraldatud teatud hierarhiasse, mis määrab ära võimuliinid. Hierarhiaga tagatakse, et töötaja teab, kellelt ta saab teavet ja juhiseid ning kelle ees ta oma tööst aru annab. Vastutussuhted moodustavad hierarhilise (astmelise) struktuuri – mida kõrgemal hierarhias liikuda, seda vähem on juhikohti, kuid seda suurem on ka vastutus. Hierarhia ülemises tipus asetseb tippjuht, kes vastutab kogu organisatsiooni töö eest (Brooks 2006:200). Hierarhilise ülesehitusega organisatsioon on laialt levinud kuna see on funktsionaalselt kohanemisvõimeline ning suurendab võimalusi üksuse eduks ja püsijäämiseks konkurentsis (Halevy, Chou & Galinsky 2011).

Mõned organisatsiooniteoreetikud väidavad, et sotsiaalne kapital organisatsioonis on potentsiaalselt tulemuslikkust parandav tegur. Organisatsiooni ülesehitus, mis annab juurde või vähendab võimalusi arenguks, võib sotsiaalse kapitali mõju võimendada või nõrgendada. Organisatsiooni sotsiaalse kapitali mõõtmise moodustavad peamiselt koostöö erinevatel tasanditel, vastastikune usaldus ja missiooni ühtne tunnetamine. Millisel määral õnnestub sotsiaalset kapitali kasutada organisatsiooni arenguks sõltub ka muudest tingimustest, kuid peamine mõju tuleneb siiski organisatsiooni ülesehitusest, mis hõlmab endas ka juhtimistasandi iseäralikke

tunnusjooni, mis tulenevad organisatsiooni suurusest ja otsuste vastuvõtmise protseduurist. (Andrews 2010)

Parandamaks politsei poolt pakutava avaliku teenuse kvaliteeti on vaja selget juhtimist ja meetodit, mille abil hinnata arenguid (Mohar 2010), sh on oluline tõhus enesejuhtimisvõime. Enesejuhtimine on mõiste, mis hõlmab erinevaid organisatsiooni tasemeid ja ühendab endas nii indiviidi kui ka meeskonna analüüsi. Enesejuhtimine indiviidi tasandil on seotud positiivsete hoiakutega töö suhtes ja töötulemuslikkuse paranemisega. Enesejuhtimise teoreetiline raamistik on suuresti põhjustatud laiendatud kontrolliva juhtimise mõistest. Sellest vaatenurgast lähtudes, tajub üksus ennast juhtides olemasolevat olukorda ja võrdleb seda eesmärgiks püstitatud olukorraga. Järgmiste tegevustena soovitakse vähendada erinevust hetkeolukorra ja eesmärgiks püstitatud olukorra vahel. Läbiviidud tegevuste mõju hinnatakse tsükliliselt, nagu on illustreeritud joonisel 1. (Manz, Stewart & Courtright 2011)

Joonis 1. Enesejuhtimise teoreetiline raamistik (Manz, C...2011)

Kaasaegse organisatsiooni tunnuseks on mh sise- ja välisjärelevalve täpne kavandamine ning selle rakendamine. Järelevalve organisatsiooni üle mõjutab selle valikuid organisatsiooni ülesehituse loomisel, k.a. üksuse suurus ja ergutuste süsteem (Liang, Rajan & Ray 2008).

Organisatsiooni ülesehitus väljendab juhtimise, halduse ja põhitegevuste suhet valdkondlikus struktuuriüksuses. Samuti kehastab see võimu, vastutust ja usaldust. Organisatsiooni ülesehitus

koondab tegevused administreerimise ja järelevalve eesmärkidel ning ühendab kohustused ja vastutuse tööülesanneteks. Valdkondlik struktuuriüksus on vahend põhitegevuste ning strateegilise plaani elluviimiseks, mis mõjutab informatsiooni liikumist, tegevuste koordineerimist ning reageerimist keskkonnamuutustele. Organisatsiooni ülesehitus on tavaliselt juhuslik, harvem ka ratsionaalne. Ülesehitus ei peegelda ainult objektiivseid tegureid nagu keskkond, missioon, üksuse suurus, ressursid ja tehnoloogia, vaid ka juhtivtöötajate eelistusi ning teadmisi organisatsioonist. Samuti on tajutavad kompromisside ning sisemise võimuvõitluse tulemused. Eraldiseisev üksus võib olla struktureeritud tuginedes tegevusele, tootele, teenusele, kliendile, asukohale, maatriksehitusele, protsessile või nende kombinatsioonile. (Texas...1994) Tulenevalt organisatsiooni eesmärkidest ja ülesannetest kasutatakse organisatsiooni ülesehituses erinevaid mudeleid.

Üheks võimaluseks on funktsionaalsusel põhinev organisatsiooni ülesehitus. Iga organisatsioon peab täitma teatud ülesandeid, et saavutada püstitatud eesmärgid. (Gibson, Ivancevich, Donnely & Konopaske 2009:397) Politsei- ja Piirivalveameti põhiülesanneteks on Euroopa välispiiri tagamine, turvalisuse ja avaliku korra tagamine riigis, kuritegude menetlemine ja ennetamine ning kodakondsuse määramine ja dokumentide väljastamine. Funktsionaalse ülesehitusega organisatsioonis on tegevused grupeeritud ühise eesmärgi järgi alt üles läbi kogu organisatsiooni. Kõik funktsionaalsed tegevused on koondatud spetsiaalsetesse struktuuriüksustesse. Lisaks väikeettevõtetele kasutavad sellist ülesehitust paljud avaliku sektori asutused ning suurettevõtete divisjonid. (Anand, Daft 2007)

Igale üksikule põhiülesandele saab moodustada vastava osakonna ning täidetavad tööülesanded ühildada funktsionaalsusel loodud osakondadega. Üheks suuremaks puuduseks funktsionaalsusel põhineva ülesehituse puhul on see, et spetsialistid on koondunud üksustesse ning nad arenevad ainult oma valdkonna raames, millest tingituna võivad organisatsiooni eesmärgid jääda üksuse eesmärkidest tahapoole. (Gibson, Ivancevich, Donnely & Konopaske 2009:397). Samas on organisatsiooni ülesehituse mudeli mõte toetada organisatsiooni eesmärkide saavutamist.

Organisatsioonid saab liigitada viie konfiguratsiooni alla (Mintzberg 1980) tulenevalt ülesehitusest:

1. Lihtne struktuur
2. Masinbürokratia
3. Professionaalne bürokratia
4. Divisjonistruktuur
5. Adhokraatia

Lihtsa struktuuri ülesehitusega organisatsioonil on väike või puudub täielikult tehnostruktuur, on mõned tugiteenuste töötajad, minimaalne eristatus osakondade vahel ja väike juhtimishierarhia. Tegevus on vähesel määral formaliseeritud ning kasutatakse vähest planeerimist, väljaõpet või info- ja kommunikatsioonivahendeid. Oma olemuselt on see struktuur orgaaniline. Organisatsiooni tegevuste koordineerimine on tugevalt mõjutatud otsesest juhtimisest, ehk tähtsamad otsused teeb organisatsiooni juht. (Mintzberg 1980)

Masinbürokratiaga organisatsiooni iseloomustab kõrge spetsialiseeritus, rutiinsed tööülesanded, formaliseeritud tööprotsessid ning standardiseeritus. Võim on tsentraliseeritud ja administratiivses struktuuris on selge eristatus tegevusharu ja personali vahel. (*Ibid* 1980)

Professionaalse bürokratia organisatsioonid võivad olla bürokratlikud, olemata seejuures tsentraliseeritud. Sellised organisatsioonid võivad endale lubada samal ajal standardiseerimist ja detsentraliseerimist. Tegemist on oskuste ja teadmiste standardiseerimisega. Enamasti palgatakse sellisesse organisatsiooni juba koolitatud ja väljaõppinud professionaale, kes vastutavad ja kontrollivad oma tööd ise. (Mintzberg 1980)

Divisjonistruktuuriga organisatsiooni saab kirjeldada kui turule orienteeritud ettevõtet, millel on peakorter, kust teostatakse järelevalvet ja juhitakse divisjone, mis on keskendunud oma turgudele. Adhokraatia struktuur on kohandatud keeruliste uuenduste ja innovaatiliste lahenduste rakendamisele. See on orgaaniline struktuur vähese käitumise formaliseerimisega, kõrge horisontaalse töö spetsialiseerumisega, töötajate paiknemisega funktsionaalsetes osakondades, kuid töö tegemiseks moodustatakse nendest turupõhised meeskonnad. Põhiline koordinatsioonimehhanism on vastastikune kooskõlastamine. (*Ibid* 1980)

Juhul kui organisatsioon ei toimi ootuspäraselt, süüdistatakse sageli isikkoosseisu. Selline lähenemine võib põhineda valel eeldustel. Kui organisatsioon ei sobitu selle liikmete hoiakute ja kvalifikatsiooniga, ei peitu probleem töötajaskonnas, vaid organisatsiooni ülesehituses. Õigesti kavandatud organisatsiooni ülesehitus sobitub tegevuskeskkonda ning on paindlik võimalike muutuste suhtes tulevikus. Sobiv ülesehitus võimaldab organisatsioonil vajadusel läbi viia muudatusi ning tagab kohanemisvõime muutuvate oludega. (Goold, Campbell 2002)

Organisatsiooni ülesehitusega kaasnev peamine väljakutse on, kuidas saavutada nii tõhusus kui ka paindlikkus. Organisatsiooni ülesehitus mõjutab selle võimet kasvada ja areneda. Organisatsioonid saaksid paremini kasutusele võtta innovatsioonilisi lahendusi kui ühildataks funktsionaalse ja maatriksehituse elemente. (Tushman, Smith, Wood, Westerman, O'Reilly 2010) Maatriksehitus ei ole uudne, kuid see on vastuoluline organisatsiooni ülesehituse mudel. Sellise organisatsioonilise ülesehituse mudeli rakendamise suhtes olid kõrged ootused, kuna see esindas organisatsiooni vastust keerulistele ja muutuvatele oludele, mis on iseloomulikud ka kaasaja väliskeskkonnale. (Janićjević, Aleksić 2007)

Maatriksstruktuuri puhul kulub rohkem aega juhtimisele võrdluses funktsionaalse struktuuriga, tulenevalt selle mõnevõrra keerulisemast ehitusest juhtimise seisukohast. Suurtes maatriksehitusega organisatsioonides on teatud riskid, mis on seotud pikaajaliste otsustega, informatsiooni liikumisega ning prioriteetide määratlemisega. Organisatsiooni ülesehitus pole täiuslik kuni pole paika pandud juhtimis- ja vastutustasandid. (Kesler & Schuster 2009) Selleks, et hinnata tõhusalt maatriksehitusega organisatsiooni töötajate tulemuslikkust, peaks looma mitmeastmelise hindamissüsteemi. Hindamissüsteem peaks võimaldama organisatsioonil kaardistada töötajate tugevad ja nõrgad küljed, võttes arvesse erinevaid kriteeriume. (Appelbaum, Nadeau & Cyr 2009)

Paljud organisatsioonid kasutavad maatriksehitust, kuna see võimaldab asutusel paindlikult planeerida inimressurssi, leida innovaatilisi lahendusi keerulistele väljakutsetele ebastabiilses keskkonnas ning parandada infovahetust organisatsiooni sees, kasutades mh ka horisontaalseid infokanaleid. Maatriksehitusega organisatsiooni töötajad võiksid hoomata, kuidas nende võimed ja oskused võimaldavad efektiivsemalt tegutseda eesmärkide nimel. Vastasel juhul võivad vastuvõetavad otsused olla enneaegsed ning madalama kvaliteediga kui organisatsioonides funktsionaalse ülesehitusega. Selline arusaamine juhatab töötajaid enesetäiendamise suunas. (Sy

& Cote 2004) Organisatsiooni ülesehitus määratleb mh ka juhtimistasandid, koostöö erinevatel tasanditel ning informatsiooni liikumise skeemi.

Sisese protsessi mudelil põhinev organisatsioon on juhitud protsessi paradigmast, mis on keskendunud tegevuste horisontaalsele vaatele ning organisatsiooni korralduse lähenemisele protsesside suunas. Tegelikuses kuuluvad töötajad mõlema, nii protsessi meeskondadesse kui ka eraldiseisvatesse üksustesse. Juhul kui ei ole selgelt eristatavat vastutust ja esmatähtis töövaldkond on täpsustamata, siis tekib olukord, kus töötajad tajuvad kahe erineva organisatsiooni ülesehituse filosoofia rakendamist. Selline maatriksehituse rakendamine ei ole aktsepteeritav ning seda tuleks vältida. (Hernaus 2008)

Avaliku sektori asutuste reformimisel tuleb arvestada erinevat laadi bürokraatiast tulenevate mõjudega ning nende seostega ametnike arusaamadele organisatsiooni ülesannetest (Feeney & DeHart-Davis 2009). Ühendameti teenistuskooerte valdkonna ühetaoliseks muutmisel, näiteks, tuleks kindlasti arvestada nii piiri valvamise, avaliku korra tagamise funktsioonide kui ka piirkonna eripäradega.

Erinevates uuringutes väidetakse, et töötajate kõrgem pädevus mõjub positiivselt töö tulemuslikkusele. Sellest võib omakorda järeldada, et investeringud koolitusse mõjuvad positiivselt töö tulemuslikkusele (Jääskeläinen 2010:61). Tööalane õpe kujutab olulist rolli nii esmase pädevuse saavutamisel kui ka selle jätkuval arendamisel. Tööalast arengut soodustab mh kolleegidelt saadav tagasiside. Töötajad arendavad pädevust, püüdes saavutada püstitatud eesmärgid ning loomulikult arenetakse tööalasel ka järjepidevalt tööd tehes, st et spontaanne ja läbimõeldud õpe on omavahel põimunud. Pikema tööstaažiga politseinikel on siinjuures välja kujunenud omad põhimõtted ja arusaamad tööalase arengu suhtes (Doornbos, Simons & Denessen 2008).

Tegurid, mis mõjutavad organisatsiooni toimimise efektiivsust on mh keskkond, strateegia, organisatsioonikultuur ja ülesehitus, tehnoloogilised lahendused ning personal. Organisatsiooni peetakse efektiivseks kui see liigub soovitud eesmärkide või olukorra suunas. (Altaf, Ali 2011)

Püüdes edendada pidevat õpet ja protsesside parandamist organisatsioonides, hoiduvad paljude asutuste juhid struktuurset juhtimisest, pidades seda piiravaks ja loovust takistavaks tegevuseks. Paljudel juhtudel ei tee nad seda mitte seetõttu, et on arvamusel struktuuri pärssivast mõjust asutuse arengule, vaid kartusest bürokraatia suurenemise ees (Bunderson & Boumgarden 2010).

Kuigi töökeskkond on keeruline kogum mitmetest muutujatest, saab seda siiski jagada kaheks peamiseks iseloomustavaks näitajaks, milleks on organisatsiooni ülesehitus ja ametikoha tööülesanded. Iga organisatsioon kasutab töötajate juhtimisega paremaks toimetulekuks organisatsiooni ülesehitust erinevas ulatuses (Lambert, Hogan, Dial, Jiang & Khondaker 2012). Soov rühmitada töötajad sarnaste ülesannete, teadmiste ja asjatundlikkuse põhjal, samuti juhtkonna võimetus hallata kõiki erinevaid valdkondi, tekitab organisatsiooni formaliseerimist, detsentraliseerimist ja spetsialiseerumist (Brooks 2006:218). Rühmitades töötajaid täidetavate ülesannete järgi, tuleks arvestada töö eripäraga, ehk kui kiiret kohanemist väliskeskkonnast tulenevate mõjudega konkreetne tööloik eeldab.

Traditsiooniliste funktsionaalse ülesehitusega hierarhiliste juhtimistasanditega organisatsioonide asendumine ühetasandiliste ja muutuva ülesehitusega organisatsioonidega on tingitud kiiresti muutuvast keskkonnast ning vajadusest arendada töötajate loovust ja meeskonnatööd ning soodustada innovaatiliste lahenduste kasutamist. (Giancola 2007)

Eelnevalt tulenevalt võib eeldada, et teenistuskooerte paiknemisel politseiorganisatsioonis üksusena tekib vastav kõrgspetsialiseerumine, kus põhitegevuseks on spetsiifiliselt töö teenistuskooeraga. Funktsionaalsusel loodud politseiüksuse ametnikel on avaramad võimalused vahetada erialaseid teadmisi ja kogemusi, kuna eksisteerib vahetu professionaalne kontakt töökohal. Nii kriminaal- kui ka korrakaitsepolitsei koosseisus on Eestis üksused moodustatud täidetavate tööülesannete järgi, politsei teenistuskooeri kasutatakse seejuures erinevate ülesannete täitmisel. Teenistuskooerte koos koerajuhiga paiknemine politseiorganisatsioonis eraldiseisva üksusena looks eeldatavalt võimaluse koolitada teenistuskooeri täitma ka keerulisemaid ülesandeid, mida hajutatud paiknemise korral oleks inimressursi puudusel mitmeti keerukam korraldada.

1.2. Politsei teenistuskooerte kasutamise kujunemine ja üksuse ülesanded

Teenistuskooeri kasutavad oma töös politseiliste ülesannetega tegelevad asutused üle maailma. Eksisteerib mitmeid põhjuseid, miks just koera kasutatakse erinevate ülesannete täitmisel kõige enam. Koer on intelligentne ja õppimisvõimeline olend ning võimeline inimesega koostööd tegema (Coren 2007:290). Enim teatakse, et koera kasutatakse tema tundliku haistmismeele tõttu, mille abil on võimalik avastada erinevaid lõhnajälgi inimese lõhnast kuni erinevate keemiliste ühendite lõhnadeni. Kriminialistika valdkonnas on kasutusel ka seadmed, mis on võimelised eristama ja registreerima lõhnaainete spektrit, ehk n-õ tehisnina. Tehisnina arendusega tegeletakse mitmes riigis, kuid selle maksumus ja keerukus jätavad tõenäoliselt koera veel aastateks eelisseisu (Walt, Stitzel & Aernecke 2012).

Lisaks kasutatakse koeri üha enam ka jõukasutuse vahendina, olgu selleks põgeneva kurjategija kinnipidamine, mingi objekti perimeetri valvamine või tänava massirahutuste ohjamine. Määravateks asjaoludeks on seejuures ka otstarbekus ja majanduslikud kaalutlused, kuna teenistuskooeri saab kasutada erinevates oludes nii väli- kui sisetingimustes. (Vargus, Hoeflinger, Smith 2011) Majanduslik tegur on oluline ka ründe- ja valvekoerte kasutamisel, kes vastavalt olukorrale peavad võtma vastu esimese ründe kurjategija poolt, vähendades oluliselt ohtu ülesandel osalevate ametnike elule ja tervisele.

Õiguskaitseorganid on tänapäevaks välja töötanud ka mitmeid uudseid meetodeid paremaks võitluseks kuritegevusega ja kuriteo sooritanud isiku võimalikult efektiivseks tabamiseks. Tehnoloogia ja erinevate meetodite täiustamine on n-õ nurgakiviks õiguskaitseorganite tööd tõhustavale teadus- ja arendustegevusele. Samas kasutatakse ühte erivahendit, teenistuskooera, läbi ajaloo kestlikel põhimõtetel. Koera heas võimes avastada lõhnajälgi, narkootilisi aineid või lõhkeaineid ei kahelda sellekohase pikaajalise praktika kogemusel. Kuna teenistuskooeri kasutatakse ka jõuvahendina, kerkib esile küsimus, millal muutub koer abivahendist erivahendiks. Tegemaks vahet abivahendil ja erivahendil, tuleb hoomata mitte ainult koera võimeid, vaid ka seda, kuidas on koera koolitatud ja kasutatud töös. (Dorriety 2005)

Teenistuskooera tänapäevases mõistes kasutamise algusaeg ulatub 19. sajandi lõppu. 1896. aastal võttis tuntud austria kriminialist Hans Gross politseis kasutusele 12 teenistuskooera, kelle abiga hakati kuritegevuse vastu võitlema, kasutades odoroloogia informatsiooni (Lall 2010). Alates 20. sajandi algusest on enamuse arenenud riikide politseiorganisatsiooni juurde kuulunud ka

politseikoerad. Politseikoerte kasutamine USA-s algas 1907. aastal kui esimesed patrullkoerad Lõuna-Orange politseiosakonnas, New Jerseys ja New Yorki politseiosakondades teenistust alustasid (Bryson 2000). Soomes võeti politsei teenistuskoad kasutusele 1905. aastal (Laaksonen 2010). Samast perioodist on teada, et ka toonastes Balti kubermangudes olid juba tööl politseikoerad.

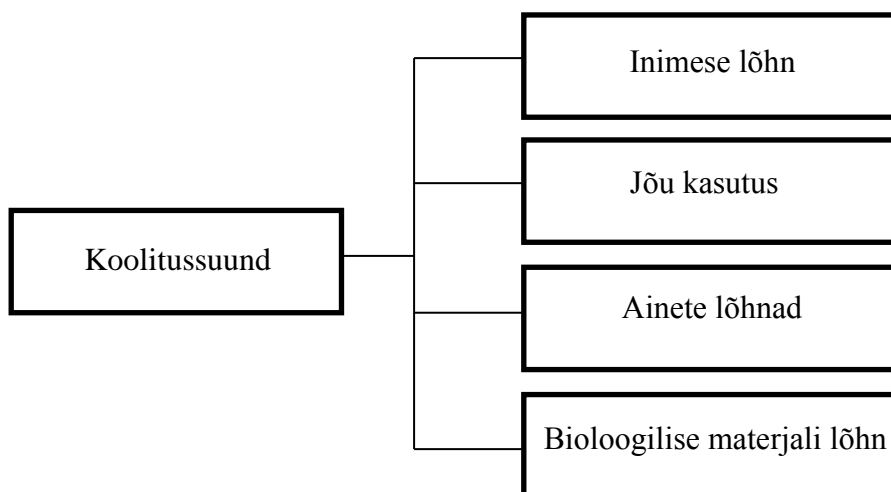
Tsaariajal õpetati ja kasutati Eestis politseikoeri, kuid iseseisvuse kehtestamise järel pidi politsei selles valdkonnas otsust alustama. Kriminaalpolitsei ülemate esimesel üleriigilisel koosolekul 18. juunil 1920 kerkis koheselt üles ka politseikoerte kasutamise küsimus. Kriminaalpolitsei Peavalitsuse ülem pidas seda väga tähtsaks (Krikk 2007:159). Arhiiviainese ja kirjanduse põhjal võib järeldada, et initsiatiiv teenistuskoad kasutamiseks tekkis Siseministeriumi valitsemisalas 1921. aastal, mil Eesti politsei asus kogemuste saamiseks aktiivselt looma kontakte välisriikidega (Võime 2007:44). Kuna Venemaal ja Lääne-Euroopa riikides teenistuskoad juba edukalt rakendati, siis otsustati ka Eestis sama teed minna.

Piirivalve ning seejärel politsei hakkas kasvatama ja väljaõpetama teenistuskoad 1923. aastal, esimene vastav väljaõppekursus korraldati 1924. aasta suvel. Politseikoeri kasvatati ja õpetati algul Nõmmel, 1927. aastast alates Haapsalus. 1930. aasta sügisel tegi toonane kohtu- ja siseminister otsuse, millega katkestas politseikoerte kasvatus- ja õppeasutuse tegevuse kuni vastava korralduseni, põhjendusel, et kriminaalpolitsei käsutuses on piisavalt teenistuskoad. Mingit uut korraldust jätkamiseks ei tulnud. (Krikk 2007:160-162) Peale Teist Maailmasõda kasutati Eestis teenistuskoad miilitsa juures nagu mujalgi NSVLis. Eesti Vabariigi siseministri käskkirjaga nr. 40, 12.02.1991 loodi 25. veebruaril 1991 Riikliku Politseiameti Politseikoerte Kasvandus asukohaga Tallinnas, Kalmistu tee 11, mis oli juba NSVLi ajal ehitatud miilitsa teenistuskoad aretamiseks, koolitamiseks ja hoidmiseks. Ilmselt massirahutuste puhuks kohale toodavate täiendavate teenistuskoad hoidmiseks olid sinna ehitatud hoiukohad ca 200 koerale. Alates 1998. aastast nimetati Politseikoerte Kasvandus ümber Politseikoerte Treeningkeskuseks. Alates 2008. aasta algusest toimuvad politsei teenistuskoad koolitused Sisekaitseakadeemia teenistuskoad koolituskeskuses Harjumaal Murastes.

Teenistuskooerte koolitussuunad tulenevad täidetavatest ülesannetest ja neid kasutavad mitmed ametkonnad. Eestis on teenistukoeri kasutavateks asutusteks Politsei- ja Piirivalveamet, Maksu- ja Tolliamet, Päästeamet ja Justiitsministeeriumi vanglate osakond ning Eesti Kohtuekspertiisi Instituut. Paljudes riikides kuuluvad teenistuskooerad ka kaitseväge koosseisu. (Vargus, Hoeflinger, Smith 2011) Riigiti erinevad ka ülesanded, mida teenistuskooerad vastavates ametkondades täidavad. Eestis on lõhkeainet otsivad kooerad näiteks Päästeameti teenistuses, ehkki enamuses Euroopa Liidu liikmesriikides on sellise väljaõppega kooerad samuti politsei koosseisus. (Radala 2012)

Mõnes EL liikmesriigis, nagu näiteks Ungari Vabariik, õpetatakse politseikoeri otsima tahkes olekus lõhkeaineid. Sealsed päästeteenistuse kooerad otsivad lisaks ka kergesti süttivaid vedelikke. Selline funktsioonide jaotus tuleneb töö eripärast ja majanduslikest kaalutlustest. Ungaris tegeleb süütamistega nimelt päästeteenistus, millest tulenevalt vajab amet ka süütevedelikke otsivaid ja tuvastavaid teenistukoeri. Politsei koolitab seejuures vaid tahkeid lõhkeaineid otsivaid koeri, kuna selline koolitus on vähem aeganõudev ning samuti on tahkeid lõhkeaineid vedelatest ohutum ja lihtsam käidelda. Piiranguid seavad ka majanduslikud võimalused ning reaalsed vajadused. Samas on lõhkeainet otsivad kooerad politseile hädavajalikud, võitlemaks piiriülese kuritegevusega. (Varga 2011) Mitmed politseiametnike poolt täidetavad ülesanded võivad olla seotud lõhkeainete ja tulirelvade ning laskemoonaga. Euroopa Liidu välispiiri omavad liikmesriigid peaksid siseriiklike regulatsioone silmas pidades analüüsima, millise ametkonna tegevusalas lõhkeaineid otsivad teenistuskooerad võiksid paikneda.

Piiriülese kuritegevusega seotud inimkaubandus, rahvusvaheline terrorism, narkootiliste ainete ja lõhkeainete (k.a. relvad ja laskemoon) illegaalne vedu kujutavad endast väga levinud ohtu. Erinevates EL liikmesriikides on kasutusel mitmesugused teenistuskooerte koolitussüsteemid. Erinevused johtuvad siseriiklikest kogemustest, majanduslikest võimalustest ja piiriteenistuse eripäradest, geograafilistest iseärasustest ning piirihaldamisega tegelevate siseriiklike ametkondade pädevusest. Peamised teenistuskooerte koolitussuunad (vt joonis 2) tuginevad seejuures inimese lõhnale, ainete lõhnale, bioloogilise materjali lõhnale ja jõu kasutusele. (Ühtsed...2009, Common...2012)

Joonis 2. Peamised teenistuskoe koolitussuunad (Allikas: Ühtsed...2009, Common...2012; autori koostatud)

Inimese individuaalne lõhn sõltub suuresti higi- ja rasunäärmete eritustegevusest, mis on omakorda sõltuvuses inimese soost, vanusest, organismi haigusest tingitud iseärasustest ning mitmesugustest protsessidest inimorganismis vastavalt tingimustele, kus inimene viib. Mitukümmend keemilist ühendit, mida inimkeha eraldab, on tema elutegevuse produkt. Need keemilised ühendid (lenduvad metabolismid) moodustatakse inimorganismis ainevahetuse protsessis ning eritatakse keskkonda koos väljahingatava õhuga, uriiniga, higi- ning rasunäärmetega. Mõned ühenditest kannavad informatsiooni inimese soolisest, füsioloogilisest, funktsionaalsest ning emotsionaalsest kuuluvusest. Eelpool nimetatud asjaolude tõttu on inimese lõhn individuaalne ja suhteliselt püsiv ning selle perioodi kestvus, kus lõhn jääb põhijoontes muutumatuks, on küllaldane isiku identifitseerimiseks tema lõhna järgi. Inimese lõhn tungib ka riietesse, jalatsitesse ja püsib seal suhteliselt kaua. Higi- ja rasunäärmetest eritatavate ainete keemilise koostise suhtes on loomade, sh koerte haistmisorganid eriti tundlikud ja seda ka siis, kui neile on lisandunud kõrvaliste ainete lõhnad (Lall 2010). Inimese lõhnale tuginev koolitusprofiil kätkeb endas mitmeid koolitussuundi, mis omakorda lähtuvad teenistuskoe poolt täidetavatest ülesannetest (vt joonis 3).

Joonis 3. Inimese lõhna koolitussuuna jagunemine (Allikas: Common...2012)

Üldistavalt peab inimese lõhna koolitussuuna teenistukoer ajama inimese lõhnajälge ja otsima inimese lõhnaga esemeid. Teenistukoera kasutamise edukus sõltub töökeskkonnast ehk maastikust ja ilmastikuoludest ning lõhna vanusest. Katsed on tõestanud, et koerad on võimelised ära tundma ka äärmiselt väikest lõhnakogust (10^{-14} gramm/milliliiter) materjali pinnalt (Fenyvesi 2010).

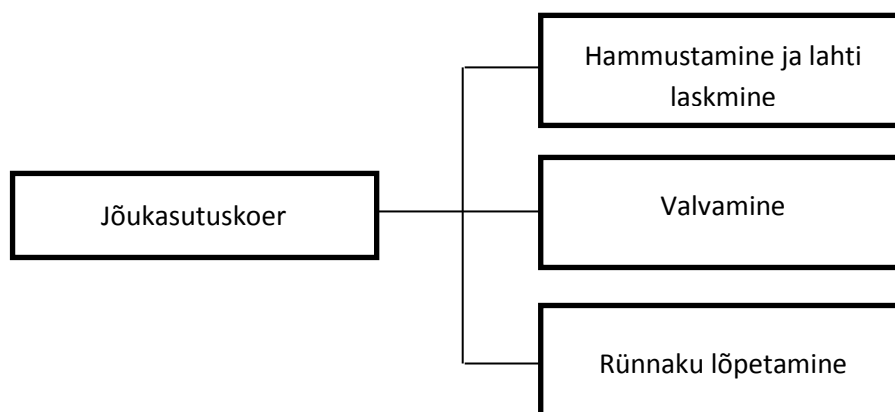
Sündmuskoha vaatlusel on üheks esimeseks toiminguks võimaliku lõhnajälje tuvastamine. Mõtteline sündmuse taastamine, luues loogilisi seoseid, annab vihjeid selle kohta, kus kuriteo toime pannud isik võis seista ja milliste lõhnaallikatega kokku puutuda. Lõhnaallikaks võib olla mingi objekt või sündmuse asukoht, mis levitab spetsiifilist lõhna. Teenistukoer peab selle lõhna koos kuriteo sooritanud inimese lõhnaga salvestama mälus, et järgneda talle mööda lõhnajälge või hiljem tuvastama. Arvestama peab, et koera jaoks rasketel pinnastel (liiv, kruus, asfalt) säilib lõhnajalg lühikest aega, kuni 60 minutit. Samas koera jaoks kergematel pinnastel (metsaalune, rohupõld) võib inimese lõhn säilida isegi kuni 48 tundi. (*Ibid* 2010)

Lõhnajälje ajamine algab politsei teenistukoera jaoks tavaliselt konkreetset sündmuskohalt. Jälje ajamise alguskohaks võivad olla mootorsõidukid, erinevad väljapääsukohad hoonetest või mingi konkreetne koht pinnasel. Eelpool loetletud juhtudel on teada mõne meetri täpsusega, kus otsitav isik viibis. Kui tegemist on keskkonnaga kuhu inimesed tavaliselt ei juhtu on võimalik koera koolitada otsima ka ristuvat jälge. Sellise koolitusega koeri kasutatakse näiteks piiril mis läbib loodusmaastikku, ebaseadusliku piiriületuse fikseerimiseks. Inimese lõhna otsimine on tegevus kui koer püüab leida inimese lõhna pinnaselt või õhust. Selliselt on võimalik leida inimesi metsast või maastikult, kui ei ole teada konkreetset kohta, kust inimene sisenes otsitavasse alasse. Kuidas koer inimese leidmisest teatab, sõltub teenistukoera liigist. Eksinud

inimeste otsingul kasutatavaid koeri koolitatakse tavaliselt haukuma inimese ees, harvem lamama inimese juures (Common...2012).

Suunatud inimese lõhna otsimisel näitab koerajuht koerale otsingu ala. Koera võib suunata mingile maa-alale või ruumi. Inimese leidmisest teatamine koera poolt sõltub sellest, milliseid ülesandeid koer täidab. Politsei eriüksused koolitavad koeri inimest selle leidmisel hammustama ja püsima haardes kuni saabub koerajuht. Üldotstarbelised koerad võivad olla koolitatud inimese leidmisel haukuma. Suunatud otsimist kasutatakse ka inimese lõhnaga esemete otsimisel ja seda kuriteopaiga läheduses. Eseme leidmisel peab koer sellest teatama. Ideaalis jääb koer leitud eseme juurde lamama nii, et ese on esimeste käppade vahel. Keelatud on koera koolitada nii, et koer võtaks esemeid suhu, sest siis võivad hävineda sellel olevad kurjategija sõrmejäljed või ei saa eseme pealt võtta muid tõenduslikke proove. (Varga 2011)

Jõu kasutuse koolitusel on mitmeid eesmärke (vt joonis 4). Politseiliste ülesannete täitmisel, mis võivad nõuda jõu kasutamist, tuleb vastavalt koolitatud koera käsitleda erivahendina. Sellistes situatsioonides on teenistuskoera kasutamise peamiseks põhjuseks politseiametnike ja kõrvaliste isikute elude ja tervise säästmine.

Joonis 4. Jõu kasutuse koolitussuuna jagunemine (Allikas: Common...2012)

Spetsiaalselt koolitatud teenistuskoeri, kes patrullivad korrakaitsepolitsei toimkonna koosseisus nimetatakse patrullkoorteks ehk jälituskoorteks. Selliseid koeri kasutavad peaaegu kõik maailma õiguskaitseorganid. Jälituskoer peab olema võimeline ajama jälge ning jälje lõpus kinni pidama kahtlustatava. Peamine põhjus, miks eriväljaõppega koeri kaasatakse võitlusesse kuritegevusega on nii tasuvus majanduslikus mõttes kui ka tõhusus erinevate situatsioonide lahendamisel.

Politseitöös esineb juhtumeid kui kahtlustatav lõpetab enda varjamise, teades, et tema leidmiseks kasutatakse koera, kes teda tõenäoliselt hammustab. (Mesloh 2006)

Kahtlustatava kinnipidamine vahetult peale teo toimepanemist annab rahalise kokkuhoiu ekspertiisidelt, jälitustoimingutelt, ametnike töötundidelt jm. Samuti on teenistuskoera kasutamisel ennetav mõju. Maailmas on kasutusel kaks peamist koolitusmeetodit – “leia ja haugu” ning “leia ja hammusta”. Jälituskoerte treenimisel tekib vastuoluline küsimus, mida peaks teenistuskoer tegema või kuidas koerajuhile märku andma kui otsingu või jälje lõpus avastatakse liikumatuna püsiv kahtlusalune. Kõige levinum isiku kinnipidamise koolitusviis on “leia ja hammusta” (*Ibid* 2006).

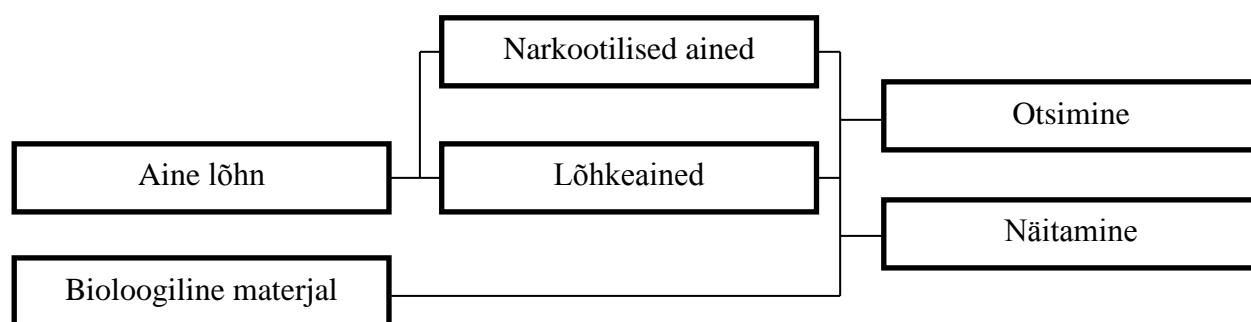
Jälituskoera koolitamisel on eesmärgiks ühendada esmapilgul vastuolulised omadused, milleks on agressioon ja kuulekus. Kuulekuskoolituse eeltöö tehakse ära tavapäraseid meetodeid kasutades, tulenevalt koerte käitumisest. Tagamaks teenistuskoera töökindlust, lisatakse kuulekuskoolitusele jõu kasutamise elemente nagu inimgrupi valvamine või isiku kinnipidamine, kus harjutus lõpeb hammustamisega, mis on ühtlasi koerale preemiaks õige käitumise eest. Kuna igal koeral on erinev iseloom oma tugevuste ja nõrkustega, rõhutakse koolitusprotsessis koerajuhi võimele lugeda oma koera ehk aru saada, mida koer mingil ajahetkel teeb (Sanders 2006). Koerajuhil on oluline roll, eriti nende sündmuste puhul, kus koer puutub füüsiliselt kokku teiste isikutega. Teenistuskoera rakendamine jõu kasutamise situatsioonides peab olema läbimõeldud, vältimaks olukorda, kus politseiametnikku saab süüdistada ebaproportsionaalselt suure jõu kasutamises.

“Leia ja haugu” meetodi puhul annab koer koerajuhile märku haukumisega kui on leidnud inimese. Isik peab püsima liikumatuna, sest isegi väikese liigutamise peale koer ründab. Selle meetodi pooldajad on veendunud, et selline tegutsemine on koera turvalisuse huvides, kuna koeral puudub otsene kontakt kahtlusalusega. Koolituse mõte seisneb selles, et koer, isiku ees haukudes, takistab tema edasist põgenemist kuni saabub koerajuht, kes isiku vahistab. Kriitikud jällegi väidavad, et oht koera turvalisusele suureneb märgatavalt. Hetkeline viivitus annab kahtlusalusele võimaluse valmistuda rünnakuks või põgeneda uuesti. Ilma töövõimelise koerata on koerajuht taktikaliselt ebasoodsas olukorras. Samuti kannab koeraüksus koera kaotuse puhul suurt majanduslikku kahju läbi koera soetusmaksumuse ning koolitusele kulunud aja ja vahendite. Arvestada tuleb ka asjaolu, et “leia ja haugu” koerte koolitamine on oluliselt keerulisem. Juhul kui koolituses tehakse vigu, esineb nn õigustamata ründeid. Näiteks võib koer

kahtlusaluse vahistamises näha preemiat ning hammustab isikut. Koera hammustuse peale isik teeb kindlasti häält ja liigutab ennast, mille peale koer, soovides saada paremat haaret, hammustab uuest kohast. (Mesloh 2006) Seega võib suureneda põhjendamatu rünnete arv koerte poolt märkimisväärselt, mis on vastuolus põhimõttega tekitada võimalikult vähest kahju isiku kinnipidamisel. Vaatamata koolituspõhimõttele on koerajuht ainuke, kes vastutab oma koera poolt tekitatud vigastuste eest.

Politsei eriüksused kasutavad ründekoeri peamiselt kahel otstarbel. Välise perimeetri kindlustamiseks paigutatakse toimkond teenistuskoelega võimalike põgenemiste lähedusse. Juhul kui kahtlustataval õnnestub läbi murda kinnipidamisrühma esmasest piiramisrõngast, on isiku kinnipidamine ründekoera abil alternatiiviks tulirelva kasutamisele. Teiseks peamiseks ülesandeks on politsei eriüksuse teenistuskoele isikute otsimine hoonetest. Pärast seda kui eriüksuse liikmed on kõik hoone ruumid kontrollinud, korratakse tegevust koeraga. Topeltkontrolli käigus leitakse tihti kahtlusaluseid (Bryson 2000:109).

Võitluses kuritegevusega koolitatakse koeri avastama erinevate ainete lõhnu. Valdavalt õpetatakse koeri otsima narkootilisi aineid ja lõhkeaineid. Samas võib koeri koolitada otsima ka teisi aineid ja lõhnu, mis on olulised õigusrikkumiste avastamisel. Näitena võib tuua tulirelvi, sularaha, süütevedelikke ja inimese surnukehasid otsivad koerad. Ameerika Ühendriikides on õpetatud vanglates kasutatavaid koeri otsima isegi mobiiltelefone. (Binetti 2008) Aine ja bioloogilise materjali lõhna koolitussuuna jagunemist on kirjeldatud joonisel 5.

Joonis 5. Aine ja bioloogilise materjali lõhna koolitussuuna jagunemine (Allikas: Ühtsed...2009, Common...2012; autori koostatud)

Narkootilisi aineid otsivatel koertel on tõenäoliselt teenistuskooerte hulgas suurim osakaal, kuna neid kasutavad töös nii politseinikud, maksu- ja tolliametnikud, piirivalvurid, vanglaametnikud ning mõnes riigis ka kaitseväelased. Narkootiliste ainete avastamiseks on politsei ja teised julgeolekuasutused teenistuskooeri kasutanud juba aastakümneid. Kahtlustuse realiseerimine läbi turvakontrolli teostamise eeldab politseinikult seaduste tundmist. Igal inimesel on õigus oma keha füüsilisele puutumatusle ning samuti õigus käsutada oma vara. Kogu protseduur ei tohi riivata isikute seaduslikke õigusi. (Frantzen 2010)

Bioloogilise materjali lõhna otsimine otsustati liigitada eraldi koolitussuuna alla mitmel põhjusel. Bioloogilise materjali korral ei ole tegemist nn klassikalise aine, ehk produkti lõhnaga, kuna neid ei toodeta tööstuslikult. Veri, sperma ja inimkorjus on inimtekkelised lõhnad, kuid mitte inimese lõhn, selle koolitussuuna mõistes. Inimese otsimise, jälje ajamise ja esemete otsimise seisukohalt on lõhnade põhikomponendiks higi lõhn. Samuti on tegemist delikaatse teemaga, eriti mis puudutab inimese surnukeha, mille tõttu otsustati bioloogilise materjali lõhn välja tuua eraldiseisva koolitussuunana. Seda enam, et riikide lõikes on teenistuskooerte valdkond reguleeritud erineva põhjalikkusega.

Teenistuskooer on multifunktsionaalne “töövahend”, kes on võimeline inimesega suhtlema ning kelle kasutamine pakub nende mobiilsuse, tugeva ennetava toime, psühholoogilise tõrjeefekti ning eritreeningu läbimisel ka politseinike ja teiste isikute kaitsmise võime tõttu mitmesuguseid eeliseid (Ühtsed... 2009). Selleks, et koera võimeid operatiivtöös võimalikult paremini kasutada, peab valdkond olema õiguslikult reguleeritud ning selle korraldamisel tuleb lähtuda eelkõige otstarbekusest. Eestis on jõutud arusaamisele (Politsei ja piirivalve seaduse eelnõu seletuskiri 2008), et teenistuskooerte valdkond on piisavalt spetsiifiline ning tuleks välja töötada antud valdkonda reguleeriv siseministri määrus.

Teenistuskooeraga patrulltoimkonna rakendamine politsei töös on oluliselt kulukam võrdluses tavalise patrulltoimkonnaga. Täiendav kulu tekib eelkõige seoses teenistuskooera hooldamise ja koolitusega. Olulisteks küsimusteks kerkivad teenistuskooerte paiknemine politsei organisatsioonis ning nende arv, kuna teenistuskooeri on vaja süsteemselt ja spetsiifiliselt koolitada, et saavutada paremaid töötulemusi. Mõnedes Schengeni ala riikides on sätestatud politsei teenistuskooerte üksuse minimaalne suurus. Samas on riigiti valdkond reguleeritud õigusaktidega erineva põhjalikkusega.

1.3. Politsei teenistuskooerte valdkonda reguleerivad õigusaktid Schengeni riikide valimis

Schengeni ala riikide valimis on käesolevas töös lisaks Eestile veel Läti, Soome, Rootsi, Poola, Ungari, Austria ja Prantsusmaa. Valimisse on valitud riigid n-ö regiooni alusel, ehk Schengeni alas olevad Eesti naaberriigid Läti, Soome ja Rootsi. Poola on valitud põhjusel, et selles riigis asub EL agentuur FRONTEX, mis mh on välja töötanud ühtsed standardid teenistuskooerte alasele tegevusele. Ungari on loodava politseikoorte professionaalide Euroopa võrgustiku KYNOPOL sekretariaadi asukohamaa. Austria ja Prantsusmaa on valimis suurema ülevaatlikkuse andmiseks.

Eestis reguleerib politsei ja piirivalve teenistuskooerte valdkonda Politsei ja piirivalve seadus (PPVS). PPVSi kolmas jaotis „Muud järelevalve erimeetmed“ § 7³⁴ sätestab nõuded turvakontrolli läbiviimiseks. Nimetatud paragrahvi esimene lõige ütleb, et politsei võib kontrollida isikut või tema riietust vaatlemise ja kompimise teel või tehnilise vahendi või sellekohase väljaõppe saanud teenistuslooma abil kindlustamaks, et isiku valduses ei ole esemeid või aineid, millega ta võib ohustada ennast või teisi isikuid. Sama seaduse § 7³⁶ (1) sätestab nõuded vallasasja läbivaatuseks – politsei võib valdaja nõusolekuta kontrollida meeleliselt, tehnilise vahendi või teenistuslooma abil vallasasja, sh avada uksi ja kõrvaldada muid takistusi.

PPVSi neljas peatükk käsitleb vahetut sunni ning § 26 defineerib vahetu sunni mõistet antud seaduse tähenduses. Vahetu sund PPVS tähenduses on füüsilise isiku, looma või asja mõjutamine füüsilise jõuga, erivahendiga või relvaga. PPVS § 27 loetleb politsei erivahendid, sh on nimetatud paragrahvi viienda punktina väljatoodud teenistusloom. (Politsei ja piirivalve seadus, 06.05.2009) Säte kasutab üldmõistet „loom“, kuna teenistuslooma kasutamine ei pruugi piirduda vaid koera kasutamisega.

PPVS näeb ette teenistuslooma kasutamise ohu väljaselgitamisel ebaseadusliku piiriületuse avastamiseks ning isiku, asja ja aine otsimiseks. Asjakohane regulatsioon on vajalik praktilistel kaalutlustel, kuna ka tänapäeval kasutatakse teenistuskooeri nimetatud ülesannete täitmisel. Koera kasutamine eelpool nimetatud alusel erineb aktiivsest kaitsest selle poolest, et antud juhul ei riiva loom isiku kehalist puutumatus ja ei ole sunni rakendamise vahendiks. Politsei kasutuses olevate teenistusloomade regulatsioon ja kasutusotstarve on eriline ning sellest tulenevalt on otstarbekas

sätetada teenistusloomade pidamise ja avalikus kohas kasutamise erisus siseministri määrusega (PPVS eelnõu seletuskiri 2008).

Lisaks Politsei ja piirivalve seadusele reguleerivad politsei teenistuskoe valdkonda PPA sisesed käskkirjad. Nendeks on PPA peadirektori käskkiri „Koerateenistuse korraldamine“ ning asutusesiseseks kasutamiseks Põhja prefektuuri prefekti käskkiri „Künoloogiateenistuse töökorralduse kinnitamine“. Käesoleva uuringu eesmärki arvestades ei ole need käskkirjad olulised, kuna nendes ei sätestata teenistuskoe kasutamise aluseid ning ei määratleta teenistuskoe üksuse suurust.

Soome Vabariigis reguleerib politsei teenistuskoe valdkonda siseministri määrus. Nimetatud määrus sisaldab politseikoerte tegevuse üldiseid põhimõtteid, mõisteid, politseikoerte hankimise ja koolituse, funktsionaalse korralduse, rahvusvahelise koostöö, ametialase abi ning PR- ja harrastustegevuse. Määruse kohaselt on politseikoera tegevuse eesmärk abi politsei tavapärasele tegevusele selle erinevates vormides (Suomen Sisäasiainministeriön määräys SM-2005–02444/Tu-42, 30.08.2005).

Soome maakondades on politsei juhtkonna eesmärk saavutada teenistuskoe teenuse kättesaadavus võimalikult terviklikult, professionaalselt ja kulutõhusalt. Politsei teenistuskoe töökorralduses järgitakse politsei tavapäraseid juhtimissüsteeme, sh on teenistuskoe tegevuse korraldamise eesmärgiks tagada iga teenistuskoe üksuse territooriumil vähemalt ühe patrullkoera saadavus ööpäevaringselt. Politsei teenistuskoe üksuse territooriumil tuleb ametnike töögraafik sobitada selliselt, et ööpäevaringne reageerimine oleks tagatud võimalikult terviklikult. Lõuna-Soome maakonnas korraldatakse politsei teenistuskoe töö vastavalt arengukavale. Politseiteenistuskoe üksuse minimaalne suurus on kolm politseikoerajuhti. Igas häirekeskuse piirkonnas peaks seejuures olema pommi-, narko- ja laibakoera koolituse saanud koer või nende kättesaadavus tuleb kokku leppida teiste maakonna üksustega. (Etelä-Suomen Lääninhallitus. Poliisin läänijohto ohje PLH253B 31.12.2008)

Lõuna-Soome maakond jaguneb nelja häirekeskuse vahel. Igas häirekeskuse piirkonnas paikneb kaks politsei teenistuskooerte üksust. Politseijaoskonnal tuleb jälgida kalendriaasta jooksul politsei teenistuskooerte kasutamist teatud ülesannete täitmisel, mis tuleb sisestada ka häirekeskuse infosüsteemi. Arvestust peetakse järgmiste tegevuste üle:

- Kinnipidamised
- Narkootilise aine otsimised
- Lõhkeaine otsimised
- Jälje ajamised
- Inimese otsimised
- Esemete otsimised
- Laiba otsimised
- Muud otsimisülesanded
- Tulirelvadega seotud ja muud kõrgendatud ohuga ülesanded
- Muud ülesanded
- Harjutusülesanded
- Harjutustunnid kokku
- Ülesanded väljaspool üksust, nende arv ja tegevused
- Ilma eelneva häirekeskuse teateta lahendatud sündmused

Politsei teenistuskooerte tegevuse eest vastutav juhtkonna esindaja tagab mh, et kokkuvõtte täidetud ülesannete ja teenuste kohta, nende arv ja ülesannete täitmiseks kulunud töötunnid tööajast edastatakse maakonna politsei juhtkonna teenistuskooerte valdkonna kontaktisikule ja politsei teenistuskooerte üksusele järgmise aasta veebruari kuu lõpuks. Kokkuvõttest tuleb teha järeldused, kehtestada ülesanded ja oodatavad tulemused maakonna politsei teenistuskooerte üksuste lõikes. Politsei sekkumist nõudvate olukordade tegevuskavad ning piirkonna oluliste objektide kaitsekavad tuleb võtta arvesse teenistuskooerte üksuse tegevuses. (*Ibid* 31.12.2008)

Läti Vabariigis reguleerib politsei teenistuskooerte valdkonda Politseiseaduse §13 ja siseministri korralduse „Politsei kohustused avaliku korra ja liiklusohutuse tagamisel“ viies punkt. Politseiseaduse §13 sätestab politseiametniku õigused füüsilise jõu, erivahendite, eritranspordivahendite, teenistuskooerte ja -hobuste kasutamiseks ning isikute ajutistesse kinnipidamiskohtadesse paigutamiseks. Teenistuskohustusi täitvatel politseiametnikel on õigus kasutada füüsilist jõudu, erivõitlusvõtteid, erivahendeid (keemilised ained, esemed ja

mehhanismid, mis on ettenähtud enesekaitseks või avaliku korra ja julgeoleku tagamiseks, kuid mis ei ole relvad) ja eritranspordivahendeid, teenistukoeri ja -hobuseid ning paigutada kinnipeetud isikuid ajutistesse kinnipidamiskohtadesse ja selleks ettenähtud transpordivahenditesse, erijuhtudel, kui on suur arv kinnipeetud isikuid, võib kinnipeetud isikuid ajutiselt paigutada teistesse piiratud kohtadesse selleks, et

- 1) ära hoida rünnakuid isikute, politseiametnike ja teiste teenistuskohustusi avaliku korra kaitsel ja kuritegevuse tõkestamisel täitvate isikute suhtes;
- 2) tõkestada rünnakuid hoonetele, ruumidele, ehitistele ja transpordivahenditele sõltumata nende kuuluvusest või vabastada relvastatud isikute poolt hõivatud objekte;
- 3) vabastada pantvang;
- 4) ära hoida massirahutusi ja avaliku korra grupiviisilisi rikkumisi;
- 5) kinni pidada ja toimetada politseiasutusse seaduserikkujaid, kui ka ohjeldada kinnipeetud, arreteeritud, vahistatud ja süüdimõistetud isikuid juhul, kui nad ei allu või avaldavad politseiametnikele vastupanu või on alust arvata, et nad võivad põgeneda või ohustada teisi või iseennast;
- 6) katkestada pahatahtlik allumatus politseiametnike või teiste teenistuskohustusi avaliku korra kaitsel või kuritegevuse tõkestamisel täitvate isikute seaduslikele korraldustele.

Keelatud on kasutada erivahendeid (välja arvatud käeraud ja sidumisvahendid), erivõitlusvõtteid ja eritranspordivahendeid, kui ka kasutada teenistukoeri ja -hobuseid naiste, nähtavate invaliidsustunnustega isikute ning alaealiste suhtes, välja arvatud massiliste korratuste või grupiviisiliste avaliku korra rikkumiste ajal, kui ka juhtudel, kui on ohus teise isiku elu või tervis või relvastatud vastupanu või relvastatud rünnaku korral (Latvijas Republikas likums Par policiju. 17.08.2011, jõustunud 04.06.1991).

Korraldusega avaliku korra või liiklusjärelvalve tagamiseks võib lubada kasutada teenistussõidukit, veesõidukit, koera või hobust, sidevahendit, mõõteseadeid, kui ka normatiivaktides toodud juhtudel ja korras teenistusrelva, erivahendeid, masside vastaseid tõkkeid, piirdeaedu ja teisi vahendeid (Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija. Noteikumi nr.5. Dienesta pienakumu izpildes organizacija un kontrole sabiedriskas kartibas nodrošinašanas un satiksmes uzraudzibas joma. 22.09.2010).

Poola Vabariigis reguleerib politsei teenistuskooerte valdkonda politsei peadirektori korraldus nr. 296, mis on välja antud 20. märtsil 2008 (Zarządzenie nr 296 komendanta głównego policji. 20.03.2008). Korraldus sätestab järgmiseid valdkondi:

- teenistuskooerte kasutamise ja hoidmise korda ja viise, sh koerajuhtide teenistusülesannete täitmist;
- teenistuskooerte väljaõppe, täienduskoolituse ja kasutamise kõlblikkuse kontroll;
- toitlustamine, sh toidunormid, profülaktika ja teenistuskooerte olmetingimuste tagamine;
- teenistuskooerte valik, hankimine, ümberkvalifitseerimine ja teenistusest välja arvamine;
- politsei künoloogia valdkonna üle järelevalve teostamine.

Vastavalt korraldusele jaotatakse teenistuskooerad alljärgnevasse kategooriatesse:

1) korrakaitsepolitsei valdkonnas

- patrull,
- jälje,
- patrull-jälje,
- anti-terroristlike tegevuste tarbeks,
- lõhkematerjalide lõhnade otsimiseks,
- uimastite lõhnade otsimiseks,
- surnukehade lõhnade otsimiseks,
- veepääste ja surnukehade lõhnade veest otsimiseks.

2) kriminaalpolitsei valdkonnas – odorooloogilisteks uuringuteks.

Koerajuhid on Poola Vabariigis vojevoodkonna ja valla (linna) politseiorganisatsioonide koosseisus. Politseiüksused, mille käsutuses on patrull-jälje koerad peavad omama sellise arvu juhte ja koeri, mis kindlustab koeraga patrullteenistuse jätkuvuse kolmevahetuselises - kaheksatunnilises süsteemis.

Vojevoodkonna politseis tegeleb koerte kasutamise ja hoidmisega

- 1) korrakaitsepolitsei osakonnas – üksus, mille koosseisu kuulub vähemalt üks politseiametnik kes täidab koordinaatori ülesandeid;
- 2) kriminalistikalaboris – odorooloogiliste uuringute ekspert.

Patrull-jäljekoera ja patrullkategoria koerajuht täidab teenistusülesandeid transpordivahendit kasutades, katkestades seda jalgsi patrullina teatud kuritegevuse poolt eriti ohustatud piirkondades. Koeraga patrullteenistus viiakse ellu viisil, mis tagab koerajuhi kohese ümberpaiknemise, eesmärgiga osutada toetust teistele politseiametnikele, kes viivad ellu tegevusi kogu politseiüksuse teenindataval territooriumil. Jälgede jälitamisega seotud tegevuste ja maastiku või ruumide läbiotsimise käigus on koerajuht vahetult julgestatud vähemalt ühe politseiametniku poolt.

Julgestava politseiametniku ülesanded on seejuures järgmised:

1. koerajuhi ohu eest hoiatamine;
2. jälitava isiku poolt viibimise jälgedega kohtade märgistamine, koera poolt jälitamise marsruudil ja läbiotsimise kohtades leitud esemete talletamine hävimise vältimiseks;
3. raadioühenduse hoidmine;
4. koerajuhi korralduste täitmine, mis on põhjendatud kujunenud tingimustega.

Ungari Vabariigis reguleerivad politsei teenistuskooerte valdkonda mitmed seadused ja määrused. Politseiteenistuse määrustik (BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról. 30.09.2011) sätestab 34. jaos teenistuskooera kasutamise järgmiselt:

1. Politseinik võib teenistuskohustusi täita vaid selleks ülesandeks väljaõpetatud, terve, hoolitsetud ja heas jõudluses oleva koeraga;
2. Politseinik võib teenistusülesannete täitmisel siseneda koeraga avalikku kohta.

1994. a. XXXIV seadus Politsei kohta (1994. évi XXXIV. Törvény a Rendőrségről. 01.09.2010, jõustunud 01.05.1994) §50 reguleerib teenistuskooera kasutamist järgmiselt:

1. Politseinik võib sunnivahendina kasutada suukorviga teenistuskooera – rihma otsas või ilma – kui seda tingib füüsilise jõu rakendamise olukord.
2. Politseinik võib kasutada ilma suukorvita rihma otsas olevat teenistuskooera, kui seadusevastaselt kogunenud rahvamassi ei ole leebemate sunnivahenditega võimalik laiali ajada, või kui see on vajalik üldisele julgeolekule tõsist ohtu kujutava kogunemise laialiajamiseks või politseimeetmete vastu suunatud tegevuse mahasurumiseks.

Politseinik võib kasutada teenistuskooera ilma suukorvi ja rihmata järgmistel juhtudel:

- ründe tõrjumiseks, mis võib põhjustada raske vigastuse;
- raske kuriteo toimepanekus kahtlustatava isiku kinnipidamiseks;
- politseiniku kui isiku vastu suunatud ründe või tema elu ja kehalist tervist otseselt ohustava tegevuse vältimiseks.

Politsei teenistuskooerte ja -hobuste määrus (ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás és Lovas Szolgálati Szabályzatáról. 25.05.2009) on välja antud, reguleerimaks teenistusloomade majandamise, veterinaarhoüete järgimise, toitmise, väljaõppe, teenistuskohustuste täitmise, rakendamise ja koordineerimisega seotud ülesandeid, samuti koerajuhtide ja ratsanike väljaõpet ning teenistuse korraldamist.

Määruse kohaselt võib patrullkoeri kasutada järgimiste ülesannete täitmisel (ORFK...2009):

- patrullimiseks kõrgendatud ohuga piirkondades;
- üritustel ja meeleavaldustel avaliku korra tagamiseks;
- abistamiseks politseiametnikke sunnimeetmete kohaldamisel;
- kuriteo toime pannud isiku jälitamiseks, kinnipidamiseks ja konvoeerimiseks;
- politseiniku või muu isiku elu ja füüsilise puutumatus tagamiseks;
- avalikku korda ohustavate inimgruppide laiali ajamiseks;
- patrull toimkonna või patrull toimkondade grupi tugevdamiseks;
- öise asulate äärealade kontrollimiseks, otsinguteks metsa ja maastiku aladelt ning mägiapiirkondadest, järelevalve teostamiseks „rohelistel piiril“ ning muudeks piiriületusega seotud järelevalve toiminguteks.

Austrias reguleerivad teenistuskooerte valdkonda föderaal- ja munitsipaalpolitsei organite relvakasutuse föderaalseadus (Bundesgesetz vom 27. März 1969 über den Waffengebrauch von Organen der Bundespolizei und der Gemeindegewachkörper. 01.09.1999, jõustunud 01.09.1969) ning tervishoiu ja naisküsimate ministri määrus (Verordnung der Bundesministerin für Gesundheit und Frauen über Maßnahmen der Ausbildung von Diensthunden der Sicherheitsexekutive und des Bundesheeres [Diensthunde-Ausbildungsverordnung – Diensthunde-AusbV] Jõustunud 01.01.2005) korrakaitseorganite ja föderaalarmee teenistuskooerte väljaõppel kasutatavate meetmete kohta ehk teenistuskooerte väljaõppe määrus.

Seaduse esimeses peatükis sätestatakse mh olukorrad, millede puhul ametiisikud tohivad teenistusrelva kasutada.

Föderaal- ja munitsipaalpolitsei organid tohivad teenistuskohustuste täitmisel vastavalt viidatud föderaalseaduse sätetele kasutada teenistusrelvi järgmistel juhtudel:

1. õigustatud hädakaitse korral;
2. õiguspärase ametitoimingu takistamisele suunatud vastupanu murdmiseks;
3. õiguspäraseks kinnipidamiseks;
4. õiguspäraselt kinnipeetud isiku põgenemise takistamiseks;
5. asjast lähtuva ohu tõrjumiseks.

Isiku vastu võib relva kasutada ainult tema ründamis-, vastupanu- või põgenemisvõimetuks muutmiseks. Loetletud punktides 2–5 sätestatud juhtudel ei tohi relva kasutamisega ettenähtav kahju olla ilmselt ebaproportsionaalne võrreldes taotletava eesmärgiga. Seaduse teises peatükis sätestatakse relvade (välja arvatud teenistusrelvad) ja relvale omase toimega vahendite kasutamine. Kui sobivana näiv relv ei ole kättesaadav, tohib viidatud föderaalseaduse sätteid analoogia alusel kohaldades kasutada ka muid relvi või vahendeid, millel on relvale omane toime.

Teenistuskooera on lubatud inimese vastu kasutada viidatud föderaalseaduse esimese peatüki sätteid analoogia alusel kohaldades järgmistel juhtudel (Verordnung...2005):

1. õigustatud hädakaitse korral;
2. selleks, et mahasuruda aktiivset vägivaldset vastuhakku riigivõimule;
3. sellise isiku õiguspäraseks kinnipidamiseks või sellise õiguspäraselt kinnipeetud isiku põgenemise takistamiseks, kes on kohtu alla antud kohtulikult karistatava teo toimepanemise eest, mida on võimalik toime panna ainult tahtlikult ja mille eest võib karistusena mõista enam kui üheaastase vangistuse, või keda sellise teo toimepanemises kahtlustatakse, või psüühikahäirega isiku kinnipidamiseks või tema põgenemise takistamiseks, keda peetakse üldiselt ohtlikuks isiku või omandi julgeolekule.

Rootsi Kuningriigis reguleerib politsei teenistuskooerte valdkonda Politseiameti põhikiri. Riiklik politseiamet kannab strateegilist vastutust politsei teenistuskooerte tegevuse meetodite väljatöötamisel, seadmete ja koolitusega seotud ning muudes küsimustes ja tagab, et teenistuskooerte hõivatus on kõrge, kvaliteetne ja et nende tegevus toimib ühtse standardi alusel.

Politsei teenistuskoerte põhirõhk suunatakse sellele, et politseikoera abi kasutades lahendada tööülesandeid efektiivselt ning toetada muude politsei üksuste tegevust ja aidata seeläbi kaasa politsei üldeesmärkide saavutamisele. Politseiameti alluvuses olevad politseiasutused peavad tegema otsuse teenistuskoerte tegevuse ulatuse ja suunitluse kohta. Otsuses peab väljenduma, kui palju teenistuskoeri peab teenistuskoerte üksusesse kuuluma ja kuidas nad jagunevad töö suunitluse järgi.

Politsei teenistuskoerte tegevust peab Rootsis koordineerima spetsiaalne juht, maakonna või piirkonna koerte teenistuse eest vastutav ametnik või teenistuskoerte ülem. Samuti tuleb määrata muu sobiv vanempolitseiametnik, kes vastutab politseikoortega seotud küsimuste eest ja koordineerib politseikoerte tegevust politseiasutuses. Koostöövõimalusi ja teenistuskoerte paigutust lähestikuste politseiasutuste vahel tuleb rakendada kooskõlastades omavahel mh töögraafikuid ja koolitusplaane.

Politseiameti põhikirjas on Rootsi puhul loetletud järgmised teenistuskoerte liigid:

- päästekoer ehk inimese otsingu koer, sh mägedes kasutatav päästekoer;
- laibakoer;
- narkokoer;
- patrull- ehk üldotstarbeline koer;
- lõhkeaineid otsiv koer;
- tulirelvi, nende osi ja laskemoona otsiv koer;
- süütevedelikke otsiv koer.

Politseiametnik peab enne politseikoerajuhi õiguse saamist sooritama koos politseikoeraga edukalt atesteerimise. Politseiülesannete täitmisel võib kasutada ainult sellist teenistuskoera, kes kuulub politseiasutusele ja kellele on määratud politseikoerajuht või politseikoerajuhile kuuluvat teenistuskoera, kes on antud kokkuleppel politseiasutuse käsutusse. Politsei teenistuskoera ei tohi kasutada muudeks ülesanneteks kui vaid nendeks, milles ta on läbinud vastava koolituse ja atestatsiooni ning mida tema atestatsioonitase lubab. Politseikoerte kõrge teenistuskõlblikkuse säilimiseks tuleb politseiasutusel läbi viia sisekoolitusi, mida soovitatakse korraldada vähemalt kuus tundi nädalas. (Rikspolisstyrelsens...2011)

Prantsuse Vabariigis reguleerib teenistuskooete valdkonda siseministri sellekohane määrus, milles on kirjeldatud teenistuskooete üksuse ülesanded. Üksused pakuvad neid kasutavatele asutustele tegevuspotentsiaali, mis võimaldab olla igal hetkel valmis lahendama olukorda, milles on vajalik kooete kohene sekkumine või kohalolu. Teenistuskooete üksuste peamine ülesanne on võidelda tänavakuritegevusega. Nad teostavad üldise korrakaitse patrulle ja hoiatavaid patrulle, sõidukis või jalgsi, kusjuures koerajuhid kannavad vormirõivastust, eesmärgiga tagada nähtav ja turvatunnet tekitav kohalolek. (Ministere...2006)

Julgestuspolitsei alla kuuluvad lumelaviinis tegutsevad otsingukooete toimkonnad asetsevad igas mägisektsioonis või komandos. Nad osalevad mägedes päästeoperatsioonidel, mis toimuvad lumelaviinide või kadunud isiku otsimise korral. Neid võib nõuda ametiasutus isiku teadmata kadumise puhul. Odoroloogia tehnika on juurdlusele kaasaaitamiseks ning selle eesmärk on sündmuskohtadelt või isikutelt võetud inimlõhnaproovide võrdlemine ja identifitseerimine kriminaalasjade raames. Prantsuse Vabariigi Riikliku Politsei töökorralduse üldmäärus sätestab, et üksuse loomisele, kõikidele selle asukoha või struktuuri muudatustele ja selle laialisaatmisel peab pärast departemangu tasandi tehnilise ühiskomitee seisukohta saama heakskiidu asukoha keskbüroolt. Teenistuskooete üksused seotakse talituse või osakonnaga sõltuvalt kohalikest operatiivvajadustest ja täitmisele kuuluvatest ülesannetest. Neile antakse teenistuskooete üksuse või brigaadi nimetus sõltuvalt nende suurusest. Erandjuhud välja arvata, koosneb teenistuskooete üksus minimaalselt kuuest ametnikust ja kolmest koerast. Selle põhjal võib teenistuskooete üksus olla jaotatud patrullkooete brigaadideks ja/või erirühmadeks. (*Ibid* 2006)

Patrull koosneb vähemalt kahest ametnikust ja ühest koerast. Peale patrullkooete brigaadide võib teenistuskooete üksus koosneda otsimisele spetsialiseerunud erirühmadest. Otsimiserühm koosneb vähemalt ühest ametnikust ja ühest koerast ning tegutseb järgmistes valdkondades:

- narkootilised ained
- lõhkeained
- relvad ja laskemoon
- teadmata kadunud isikud
- mägedes kadunud isikud.

Esitatud loetelu ei ole ammendav. Lõhkeainete otsimisele spetsialiseerunud erirühmadele kehtestatakse konkreetsed tegevusterritooriumid, mille määrab kindlaks osakond, mille alluvusse

need rühmad kuuluvad. Määruses on sätestatud ka nõuded koerajuhina tööle asumiseks, milleks on mh nõutud reaalset vähemalt kahe aastast tööstaaži politseis. (Ministere...2006)

Tabel 1. Schengeni õigusruumi riikide valimi politsei teenistuskooete valdkonda reguleerivate õigusaktide tüüpide võrdlus (autori koostatud).

Riik	Regulatsioon	Ülesannete loetelu	Korraldus
Eesti	Seadus	-	-
Soome	Siseministri määrus	X	X
Läti	Seadus, korraldus	-	-
Poola	Politsei peadirektori korraldus	X	X
Ungari	Seadus, määrus	-	-
Austria	Seadus, määrus	-	-
Rootsi	Politseiameti põhikiri, otsused	X	X
Prantsusmaa	Siseministri määrus	X	X

Tabelis 1 on esitatud Schengeni ala riikide võrdlevas lõikes õigusaktide tüübid ning märged võimalike teenistuskooete tööülesannete ja korralduse kohta. Schengeni ala kaheksast riigist on neljal riigil reguleeritud politsei teenistuskooete valdkond õigusaktidega täidetavate ülesannete ja politseiorganisatsioonis paiknemise täpsusega. Riikide võrdluses võib teha järelduse, et n-ö vanematel Schengeni õigusruumis olevatel riikidel on üldjuhul antud valdkond õigusaktidega reguleeritud. Politsei teenistuskooete valdkonna piiriülese koostöö tihenedes on oluline tagada valmisolek vajadusel panustada ühisoperatsioonidesse Schengeni õigusruumis. Osalemine riikidevahelistes ühisoperatsioonides eeldab efektiivset ressurside planeerimist ja liikmesriikide vahelist koostöö toetamist erinevatel tasanditel.

2. POLITSEI TEENISTUSKOERTE ÜKSUSE KORRALDUS EESTIS SCHENGENI ALA VALIMI VÕRDLUSES

2.1. Politsei teenistuskoerte töötulemused eraldiseisvas üksuses

Käesoleva uuringu metoodilise põhilähenemise moodustab juhtumiuuring, mida kasutatakse enamasti selleks, et eristada seaduspärasused või vastuolud kontekstiga koormatud keskkonnast. Max Weberi võrdlev sotsioloogia rõhutab lahknevuse otsimisel konteksti olulisust ja erinevust, et mõista eripärasid (Given 2008). Rühmategevuse kaasuse puhul võivad statistilised andmed kinnitada tõlgenduse põhjenduslikku seost, kuigi statistiline reeglipärasus iseenesest ei saa rahuldada vajadust tegevuste põhjendusliku mõistmise järele (Ringer 1997:110).

Sama nähtuse uurimisel ei ole välistatud mitme meetodi kombineerimine. Kombineeritud uuringu disaini lähenemisviis andmete kogumise meetodi valikul peab tuginema uurimisülesannetel ning näitama, et uurimisülesannetele vastamiseks on parim võimalus kasutada mõlemat andmekogumismeetodit. Kahe või enama andmekogumismeetodi kasutamine võimaldab kontrollida andmete usaldusväärsust. (Matthews, Ross 2010:144, 145) Kombineeritud uuringu disaini kasutamine võib olla õigustatud uuringutes, kus püütakse vastata mitmele uurimisülesandele. Üheks põhjenduseks on laiaulatuslikuma tõestuse pakkumine uuritavale probleemile. (Blaikie 2010:219, 227)

Käesoleva uurimuse eesmärgi täitmiseks on lisaks arvandmete analüüsile läbi viidud viis poolstruktureeritud ekspertintervjuud. Intervjuude puhul on kasutatud valikulist kodeerimist rõhuasetusega teenistuskoerte paiknemisel organisatsioonis ja funktsionaalsusel. Juhtumit vaadeldakse tervikuna ning püütakse iseloomustada peamise eesmärgi kaudu (Flick 2003:302), milleks on antud uuringus politsei teenistuskoerte korraldus.

Intervjuud viidi läbi järgmiste ametnikega:

- Põhja prefektuuri korrakaitsebüroo liiklusjärelvalve talituse künoloogiateenistuse jaoulem komissar Tõnis Land;
- Põhja prefektuuri korrakaitsebüroo liiklusjärelvalve talituse kiirreageerimisteenistuse juht vanemkomissar Tiit Kõluvere;
- Politsei- ja Piirivalveameti korrakaitseosakonna juht politseikolonel Tarmo Miilits;
- Lõuna prefektuuri juhtimiskeskuse juht vanemkomissar Ottomar Virk;
- Sisekaitseakadeemia teenistukoerte koolituskeskuse peaspetsialist piirivalveleitnant Rene Radala.

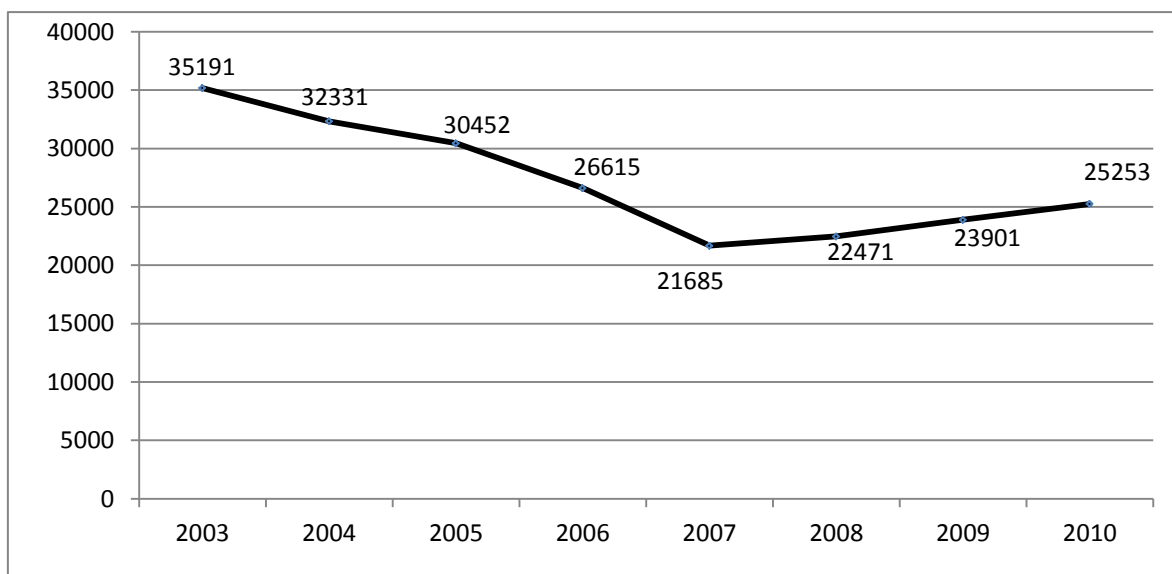
Magistritöös võrreldakse spetsiifilisemalt Põhja prefektuuri künoloogiateenistuse ja Soome Helsingi politseiosakonna teenistukoerte üksuse töötulemusi. Töötulemuste all käsitletakse eelkõige teenistukoerte töötunde, kasutamisi ja tulemuslikkust, mis väljendub kuriteos kahtlustatavate kinnipidamises ning keelatud ainete ja esemete avastamises. Samuti antakse ülevaade ülesannetest, mida antud üksuste koerajuhid ja teenistukoerad täidavad. Kuna Politsei- ja Piirivalveametis on ainult Põhja prefektuuris eraldiseisev teenistukoerte üksus, siis piiras see valikut antud uuringu kontekstis.

Helsingi politseiosakonna teenistukoerte üksus valiti võrdluseks mitmetel põhjustel. Mõlemad võrreldavad üksused asuvad riikide pealinnades. Soome on naaberriik sarnase õigusruumi ja kultuurilise taustaga, mis ühtlasi kuulub Schengeni õigusruumi. Võrreldava üksuse valikul on oluline ka keskkond ehk kliimavööde ja maastik, kus teenistukoerad töötavad. Eelpool nimetatud põhjustele lisaks on tähtis ka politseikoerte kasutamise kogemus antud riigis. Soomes kasutatakse politseitöös teenistukoeri juba enam kui sajand. (Laaksonen 2010) Järjepidevus on taganud valdkonna stabiilse arengu, mille käigus on saavutatud Euroopas tunnustatud tase.

Põhja prefektuuri teeninduspiirkond on Tallinn ja Harjumaa. Statistikaameti andmetel elas 2010. aastal enam kui kolmandik Eesti elanikkonnast Harjumaal. Sellest tingituna on ka kuritegevuse tase piirkonnas kõrgem võrdluses ülejäänud Eestiga. Valdav osa väljakutsetest, mis antakse Põhja prefektuuri järelevalvekoertele on seotud varavastaste kuritegudega.

2010. aastal registreeriti 30 235 varavastast kuritegu, mis moodustas 63% kuritegude üldarvust. Harjumaal registreeriti 2010. aastal 54% kõigist varavastastest kuritegudest Eestis (vastavalt 16

236). Järgnesid Ida-Virumaa (3 954; 13%), Tartumaa (3 168; 10%) ja Pärnumaa (1 516; 5%). Suurtest linnadest registreeriti varavastaseid kuritegusid kõige enam Tallinnas (13 762); märksa väiksema kuritegude arvuga järgnesid Tartu (2 540), Narva (1 283) ja Kohtla-Järve (1 010). Kõigist samas maakonnas registreeritud varavastastest kuritegudest moodustas Tallinna osa 85%, Tartu 80%, Pärnu 64%, Narva 32% ja Kohtla-Järve 26%. (Kuritegevus...2011) Registreeritud varguste arvu dünaamikat Eestis ajavahemikus 2003–2010 iseloomustab joonis 6.

Joonis 6. Registreeritud varguste arv Eestis 2003–2010. (Allikas: Kuritegevus...2011)

Helsingi ja Põhja prefektuuri teenistusköörte üksused töötavad võrreldavates oludes. Tabelis 2 on esitatud arvilised näitajad 2010. aasta kohta, mis iseloomustavad mõlema üksuse töökeskkonda. Soome Statistikaameti poolt kogutavates andmetes kajastuvad ka sealse piirivalve ja tolli poolt registreeritud süüteo. Eestis registreeritud süütegude arv ei kajastu Maksu- ja Tolliameti poolt registreeritud süüteo. Põhja prefektuuri teeninduspiirkonnaks on lisaks Tallinnale ka kogu Harjumaa. Järgnevas andmestikis on Helsingile kõrvutatud vaid Tallinna vastavad näitajad, kuna Põhja prefektuuri teenistusköörte üksus patrullib ainult Tallinnas. Tallinnast lahutatakse Harjumaale ainult väljakutsete teenindamiseks, millega peab siiski arvestama tabelis 2 esitatud andmestikku interpreteerides.

Tabel 2. Töökeskkonda iseloomustavad näitajad. (Allikad: Politsei...2012, Helsingi...2012, Tilastokeskus...2012; autori koostatud)

Asukoht	Tallinn	Helsingi	Eesti	Soome
Rahvaarv	399340	588549	1340127	5375276
Pindala	159	213	45227	338127
Registreeritud süüteod	x	x	248193	935609
Rahvastiku tihedus 1 km²	2512	2763	30	16
Süütegu elaniku kohta	x	x	0,19	0,17
Üksuse isikkoosseis	15	32	x	x
Üksuse ametniku kohta km²	11	7	x	x
Üksuse ametniku kohta inimest	26623	18392	x	x

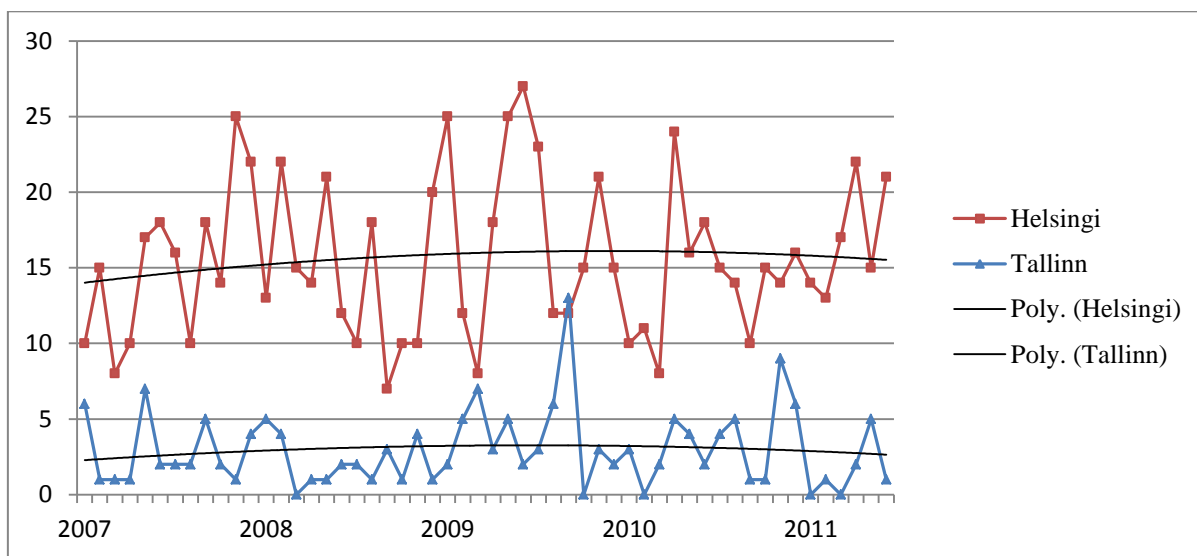
Teenistuskooerte hõivatust iseloomustab teenindatud väljakutsete arv. Tabelis 3 on esitatud mõlema üksuse poolt reageerimised sündmuskohtadele ja teenistuskooerte kasutamiste arv kordades.

Tabel 3. Teenistuskooerte üksuse reageerimised sündmuskohtadele ja teenistuskooerte kasutamised. (Allikas: Helsingin...2011, Põhja...2011; autori koostatud)

Piirkond	Helsingi politseiosakond			Põhja prefektuur		
	sündmuskohti	kasutamisi	kasutamise määr	sündmuskohti	kasutamisi	kasutamise määr
2007	5898	1676	28%	1419	1093	77%
2008	6657	1507	23%	1336	1175	88%
2009	6390	1732	27%	1046	801	77%
2010	7089	1744	25%	760	530	70%

Tabelis 3 on selgelt eristuv teenistuskooerte kasutamise määr sündmuskohal. Vaadeldavatel aastatel jääb Helsingi üksuse vastav näitaja alla 30%. Põhja prefektuuri üksus kasutab teenistuskooera sündmuskohtadel üle 75% juhtudest, erandiks on aasta 2010. Saamaks teada, kuidas mõjub teenistuskooera kasutamise määr sündmuskohal tulemuslikkusele, tuleb hinnata laiemalt kogu üksuse korraldust. Järgneval joonis 7 on kirjeldatud koera abil kinnipeetud isikute arvu dünaamikat 2007– 2011. Koera abil kinnipidamine ei tähenda alati koerapoolset rünnet. Koera abil kinnipeetud isikute arvestusse lähevad ka need juhtumid, kus kasutatakse koera ennetava vahendina ning politseiametniku kaitseks ehk koer on kinnipidamise juures, kuid teda ei kasutata kui füüsilise sunni vahendit.

Selleks, et aru saada kohati mitmekordsetest erinevustest kahe üksuse tulemustes, tuleb vaadelda ja arvestada ka sündmuste iseloomu millele toimkond teenistuskoelega reageerib. Eestis peaks patrullkoeri rohkem suunama sellistele kõrgema ohuastmega väljakutsetele, kus võiks olla jõukasutust. Eelkõige julgustamaks piirkondlikku patrulli ning et sündmusele reageerinud ametnikel oleks arvuline ülekaal. Tegelikult eeldatakse aga teenistuskoevalt eelkõige jälje ajamise funktsiooni, kuigi tal olustikust tingituna selleks võib-olla võimalusi polegi. Tiheasustusalal liigub palju inimesi, kes rikuvad sündmuskoha koera jaoks jäljeajamise mõttes. (Land 2011)

Joonis 7. Teenistuskoe abil kinni peetud isikuid. (Allikas: Helsingin..., Põhja... ; autori koostatud)

Joonisel 7 kajastuv dünaamika ei kinnita veel seost teenistuskoe sündmuskohal kasutamise määra ning sündmuse tulemusliku lahendamise vahel. Olukorda võimendab asjaolu, et Põhja prefektuuri üksuse kinni peetud isikute arvestusse lähevad ka koera abil maastikult leitud eksinud inimesed. Helsingi üksuse aruandluses kajastuvad sellised juhtumid eraldi real. Seega tuleb sündmuse tulemusliku lahendamise lisaandmestikku hankida ka täiendavatest allikatest.

PPA korrakaitseosakonna juhi hinnangul on teenistuskoe tagajärgede ärahoidmise vahend, samas ka avastamise vahend. Ta leiab, et kaks kolmandikku teenistuskoe tööajast peaks minema ennetavale tegevusele, kaasa arvatud politseioperatsioonid ja muud politseilised tegevused. Üks kolmandik tööajast võiks olla tegelemine sündmustega, mis on juba toimunud ja selle järel abistavaks tegevuseks kinnipidamisel või tõendite kogumisel. (Miilits 2012)

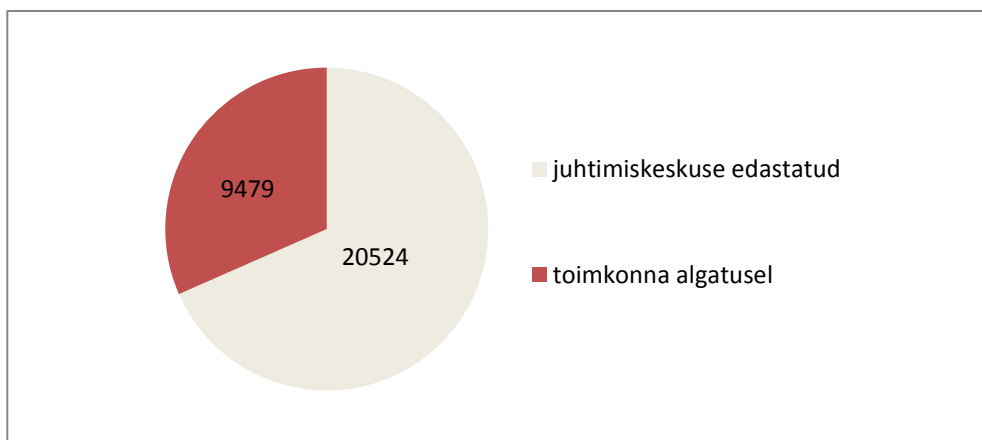
2010. aastal oli Põhja Prefektuuri teenistuskoe üksuses 12 patrullkoera ja seitse narkootilist ainet otsivat koera. Seega oli tööl 12 politseiniku, kelle põhitööks oli patrullkoeraga väljakutsete teenindamine Tallinnas ja Harjumaal 12-tunnistes vahetustes. Selle aasta jooksul oli patrullkoerte abiga kinni peetud 42 isikut (vt lisa 9), mis moodustab 3,5 isikut ühe teenistuskoe kohta. Helsingis oli samal aastal patrullkoerte abil kinni peetud isikute arv 171 (vt lisa 5). Atesteeritud patrullkoeri oli Helsingi politseiosakonnal 14 (Tapio 2011), mis teeb kinni peetud isikute arvuks ühe teenistuskoe kohta 12,2. Põhja prefektuuris on igal teenistuskoe üksuse liikmel teenistuskoe. Ametnike arvust tulenevalt ei olnud võimalik tagada teenistuskoelega patrulltoimkonna väljapanek ööpäevaringselt terve aasta jooksul. Lisaks puhkustele vähendab reaalse töötundide arvu ka ametnike koolitustel ja haigena tööst eemal oldud aeg.

Helsingi politseiosakonna teenistuskoe üksuses oli samal aastal tööl 32 ametnikku, mis tagas kahe patrulltoimkonna koos teenistuskoelega ööpäevaringse väljapaneku aasta jooksul. Üks põhjustest enam kui kolmekordse erinevuse teenistuskoe abil kinni peetud isikute suhtarvus, tuleneb üksuses töötavate politseinike arvust. Helsingi üksuse suurem ametnike arv tuleneb muuhulgas ka sooritavatest tööülesannetest. Soomes, nagu ka enamuses ELi maades, on lõhkeainet otsivad teenistuskoe politsei koosseisus.

Oluline on ka teenistuskoelega toimkonnale antava väljakutse kvaliteet selle tulemusliku lahendamise mõttes. Sündmuse lahendamisel on oluline ajafaktor, ehk kui kiiresti alustatakse esmaste toimingutega peale sündmuse toimumist. Sellele avaldab mõju väljakutse toimkonnani jõudmise kiirus, samuti ka see, kui kiiresti jõuavad politseinikud teenistuskoelega sündmuskohale. Väljakutse edastamise kiirus juhtimiskeskuselt toimkonnani sõltub kõne vastu võtnud ametniku võimest hinnata olukorda, kas antud juhtumi puhul võiks abi olla teenistuskoelest või mitte. Samuti sõltub see juhtimiskeskuse sisesest korraldusest, kus võib olla kokkulepitud, et väljakutsed politseinikele edastab ametnik, samas kui hädaabi kõne võtab vastu teenistuja. Sündmuskohale jõudmise kiirust mõjutab ka teenindatava piirkonna suurus.

Helsingi teenistuskoe üksus on kujundanud praktika, kus kuulates operatiivsidet, võtab toimkond teenistuskoelega ise vastu otsuse sündmusele reageerimise osas, ootamata ära väljakutset juhtimiskeskuselt. Omaalgatuslikud on sellised väljakutsed, kus koerajuht, kuulates sündmuse sisu, saab juba aru, et antud juhul võib abi olla teenistuskoelest. Selline tegevus kiirendab sündmuskohale jõudmist, kuna kaob filter juhtimiskeskuse näol. Samuti on koerajuht teadlikum teenistuskoe kasutamise võimalustest ning selle tulemusena suureneb tõenäosus, et

koera saab sündmuskohal kasutada sihipäraselt. Joonis 8 esitab juhtimiskeskuse poolt edastatud ja omaalgatuslike reageerimiste osakaalud.

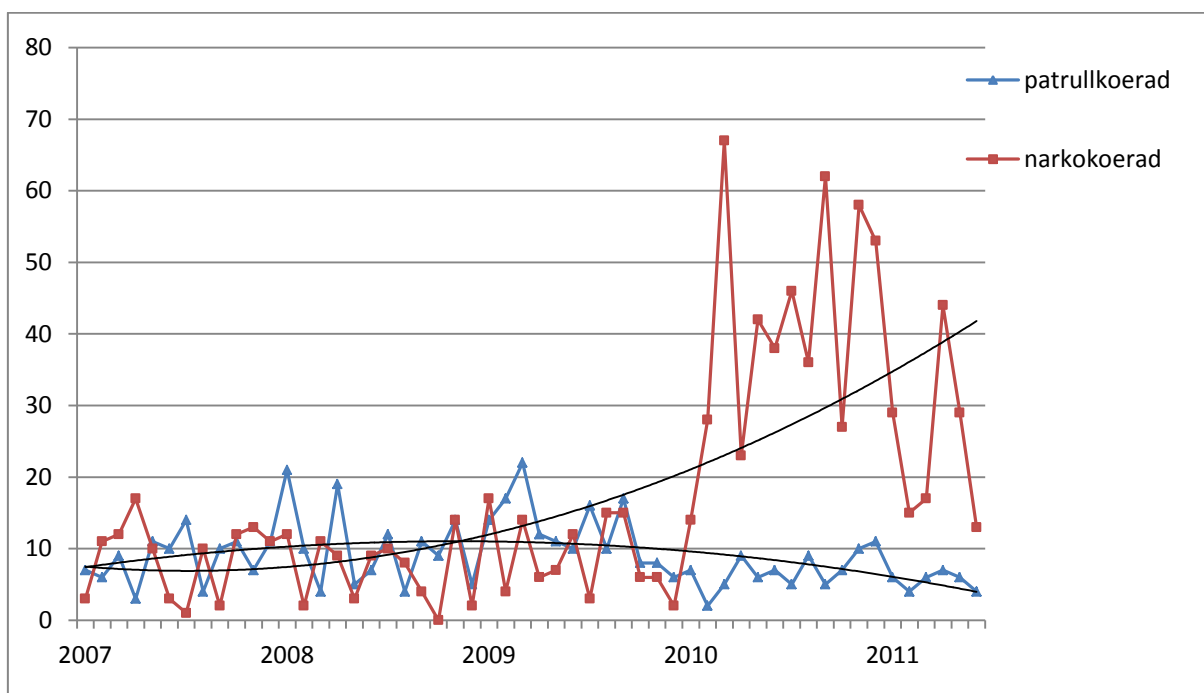
Joonis 8. Helsingi teenistuskooerte üksuse teenindatavate sündmuste jagunemine info liikumise järgi 01.01.2007-30.06.2011 (Allikas: Helsingin... ; autori koostatud)

Jooniselt 8 lähtub, et ligikaudu kolmandikule teenindatud sündmuskohtadest on reageeritud omaalgatuslikult. Helsingi teenistuskooerte üksuse praktikat tunnustab ka Sisekaitseakadeemia teenistuskooerte koolituskeskuse peaspetsialist, kes hindab, et selline lähenemine tööülesannetele on õige. Tegemist on oma panuse suurendamisega turvalisuse loomisel vabatahtlikkuse alusel, mis tuleneb organisatsioonikultuurist. Selleks peavad olema loodud vastavad tingimused ning tagatud motiveeritus. Kui teenindada vaid juhtimiskeskuse poolt edastatavaid väljakutseid, siis jäävad peaspetsialisti hinnangul ligikaudu pooled väljakutsed edastamata, kus võiks koera efektiivselt kasutada ning selle asemel, et saata koerapatrull, saadetakse mitu tavapatrulli, mis läbi jääb olemasolev võimalus teenistuskooera näol kasutamata ning kulutatakse asjatult muud ressursi. (Radala 2012)

Võttes vaatluse alla patrullkooerte töötulemuste suured erinevused võib väita, et põhjus peitub töösuunitluses. Ülesanded, mille täitmist eeldatakse Põhja prefektuuri teenistuskooerte üksuselt, erinevad Helsingi kolleegide omast. Helsingi üksuse patrullkooerte paremad tulemused tulenevad nende laiemast kasutusala ehk teenistuskooera kasutatakse aktiivselt ka ennetava vahendina politseiametnike kaitseks ning erivahendina isikute kinnipidamisel. Sellistest tööülesannetest tingituna tehakse ka personalivalik. Helsingi üksuse kõik 32 ametnikku on meessoost politseinikud. Teenistuskooerte üksuse tööülesannetest tulenevalt on nõudmised koerajuhile

kõrgemad kui piirkondlikule politseinikule. Koerajuhi vastavust kõrgematele nõuetele mainib ka Põhja prefektuuri kiirreageerimisteenistuse juht, kes hindab, et selles üksuses töötav ametnik peaks oma oskustelt vastama kõrgematele nõuetele võrdluses n-õ tavalist välitööd tegeva politseinikuga. (Kõluvere 2012)

Hindamaks ressursside kasutamise efektiivsust, võib analüüsida Põhja prefektuuri teenistuskoorte osakaalu eriala järgi ning nende panust tulemuslike kasutamiste arvu. Joonisel 9 on esitatud patrull- ja narkokoorte tulemusliku kasutamise dünaamika Põhja prefektuuris. Patrullkoorte puhul loetakse tulemuslikuks kasutamiseks kui väljakutse teenindamisel peetakse kahtlustatav kinni või leitakse tõendeid, mis on olulised sündmuse edasiste menetlustoimingute läbiviimiseks. Narkokoorte puhul loetakse tulemuslikuks kasutamiseks narkootilise aine leidmist ja esemete leidmist, mis on seotud narkootikumide tarbimise või käitlemisega ning isikute tuvastamist, kes on olnud kokkupuutes narkootilise ainega või on narkojoobes.

Joonis 9. Põhja prefektuuri patrull- ja narkokoorte tulemuslikud kasutamised 01.01.2007-30.06.2011 (Allikas: Põhja... ; autori koostatud).

Jooniselt 9 lähtub, et suuri erinevusi tulemuslike kasutamise kordades ei esine kuni aastani 2010. Erinevus selgub, kui hinnata mitme koeraga on antud tulemus saavutatud. Kuni ühendameti

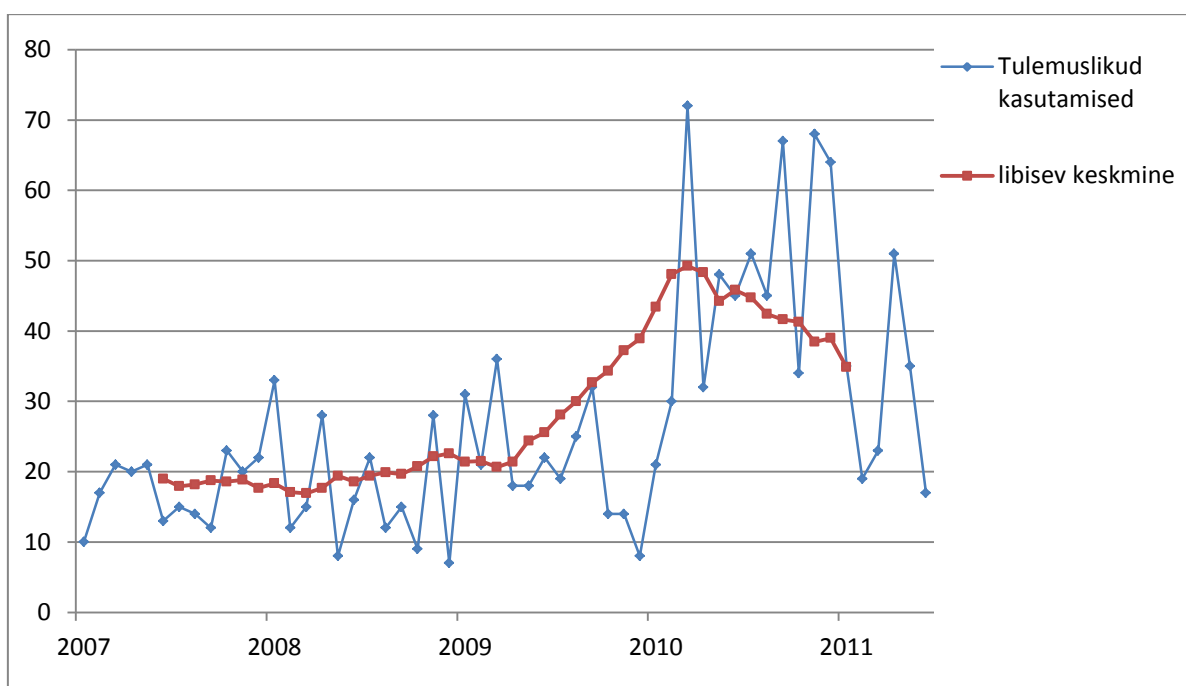
loomiseni moodustasid Põhja Politseiprefektuuri künoloogiateenistuse narkootilist ainet otsivad koerad veerandi teenistuskoerte üldarvust. 2010. aasta jaanuarist, seoses ühendameti loomisega, liitus teenistusega kolm piirivalve narkokoerajuhti. Koos juba olemasoleva kolme narkokoeraga sai võimalikuks organiseerida igapäevane narkokoerte väljapanek. Eelnevalt tulenevalt sai võimalikuks organiseerida koerte tööd Tallinna Reisisadamas ja lennujaamas, mis andis võimaluse koerajuhtidele ning koertele kogemuste omandamiseks ja kajastus ühtlasi ka aruandluses koerte kasutamise kordade ning tulemuslikkuse kasvus. Lisandunud ressursid narkokoerte näol kasvatas vahet patrullkoertega tulemuslikkuse osas veelgi.

PPA korrakaitseosakonna juhi sõnul iseloomustab eelnev, et narkokoeri kasutatakse rohkem läbimõeldumalt kui patrullkoeri sündmustel. Juhul kui patrullkoeri kaasataks erinevatel sündmustel, kus nendest võiks abi olla, oleksid näitajad ka sellel alal paremad. Samuti arvas ta, et madalam tulemuslikkus on tingitud juhtimiskeskuse piiratud teadmistest koera kasutamise võimaluste kohta ning teenistuskoeraga toimkonna initsiatiivi taga. (Miilits 2012) Vaadeldes narkokoerte tulemuslikkuse kasvu alates ühendameti loomisest, võib järeldada, et n-ö narkokoerte rühma tekkimisega avanesid ka võimalused töö paremaks planeerimiseks ning seega ka koerte efektiivsemaks kasutamiseks keelatud ainete avastamisel. Narkokoerte lisandumisel teenistusse ei tekkinud probleeme koerte hõivatusega.

Narkokoerte olulisust teenistuses rõhutab ka Sisekaitseakadeemia teenistuskoerte koolituskeskuse peaspetsialist, märkides Tallinna ja Harjumaa püsiva elanikkonna suurust ja seda läbivat inimeste ning kaupade voogu. Tallinn on Eesti mõistes suur tõmbekeskus. Harjumaa kaarti hinnates adume kuivõrd suure rannikuala hõlmavad Tallinna piirkonnas sadamad. Sadama piirkond on Muugalt Koplini, välja arvatud vahepealne lõik Pirital. Kuna Põhja prefektuuri koerarühm täidab ka piiri valvamise funktsiooni, siis neid koeri peaks olema suurusjärgu võrra rohkem, et ära täita see funktsioon. Lisaks sellele on lennujaam, mis on rahvusvaheline piiripunkt ning samuti toimub veel n-ö tavapärase kriminaalne tegevus Harjumaa piires. Sellest tulenevalt ei tekiks narkokoerte hõivatusega probleeme Põhja prefektuuri territooriumil. Narkootikumide avastamine on oluline, sest oma olemuselt on nad juba kriminaalse tegevuse alus. Narkootikumid, ebaseaduslik tulu, tulirelvad ja vägivald on omavahel tihedalt seotud. (Radala 2012)

Liites Põhja prefektuuri patrull- ja narkokoerte tulemuslikud kasutamised võib järeldada, et vähemalt käesoleva ajani on narkokoerte panus oluline teenistuskoerte üldisesse

tulemuslikkusesse. Jooniselt 10 lähtub, et narkokoerte arvu suurenemine teenistuses seoses ühendameti loomisega on mõjutanud üksuse üldist tulemuslikkust. Üheks peamiseks põhjuseks on eespool mainitud sihipärane kasutamine, mida lihtsustab ka nimetusest tulenev tööülesanne. Patrullkoeri nimetatakse Eestis veel ka jälje- või jälituskoorteks. FRONTEXi ühtsetest standarditest tulenev liigitus „üldotstarbeline koer“ ei ole Eestis veel juurdunud, mistõttu seostatakse patrullkoeri põhiliselt jäljeajamisega. Samas ei ole jäljeajamise oskusega linnas sageli võimalik eesmärki saavutada. Seda seisukohta jagab ka SKA peaspetsialist, kes hindab jäljeajamist linnas raskeks situatsiooniks. Suures tõmbekeskuses endas on jäljeajamisoskus suhteliselt vähe kasutatav, kuna linnamaastikul on jälge ajada ääretult raske. Õnnestumine võib tulla ainult öisel ajal kui inimesed ja transpordivahendid ei liigu ning sedagi ainult mitmete asjaolude kokkulangemisel. (Radala 2012)

Joonis 10. Põhja prefektuuri künoloogiateenistuse teenistusköerte tulemuslikud kasutamised 01.01.2007-30.06.2011 ja 12 kuu libisev keskmine. Autori koostatud.

Jooniselt 10 ilmneb tulemuslike kasutamiste kasv alates 2010. aastast. Joonisel kujutatud libisev keskmine on fikseeritud arvu naabervaatluste aritmeetiline keskmine, mis liigub läbi kogu rea aja kasvamise suunas. Aritmeetiline keskmine leitakse mingis ajaintervallis, mida nimetatakse libisemissammu pikkuseks. Libiseva keskmisega on võimalik elimineerida sesoonset

komponenti. (Käerdi 2006:35, 36) Langev trend graafiku viimase aasta juures on seletatav narkokoerte arvu vähenemisega seitsmelt viiele. Seega võib uuesti nentida, et Põhja prefektuuris määrab teenistuskoerte üldise tulemuslikkuse taseme narkokoerte sihipärasem kasutamine võrdluses patrullkoertega.

Helsingi politseiosakonna teenistuskoerte üksuse aruandluses kahjuks ei kajastu narkokoerte tulemuslikud kasutamised, märgitud on vaid mitu korda on teenistuskoeri kasutatud narkootiliste ainete otsingul. Seisuga august 2011 oli Helsingi üksuse 21 koerast 10 võimelised otsima narkootilist ainet, kaheksal koeral oli narkootikumide otsimine n-ö lisaeriala ja kaks koera olid spetsiaalsed narkokoerad. Lisaeriala tähendab, et üldotstarbelisele ehk patrullkoerale, kelle koolitussuund on inimese lõhn, õpetatakse lisaks veel otsinguga seotud eriala. Atesteeritud patrullkoer on võimeline ajama inimese lõhnajälge, otsima inimese lõhnaga esemeid, kaitsma koerajuhti ning kinni pidama isikut. Õpetatavaks lisaerialaks võib olla näiteks narkootiliste ainete otsing või inimese surnukeha otsing. Lisaeriala õpetatakse teenistuskoertele selleks, et teatud teenus oleks tagatud ööpäevaringselt miinimumtasemel. Järgnevas tabelis 4 on esitatud näitajad, kui suure osakaalu teenistuskoerte kasutamisest moodustavad narkootilise aine otsing ja jälje ajamine Helsingi politseiosakonnas.

Tabel 4. Helsingi politseiosakonna teenistuskoerte üksuse teenistuskoerte kasutamiste arv ja tegevuste osakaalud 2007-2010. (Allikas: Helsingin...2011; autori koostatud)

Aasta	Kasutamisi	Narkootilise aine otsinguid	Jälje ajamisi	Narkootilise aine otsingu osakaal	Jälje ajamise osakaal	Muud tegevused
2007	1676	736	118	44%	7%	49%
2008	1507	456	157	30%	10%	60%
2009	1732	409	177	24%	10%	66%
2010	1744	476	173	27%	10%	63%

Teenistuskoerte kasutamise üldarvust moodustab jälje ajamine vaid ühe kümnendiku. Jälje ajamise sedavõrd madal osakaal on seletatav sellega, et Helsingi üksus töötab vaid linna piires. Linn on oma olemuselt keeruline keskkond teenistuskoera jaoks inimese jäljeajamise mõttes. Linnatänavate taristu ühistranspordi võrguga, muud transpordivahendid ning jalakäijate rohkus on tegurid, mis hävitavad lõhnajälje ja soodustavad süüteoos kahtlustataval sündmuskohalt põgeneda. Teoreetilised võimalused inimese lõhnajälge ajada tekivad öisel ajal kui linnaliiklus rahuneb ning sedagi ainult siis, kui sündmus leiab aset äärelinnas, kus leidub haljastusala, mis

säilitab koera jaoks paremini lõhnajälje. Haljasalale jääb lisaks inimese lõhnajäljele ka keskkonnamuutuse jälg. Asfaltkattetele ei jää keskkonnamuutuse jälge ning tulenevalt asfaldi koostisest ei püsi teenistuskoera motivatsioon jälge ajada kaua.

Tulenevalt üksuse töökeskkonnast kasutatakse ka teenistuskoeri vastavalt nende võimalustele. Üle poole Helsingi üksuse teenistuskoerte kasutamisest moodustavad narkootilise aine otsing ning teenistuskoera kasutamine erivahendina isikute kinnipidamisel. Tööülesanded ja teenistuskoera rakendamise võimalused määravad personalivaliku ning paiknemise politsei organisatsioonis.

Helsingi politseiosakonna ja Põhja prefektuuri teenistuskoerte üksuste tegevuste võrdluses selgub, et kõrgema tulemuslikkuse tagab täidetavate ülesannete valik vastavalt keskkonnale, milles teenistuskoerad töötavad. Helsingi üksus on reageerinud sündmustele vaadeldaval ajaperioodil kordades enam. Samas on Helsingi politsei teenistuskoerte kasutamise määr oluliselt madalam Põhja prefektuuri omast, kuid tulemuslikkus kõrgem. Sellest võib järeldada, et teenistuskoeri kasutatakse sihipärasemalt ja vaid nendel sündmustel, kus on suurem tõenäosus saavutada eesmärk.

2.2. Politsei teenistuskoerte töötulemused politseiorganisatsioonis eraldiseisva üksuseta

Prefektuurides kus puudub teenistuskoerte üksus on töö teenistuskoeraga mitte põhifunktsioon, vaid lisaülesanne. Sageli on teenistuskoera tõhus kasutamine raskendatud põhitööst tulenevate ülesannete tõttu ning tulemuseks on madalam efektiivsus ja pikem reageerimisaeg. Madalama efektiivsuse all mõeldakse sh väiksemat arvu töötunde, vähem teenindatud väljakutseid ja seeläbi ka madalamat tulemuslikkust teenistuskoera kohta. Samuti raskendab tööd teenistuskoertega asjaolu, et need asetsevad hajutatult organisatsiooni erinevates üksustes (noorsoopolitsei, piirkondlik või patrullteenistus, arestimaja, piirivalve). Raskendatud on ka planeerimisprotsess, kuna tuleb arvestada erinevate üksuste eripäradega, mis vähendab võimlusi suuremate politseiliste tegevuste läbiviimiseks, kaasates mitmeid koerajuhte teenistuskoertega. Samuti saab koerajuht sellisel juhul teenistuskoera koolitada vaid üksinda, puuduvad rühmatreeningu võimalused ning vajalikud abilised. Selline korraldus mõjutab teenistuskoertega tehtava töö tulemuslikkust.

Järgnevas tabelis 5 on esitatud autori hinnangul nelja prefektuuri teenistuskooerte valdkonna peamised näitajad 2011. aasta esimese poolaasta kohta. Põhjalikumat analüüsi takistab vastava varasema aruandluse puudumine või puudulikkus. Alates ühendameti loomisest on tehtud pingutusi ühetaolise aruandluse sisseviimiseks, kuid märtsis 2012 käivad veel arutelud, milliseid andmeid koguda ja millistes ühikutes mõõta teenindatud väljakutseid. Ühtlasi püütakse selgusele jõuda, kas oluline on väljakutsete arv, nende teenindamisele kulunud aeg või tuleks aruandluses kajastada mõlemat näitajat.

Tabel 5. Teenistuskooerte koondaruanne 01.01.2011-30.06.2011 (Allikas: Politsei- ja Piirivalveameti...2011).

Prefektuur		Põhja	Ida	Lõuna	Lääne
Koerte arv		19	15	33	17
Koerajuhte		18	13	29	14
Koerte kasutamine	tundi	7182	1131	5011	1852
Tulemuslikult	korda	180	6	4	148
sh jälje/jälituskoerad	korda	32	2	0	5

Tabelis 5 on võrreldavad vaid Põhja- ja Lääne prefektuuri teenistuskooerte tulemuslikud kasutamised, muude näitajate poolest on Põhja prefektuur eraldiseisva teenistuskooerte üksuse tulemustega selgelt liidripositsioonil. Seda, et koerajuhil on töö koeraga lisatöö, näitab ilmekalt ka Põhja- ja Lõuna prefektuuri teenistuskooerte arvu ning kasutamise aja võrdlus, millest nähtub samuti, et kui töö teenistuskooeraga ei ole primaarne, kannatavad töötulemused. Kuigi Sisekaitseakadeemia teenistuskooerte koolituskeskuse andmetel on koerajuhtide ja teenistuskooerte arv vähenenud, kasutab töö autor PPA ametlikku aruandlust.

Alates ühendameti loomisest ei eksisteeri ühtset aruandluse vormi teenistuskooerte valdkonnas. Prefektuuriti esitatakse aruandlust erinevate tabelitena. Samas on olemas dubleeriv andmebaas, kuhu sisestatakse valikuliselt ja mitte kõigi prefektuuride töötajate poolt teenistuskooertega tehtud tegevused. Selleks, et teenistuskooertega seonduv aruandlus oleks ühetaoline ja usaldusväärne, tuleks arendada Politsei- ja Piirivalveameti poolt hallatavat teenistuskooerte registrit (TR). Eesmärgiks oleks luua andmebaas, mis sisaldaks senisest enam infot ning võimaldaks paremini analüüsida teenistuskooertega seonduvaid tegevusi.

Autori hinnangul oleks teenistuskooerte registri arendamisest kasu eelkõige töökorralduse planeerimisel ressursside juhtimise seisukohalt. Objektivne aruandlus on alus analüüsiks ja

vajadusel muutusteks. Aruandlusest selguks, millised koerad on tulemuslikud ning millistes tingimustes on edu saavutatud. Selle põhjal saaks planeerida, milline võiks olla narko- ja patrullkoerte osakaal teenistuses. Vastavalt sellele saaks kavandada koolituskava, mis enim leiaks rakendust ka töös. Riigisiselt selguksid regioonide eripärad, mida saab arvestada koerte koolitussuuna valikul ning isikkoosseisu planeerimisel. Ühtse infosüsteemi käivitamine asutuse sees viiks lõpule ühendameti loomisel tekkinud ebakõla aruandluses ühe valdkonna lõikes, mis on oluline administreerimise aspektist.

Uuringu autori poolt läbiviidud viie ekspertintervjuu tulemusel selgus, et kõik viis intervjueritut pooldasid teenistuskoe koondamist eraldiseisvatesse struktuuriüksustesse. Ühetaoline korraldus prefektuuride lõikes tagaks ka objektiivsema aruandluse (vt tabel 6).

Tabel 6. Intervjueritavate vastused eraldiseisva struktuuriüksuse ja selle valdkondliku paiknemise kohta (Allikas: Land 2011, Miilits 2012, Kõluvere 2012, Radala 2012, Virk 2012; autori koostatud).

Valdkond	Üksus	Korraldusbüroo	Piirivalvebüroo	Kriminaalbüroo	Kodakondsus- ja migratsioonibüroo
Intervjueritav 1	x	x	x	-	-
Intervjueritav 2	x	-	x	-	-
Intervjueritav 3	x	x	-	-	-
Intervjueritav 4	x	x	x	-	-
Intervjueritav 5	x	x	-	-	-

Tabelist 6 lähtub, et keegi intervjueritavatest ei pooldanud teenistuskoe üksuse loomist kriminaalpolitsei ega ka kodakondsus- ja migratsioonibüroo alluvusse. Kui eraldiseisva teenistuskoe üksuse vajalikkuses olid kõik intervjueritavad samal seisukohal, siis valdkondliku paiknemise osas kõik arvamused ei kattunud. Intervjueritavate ametnike valikul oli peamiseks eesmärgiks erinevate juhtimistasandite esindatus. Tulenevalt magistratöö eesmärgist langes valik valdavalt politseilise taustaga ametnikele. Üks intervjueritavatest, kes tegeleb teenistuskoe koolitamisega, on piirivalvealase taustaga, omades pikaajalist tööstaaži teenistuskoe idapiiril. Kriminaalbüroo ning kodakondsus- ja migratsioonibüroo koosseisus töötavaid ametnikke ei intervjueritud, kuna valdava osa teenistuskoe tööajast moodustavad korralduselised või piiri valvamise seotud tööülesanded. Samuti ei ilmnunud intervjuude

läbiviimise käigus vajadust kriminaalpolitsei või kodakondsus- ja migratsiooni valdkonna taustaga inimeste täiendavaks intervjuerimiseks, kuna intervjuude käigus ei pakutud kordagi üksuse võimalikku paiknemist organisatsioonis vastavates valdkondades.

Mitmed intervjueritavad rõhutasid PPA nelja põhisuuna (korrakaitsepolitsei, kriminaalpolitsei, piirivalve ning kodakondsus- ja migratsiooniosakonna) vajaduste katmist teenistuskoea teenusega. Lõuna prefektuuri juhtimiskeskuse juht Ottomar Virk põhjendas eraldiseisva üksuse loomist sellega, et teenistuskoea hajutatud paiknemine politseiorganisatsioonis ei anna soovitud tulemust. Ta leidis, et prefektuuri tasandil peaks kindlasti olema üksus ja seega oleks teenistuskoea töö spetsiifikast tulenevalt kogu prefektuuri erinevate üksuste vajadused rahuldatud. Käesoleva ajani on praktika näidanud, et teistmoodi teenistuskoea valdkond ei toimi. Oluline on tagada ööpäevaringne reageerimine ning sellest tulenevalt ka reageerimine sündmusele mõistliku ajaga. Teenistuskoea üksusel oleks kõige mõistlikum paikneda korrakaitse büroo all ja sealt vajadusel pakkuda teenust ka teistele valdkondadele. Koerajuhi töö seostub kõige rohkem korrakaitse valdkonnaga, kuna töötatakse politseivormis ja n-ö tänaval. Riigipiiri, mis läbib looduslikku maastikku, valvamine on piisavalt eripärane, et selle suunitlusega koerad võiksidki paikneda piiril. (Virk 2012)

Sisekaitseakadeemia teenistuskoea koolituskeskuse peaspetsialist Rene Radala tõi samuti välja piiri valvamisega seotud eripärad. Tema arvates peaksid riigi idapiiril piiri valvamisega tegelevad teenistuskoea koos koerajuhtidega kuuluma kordonite koosseisu. Kõik ülejäänud teenistuskoea peaksid paiknema korrakaitse büroo alluvuses. Seega, Põhja- ja Lääne prefektuuris töötavad teenistuskoea peaksid olema eraldiseisvates üksustes korrakaitse büroo koosseisus. Ida- ja Lõuna prefektuuris peaksid riigipiiri valvamisega tegelevad teenistuskoea piirivalve kordonite koosseisus ning kõik ülejäänud teenistuskoea peaksid paiknema eraldiseisvas üksuses korrakaitse büroo koosseisus. Samas rõhutas ta, et koerajuhtide ja teenistuskoea varustuse ning koolitusega peaks prefektuuris tegelema üks konkreetne ametnik, et vältida dubleerivaid tegevusi. (Radala 2012)

Politsei- ja Piirivalveameti korrakaitseosakonna juht Tarmo Miilits on samuti veendunud, et teenistuskoea peavad organisatsioonis paiknema eraldiseisva üksusena. Eraldiseisva üksuse poolt argumendina toob ta välja suure ühisosa teenistuskoea puhul, milleks on varustus ja koolitus. Valdkondliku jaotuse juures peab Tarmo Miilits oluliseks teenistuskoea osakaalu tulenevalt töö suunitlusest. PPA juhtkonnas on kokkulepitud, et see valdkond paikneb piirivalve

poolel kuna piiri valvamisega tegelevaid koeri on rohkem. Samuti rõhutab ta asjaolu, et teenistuskooerte alast koolitust on valdavalt läbi viinud piirivalvega seotud asutused. Enne ühendameti loomist oli selleks Sisekaitseakadeemia Piirivalvekolledži juures asuv teenistuskooerte koolituskeskus. Kokkuvõtvalt peab teenistuskooerte korraldus olema ühetaoline juhtimise ja koordineerimise seisukohast. Tulenevalt PPA prioriteetidest ei ole selle valdkonnaga seniajani tegeletud, kuid mõne aasta pärast on teenistuskooerte korraldus ühendameti kindlasti ühetaoline. (Miilits 2012)

Põhja prefektuuri kiirreageerimisteenistuse juht Tiit Kõlvere läheneb samuti teenistuskooerte valdkonnale juhtimise seisukohast. Tsentraliseeritus ja ühtne juhtimine tagab stabiilsema arengu kõigile koerajuhtidele koos teenistuskooertega üle Eesti. Ühesugune koerajuhtide koolitus ja varustus tagab ühtlase teenuse kvaliteedi üle Eesti. Tiit Kõlvere paigutaks teenistuskooerte üksuse organisatsioonisiselt sama büroo alla, kus on kiirreageerimisteenistuski, ehk korrakaitsebüroo koosseisu. Üheks põhjuseks on koerajuhtide poolt tehtava töö suunitlus, mis tagab eelkõige ühendameti korrakaitsete prioriteetide täitmise. Samas näeb ta teenistuskooerte üksust kui tugevdatud patrulltoimkonda lisavõimalusega. (Kõlvere 2012) Tõenäoliselt tulenevalt oma ametikohast näeb ta teenistuskooeras ka süüteos kahtlustatava isiku kinnipidamise ning ründe tõrjumise vahendit.

Põhja prefektuuri künoloogiateenistuse jaoulem Tõnis Land leiab, et teenistuskooerad peaksid paiknema organisatsioonis eraldiseisva üksusena. Ta arvab, et teenistuskooerad peaksid paiknema vastava büroo koosseisus tulenevalt töö suunitlusest. Piiri valvamisega tegelevad koerad peaksid paiknema piirivalvebüroo ja üldotstarbelised ehk patrullkoerad korrakaitsebüroo koosseisus. Teenistuskooerte paigutamisel tuleb arvestada prefektuuri eripäraga, eriti Ida ja Lõuna prefektuuris, kus on välispiir. Tõnis Land on seisukohal, et patrullkoeri tuleb senisest enam kaasata avaliku korra tagamise, eriti olukordadesse, mis on kõrgema ohuastmega. Tiheasustusega aladel peaks teenistuskooeraga tehtav olema pigem ennetav kui tagajärgedele reageeriv. Jälje ajamine linnamaastikul on keeruline ning sellest tulenevalt ei peaks sellele peamist rõhku panema. Teenistuskooera kasutamine linnas peaks olema suunatud võimalike kahjude ärahoidmisele. Teenistuskooera peamine eesmärk oleks kaitsta koerajuhti ja teisi politseiametnikke võimaliku ründe eest ning vajadusel põgenev isik kinni pidada. Eelpool nimetatud tegevused kuuluvad korrakaitsepõlitsei valdkonda. (Land 2012)

Teenistuskooerte üksuse puudumine prefektuuris pärsib võimalusi sisekoolitusteks ja sellest tulenevalt ka teenistuskooera kasutamise võimalusi. Kõige parem näide on teenistuskooera kui jõu kasutuse vahendi koolitamine. Selleks, et koera kasutada kahtlustatava kinnipidamisel, on vaja koeraga läbi viia vastavaid harjutusi iganädalaselt, et tagada teenistuskooera töövõime ning usaldusväärsus. Selliste harjutuste läbiviimiseks on vaja kaasata täiendavalt inimesi, sh vähemalt esmase väljaõppega figurant, kes on võimeline koera vastu võtma ning andma õige haarde. Koerajuhil ilma kõrvalise abita ei ole võimalik koolitada koera isiku kinnipidamiseks ja koerajuhi kaitsmiseks. Selleks, et oleks võimalik sooritada põhilised harjutused, peaks ühes kordonis või üksuses olema vähemalt neli koerajuhti. Vastasel juhul jäävad mitmed koera kasutamise võimalused ära ning teenistuskooera kui erivahendi mõttekus kaob. (Radala 2012) Illustreerimaks eelpool toodud seisukohti, on hea näitena võimalik tuua 2010. aasta töötulemuste tabelist 7 prefektuuride lõikes teenistuskooera abil kinnipeetud isikute näitajad.

Tabel 7. Jälje/jälituskoerte töötulemused prefektuuride lõikes 2010. a. (Allikas: Politsei-ja Piirivalveameti...2011; autori koostatud)

jälje/jälituskoerad	ühik	Põhja	Ida	Lõuna	Lääne
koerte arv	tk	19	16	29	18
kinnipidamine	korda	26	0	1	0
eseme leidmine	korda	15	0	0	1
inimese leidmine	korda	0	1	1	2

Tabelist 7 lähtub, et koera abil on isikuid kinni peetud peamiselt Põhja prefektuuri teeninduspiirkonnas. Üheks peamiseks põhjuseks, miks mujal prefektuurides ei kasutata teenistuskooera jõu kasutuse vahendina, on kindlasti kohapealsete koolitusvõimaluste puudumine. Paar nädalat koolitust aastas Sisekaitseakadeemia teenistuskooerte koolituskeskuses ei taga koera arengut vajalikul määral. Samas peavad teenistuskooerte koolituskeskuse peaspetsialist Rene Radala ja Põhja prefektuuri künoloogiateenistuse jaoülem Tõnis Land teenistuskooerte puhul oluliseks väljundiks võimekust olla kaasatud situatsioonidesse, mis võivad tingida füüsilise sunni kasutamise politseiametnike poolt.

Teenistuskooer peab olema võimeline vajadusel hammustama. Koerajuht saadetakse sündmustele, mis võivad laheneda rahumeelselt või tekib vajadus kasutada erivahendeid, sh teenistuskooera.

(Radala 2012) Toimkonda teenistuskoeeraga peaks saatma väljakutsetele, mis on seotud avaliku korra, kahtluseluse kinnipidamisega ning muudele väljakutsetele, kus võib vaja minna jõu kasutust. Selleks, et teenistuskoeer oleks võimeline täitma selliseid ülesandeid, on vaja tagada läbimõeldud ja eesmärgipärane koolitusplaan. Vastasel juhul võib tekkida olukord, kus Sisekaitseakadeemia teenistuskoeerte koolituskeskuse poolt atesteeritud koer ei ole võimeline isikut kinni pidama või kaitsma koerajuhti. (Land 2012)

Eelpooltoodust võib järeldada, et teenistuskoeerte organisatsioonis paiknemisel üksusena on mitmeid eeliseid võrrelduna hajutatud paiknemisega. Üksuses on teenistuskoeerte hõivatus ehk töötundide arv teenistuskoeera kohta oluliselt kõrgem kui hajutatud paiknemise korral. Viimane tuleneb sellest, et koerajuhil on põhitöökks teenistuskoeeraga tööülesannete täitmine. Sellest omakorda tulenevalt on ka teenindatud väljakutsete arv teenistuskoeera kohta kõrgem.

Võrreldes teenistuskoeerte tulemuslikke kasutamisi, siis üksuses paiknevate koerte puhul on see oluliselt kõrgem. Üheks põhjuseks on rohkemate väljakutsete teenindamine ning sellest tulenevalt tekib rohkem olukordi, kus on võimalus tulemuslikuks lahenduseks. Tulemuslikkust mõjutab ka teenistuskoeera kasutusala ehk nende ülesannete arv, mida on võimalik teatud teenistuskoeeraga läbi viia. Eraldiseisvas üksuses on üheks lisavõimaluseks kasutada teenistuskoeera jõukasutuse vahendina. Üksuses on võimalik läbi viia koolitusi ehk tagada koera areng või hoida saavutatud taset.

Organisatsioonis hajutatud paiknemise puhul ei ole koerajuhil võimalik teenistuskoeeraga läbi viia isiku kinnipidamise harjutusi, kuna puuduvad selleks vajalikud instruktorid ja abilised. Hajutatud paiknemise puhul ei kaasata üldse või kaasatakse harva teenistuskoeeri patrullimisse suuremates linnades avaliku korra tagamise eesmärgil ning sellest tulenevalt vähenevad võimalused kasutada teenistuskoeera jõukasutuse vahendina veelgi. Eraldiseisev üksus võimaldab paremini planeerida teenistuskoeertega sooritatavaid tegevusi. Patrullkoerte puhul on võimalik koostada töögraafik selliselt, et nendel nädalapäevadel kui on tavaliselt keskmisest rohkem sündmusi on teenistuskoeera võimekus politseil olemas. Seda ka juhul, kui mingil põhjusel ei ole võimalik tagada ööpäevaringset väljapanekut. Otsingukoerte puhul on võimalik planeerida politseilisi tegevusi suurematel objektidel, nagu üldhariduskoolid, kaitseväge kasarmud, piiripunktid jne. Planeerimise puhul on oluliseks teguriks ka võimekuse olemasolu teenuse pakkumiseks suurematel objektidel.

2.3. Politsei teenistuskoerte üksuste korraldus Schengeni alal ning ettepanekud vastava korralduse kohta Eestis

Euroopa Liit liigub oma arengus ühtsete standardite suunas. Euroopa riikide vaheline piiriületav koostöö on oluline piirkondade omavahelise sidususe ja tasakaalustatud sotsiaalmajandusliku arengu toetamiseks nii EL-i sise- kui välispiiridel. Euroopa territoriaalne koostöö on üks kolmest EL-i ühtekuuluvuspoliitika eesmärgist, lisaks konvergentsi ning konkurentsivõime ja tööhõive eesmärkidele. (Euroopa...2009) EL-i välispiiri agentuur FRONTEX on välja töötanud ühtsed standardid teenistuskoerte alasele tegevusele (Ühtsed...2009). Senini on puudunud ühtne katusorganisatsioon Euroopa Liidus, mis tegeleks politsei teenistuskoerte valdkonnaga. Ungari Vabariik oli EL eesistujariik 2011. aasta esimesel poolel ning selle kuue kuuga läheneti jõudsalt politsei teenistuskoerte tööd koordineeriva ametkonna loomisele. EL tasemel on tõdetud, et piiriülene koostöö peab toimima ka teistes valdkondades peale organiseeritud kuritegevuse ja terrorismi alase võitluse.

EL õiguskaitse töörühm arutas oma 11. jaanuari, 18. veebruari ja 18. märtsi 2011. aasta koosolekutel eesistujariigi ettepanekut, mis käsitleb politseikoerte kasutamist Euroopa Liidus, ja võttes arvesse delegatsioonide märkusi, kiitis heaks vastavat teemat käsitleva nõukogu resolutsiooni eelnõu. EL-i Nõukogu, võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artiklit 87, milles sätestatakse kõikide liikmesriikide pädevate asutuste vahelise politseikoostöö sisseseadmine ja nimetatud asutuste personali koolitamise toetamine ning personali vahetamine, väljendas oma seisukohti antud teemal. EL-i Nõukogu märkis, et õiguskaitsealane koostöö Euroopas on tõhus üha enamates valdkondades ja tuletas meelde, et Stockholmi programmis (2010 – 2014) kutsutakse üles tõhusamale poliitikakujundusele, sh tõhusamale õiguskaitsealasele koostööle Euroopas, mille peamine eesmärk on edendada lisaks terrorismi ja organiseeritud kuritegevuse vastasele võitlusele ka liidu kodanike igapäevaelu mõjutava piiriülese kuritegevuse vastast võitlust. (Euroopa...2011)

EL-i Nõukogu on märkinud, et Euroopa õigus- ja õiguskaitsekultuuri tugevdamiseks on oluline arendada edasi Euroopa koolitusprogramme ja rakendada programmist Erasmus inspireeritud vahetusprogramme politseiametnike jaoks, tuginedes Euroopa Politseikolledži CEPOL-i ja FRONTEX-i olemasolevate koolitusasutuste suutlikkusele. Samas tunnistas, et tuleks välja töötada sidus ja integreeritud lähenemisviis selleks, et muuta võitlus organiseeritud ja

rahvusvahelise kuritegevuse raskete vormidega rohkem integreerituks, tõhusaks, läbipaistvaks ja vastutavaks, ja et seda hõlbustaks ühiste standardite väljatöötamine ja liikmesriikide kogemuste vahetamise edendamine kõikide võimalike vahenditega. EL-i Nõukogu märkis vajadust hõlbustada politseikoorte ühist kasutamist piiriülestel operatsioonidel, et tagada õiguskaitseasutuste paindlik ja tõhus koostöö. Samuti märgiti FRONTEXi seni saavutatud tulemusi politseikoorte koolituskavade ühtlustamisel. (*Ibid* 2011)

EL-i Nõukogu on samuti kutsunud liikmesriike üles looma politseikoorte professionaalide Euroopa võrgustiku KYNOPOL, et edendada liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelist koostööd ja koordineerimist politseikoorte kasutamisel. Samuti määrata riikliku kontaktpunkti KYNOPOLI tegevuses osalemiseks ja teabevahetuskeskuseks, koostama riiklikest kontaktpunktidest nimekirja ja tagama selle ajakohastamise, teavitades nõukogu peasekretariaati. EL-i Nõukogu kutsus liikmesriike julgustama riiklikke kontaktpunkte aktiivselt osalema KYNOPOLI töös, ühistel koolituskursustel ja operatsioonidel ning edendama KYNOPOLI abil parimate tavade vahetamist politseikoorte kasutamise kohta EL-is, samuti kaaluma vajadusel KYNOPOLI pakutud lahenduste integreerimist siseriiklikusse praktikasse ning aktiivset osalemist kavandatud meetmete tõhusaks rakendamiseks (Euroopa...2011). Ungari on nõustunud vabatahtlikult täitma KYNOPOLI alalise sekretariaadi ülesandeid, mis hõlmavad võrgustiku töö korraldamist ning võrgustikule haldustoetuse pakkumist.

Euroopa Liidu Nõukogu kutsus Euroopa Komisjoni üles kaaluma ka võimalust anda asjakohast rahalist toetust KYNOPOLI tegevusele, samuti kutsus FRONTEXit ja CEPOLit üles lisama ELi tasandil ja piiriülestel operatsioonidel politseikoorte kasutamist puudutavad meetmed oma iga-aastasesse tööplaanidesse ning tegema aktiivset koostööd KYNOPOLiga, jagades olemasolevaid ühiseid koolitusmeetodeid ja teadmisi, aidates kaasa võrgustiku edukusele. (*Ibid* 2011)

Schengeni õigusruumi liikmesriikide piiriülest õiguskaitseorganite koostööd reguleerib ning annab selleks soovitusi Schengeni Konventsioon. Konventsiooniosalised moodustavad alalise töörühma, et uurida ühiseid probleeme narkootiliste ainetega seotud kuritegude vastu võitlemise alal ning vajadusel koostada ettepanekuid konventsiooniosaliste vahelise koostöö praktiliste ja tehniliste külgede parandamiseks. Töörühm esitab oma ettepanekud täitevkomiteele. Töörühma, mille liikmed nimetavad ametisse pädevad siseriiklikud asutused, kuuluvad eelkõige politsei- ja tollivõimude esindajad. Seoses mis tahes tüüpi narkootiliste ja psühhotroopsete ainete, sh kanepi otsese või kaudse müügiga ning selliste toodete ja ainete omamisega müügiks või ekspordiks

kohustuvad konventsiooniosalised, Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni olemasolevaid konventsioone järgides, võtma kõik vajalikud meetmed narkootiliste ja psühhotroopsete ainete salakaubaveo tõkestamiseks ja selle eest karistamiseks. Tõkestamiseks narkootiliste ja psühhotroopsete ainete, sh kanepi ebaseaduslikku importi, tugevdavad konventsiooniosalised isikute ja kaupade ning transpordivahendite liikumise kontrolli oma välispiiril. Vastavad meetmed täpsustab eelpool viidatud töörühm, mis pöörab mh tähelepanu sisepiiridel tööülesannetest vabanevate politsei- ja tollitöötajate ümberpaigutamisele, samuti narkootikumide avastamise nüüdismeetodite ja narkokoerade kasutuselevõtmisele (Schengeni...1985). Seega loob Schengeni Konventsioon õigusliku aluse teenistuskooerte rakendamiseks integreeritud piirihalduses.

EV Valitsusliidu programm aastateks 2007–2011 sätestas siseturvalisuse arendamisel ühe olulise prioriteedina lõpetada riiklikult tarbetu dubleerimine erinevate ministereeriumite ja ametkondade vahel. Dubleerimise ja valdkondade juhtimise hajumise vältimiseks nägi valitsuse tegevuskava ette Politseiameti, Piirivalveameti ning Kodakondsus- ja Migratsiooniameti ühendamise. Politsei- ja Piirivalveamet alustas oma tööd 1. jaanuarist 2010 (Politsei...2012). Loodud ühendametis on neli prefektuuri. Kõigis neljas prefektuuris on tööl koerajuhid teenistuskooertega, kuid nende paiknemine organisatsioonis erineb prefektuuriti. Seisuga 20.03.2012 olid Lääne- ja Lõuna prefektuuris teenistuskooerad korrakaitse-, kriminaal- ning piirivalvebüroo koosseisus. Ida prefektuuris on osad teenistuskooerad korrakaitsebüroo piirkondliku politseitöö talituse ennetusteenistuse koosseisus. Piiri valvamisse kaasatud teenistuskooerad on piirivalvebüroo ning sealt edasi erinevate kordonite koosseisus. Lisaks on veel kaks teenistuskooera kriminaalbüroo koosseisus. Põhja prefektuuris on eraldiseisev üksus künoloogiateenistus, mis on korrakaitsebüroo liiklusjärelvalvetalituse koosseisus. Üks Põhja prefektuuri koerajuht on piirivalvebüroo koosseisus. Seega ei ole ühendametis teenistuskooertega seonduv valdkond ühetaoline.

Sarnane olukord valitseb ka Ungaris, kus politsei ja piirivalve ühendati aastal 2007, samal aastal, kui riik ühines Schengeni õigusruumiga. Ungari jaguneb territoriaalselt 19-ks maakonnaks ning maakonniti on teenistuskooete korraldus erinev. Kuna Ungaril on vaid suhteliselt lühikene ELi välispiiri lõik, siis on valdav enamus teenistuskooeri n-õ politsei taustaga. Sellest tulenevalt paiknevad koerad kas korrakaitse- või kriminaalpolitsei koosseisus. Teenistuskooerad paiknevad nii eraldiseisvates struktuuriüksustes kui ka üksikult. Peamine tegur, millest sõltub eraldiseisva üksuse olemasolu on piirkonna üldine kuritegevuse tase, rahvaarv ning sellest tulenevalt ka piirkonnas töötavate politseiametnike arv. Hõredama asustusega piirkondades ei ole leitud, et oleks otstarbekas luua eraldiseisvaid teenistuskooete üksusi. Koerad jagunevad korrakaitse- või kriminaalpolitsei valdkonda eriala järgi. Patrull- ehk üldotstarbelised koerad on korrakaitsepolitsei koosseisus. Identifitseerimiskoerad ja lõhkeaineid otsivad koerad on kriminaalpolitsei struktuuris. Valdavalt on viimases ka narkootikumide otsivad koerad, laibakoerad ning jäljekoerad, kuigi see ei ole reegel. (Varga 2011)

Läti Vabariigis on politsei ja piirivalve eraldiseisvad asutused. Läti politseil on kaks teenistuskooete üksust. Mõlemad, Riia ja Daugavpils, üksused kuuluvad korrakaitsepolitsei patrullteenistuse koosseisu. Nendele lisaks on odoroloogia labor kriminaalpolitsei alluvuses, kus töötavad identifitseerimiskoerad. (Novikovs 2011) Ülejäänud riigis on teenistuskooerad koos koerajuhiga erinevates struktuuriüksustes. Läti Piirivalveameti alluvuses on kuus teenistuskooete üksust: Riia, Vilaka, Ludza, Daugavpils, Ventspils ja lennujaama üksus. (Barkans 2012)

Soome Vabariigis on politsei teenistuskooerad korrakaitse osakonna koosseisus. Koerajuhid koos teenistuskooertega kuuluvad eraldiseisvasse üksusesse. Üksuse suurus sõltub teeninduspiirkonna elanikkonna arvust ja suuruselt, kuid täpset mudelit, mis reglementeeriks üksuse liikmete või teenistuskooete arvu ei ole. Samas on olemas nõue, et hädaabikõnede keskuse teenindavas piirkonnas oleks teenistuskooera kättesaadavus tagatud ööpäeva ringselt. Helsingi politseiosakonna teenistuskooete üksus kuulub korrakaitsepolitsei liiklusjärelvalve talituse koosseisu. Üksuse koertega täidetakse nii jälleajamise, kinnipidamise kui ka inimeste, esemete ning ainete otsimise ülesandeid. Helsingi üksuses oli 15.08.2011 seisuga 32 politseiametnikku ning 21 teenistuskooera. Üksus on jagatud kuueks rühmaks, sh igal rühmal on vastutav ametnik, lisaks on üksusel vastutav üldine juht. Selline korraldus tagab ööpäevaringse võimekuse. Soome riigis tervikuna on 25 territoriaalset politsei osakonda ning igas osakonnas on teenistuskooete

üksus. Üksuse keskmine suurus on 9-14 ametnikku. Soome politseil on ka viis identifitseerimiskoera, kes asuvad politsei koortekooli koosseisus. (Tapio 2011)

Eelpool toodud näited kirjeldavad võimalikku teenistuskooete paiknemist politsei organisatsioonis Schengeni riikide valimis. Teenistuskooerad võivad paikneda üksuses, hajutatult või kasutatakse kombineeritud paigutust ehk osa teenistuskooeri on eraldiseisvates üksustes ja osad teenistuskooerad kuuluvad erinevate organisatsiooni struktuuriüksuste koosseisu. Politsei teenistuskooerad paiknevad Euroopa Liidu riikides kas üksustena või kasutatakse kombineeritud paigutust politseiorganisatsiooni sees. Hajutatud teenistuskooete paiknemist esineb riigiti, tulenevalt piirkondlikust või politseiorganisatsiooni teeninduspiirkondade jaotusest.

Käesolevas töös läbiviidud uuringu põhjal, kus mh võrreldi Põhja prefektuuri ja Helsingi politseiosakonna teenistuskooete üksuse töötulemusi ning analüüsiti PPA erinevate prefektuuride asjakohaseid näitajaid, saab teha ettepanekuid Eesti politsei teenistuskooete korralduse kohta. Teoreetilises peatükis käsitletud Schengeni ala riikide valimi politsei teenistuskooete EL tasandi regulatsioonid loovad toetava baasi ettepanekute tegemiseks.

Antud uuringu raames käsitleti teenistuskooete üksust kui vähemalt kolmeliikmelist koerajuhtide rühma. Tuginedes uuringu tulemustele saab väita, et politsei teenistuskooete tulemuslikkus on kõrgem nende paiknemisel organisatsiooni ülesehituses eraldiseisva üksusena. Politsei teenistuskooete valdkonna ajaloolises mõistes stabiilse arenguga riikides on paiknemine organisatsioonis eraldiseisva üksusena tagatud vastavate õigusaktidega. Prantsusmaa Vabariigis on siseministri määrusega sätestatud, et teenistuskooete üksus koosneb minimaalselt kuuest ametnikust ja kolmest koerast. (Ministere...2006) Soome Vabariigis on samuti siseministri määrusega kehtestatud politsei teenistuskooete üksuse minimaalne suurus, milleks on vähemalt kolm koerajuhti. (Suomen...2005) Üheks lisakriteeriumiks on kohalikul politseiosakonna tasandil kehtestatud nõue, et teeninduspiirkonnas oleks tagatud ööpäevaringne patrullkoera võimekus.

Ööpäevaringne politsei teenistuskooera teenuse kättesaadavus on võetud aluseks ka Poola Vabariigis vastavate üksuste moodustamisel. Politseiameti peadirektori korraldus sätestab, et politseiüksused, mille käsutuses on patrullkoerad, peavad omama sellise arvu koerajuhte ja teenistuskooeri, mis kindlustab koeraga patrullteenistuse jätkuvuse kolmevahetuselises - kaheksatunnilises süsteemis. (Zarządzenie...2008) Rootsi Kuningriigis peavad Politseiameti alluvuses olevad politseiasutused tegema otsuse teenistuskooete tegevuse ulatuse ja suunitluse

kohta. Otsuses peab väljenduma, kui palju teenistuskoeeri peab teenistuskoeerte üksusesse kuuluma ja kuidas nad jagunevad töö suunitluse järgi. (Rikspolisstyrelsens...2011)

Autori hinnangul peaksid Eestis samuti teenistuskoeerad paiknema organisatsioonis eraldiseisva üksusena vastava büroo koosseisus, tulenevalt täidetavatest tööülesannetest. Politsei- ja Piirivalveametis on nendeks korrakaitse- ja piirivalvebüroo. Läbiviidud uuringu tulemusena selgus, et eraldiseisvas teenistuskoeerte üksuses on tulemuslikkus teenistuskoeera kohta märgatavalt kõrgem kui hajutatud paiknemise korral. Kõrgem tulemuslikkus on tingitud asjaolust, et üksuses paikneval koerajuhil on põhitööks teenistuskoeeraga sooritatavad ülesanded. Samuti on üksuses üheks lisavõimaluseks teenistuskoeera kasutamine jõukasutamise vahendina, kuna on võimalik läbi viia vastavaid koolitusi kaasates teisi üksuse liikmeid. Hajutatud paiknemise korral ei ole teenistuskoeera teenus tagatud. Nädalas olevast 168 tunnist on hajutatud paiknemisega piirkondades teenistuskoeera kättesaadavus 40 tundi nädalas, mis on vähem kui neljandik kogu ajast. Kui arvestada ka ametniku vähemalt 35-päevast puhkust aastas, alaneb teenuse tagatuse määr veelgi. Samuti on ametnikul keeruline koolitada koera üksinda. Teenistuskoeerte hajutatud paiknemise puhul kerkib küsimus ressursside kasutamise otstarbekusest kuna teenistuskoeera töö tulemuslikkus on oluliselt madalam võrdluses üksuses paikneva teenistuskoeeraga. Üheks madalama tulemuslikkuse põhjuseks on ka asjaolu, et hajutatud paiknemise korral on koerajuhil töö teenistuskoeeraga lisatöö, põhitöö ülesanded tulenevad struktuurilisest paiknemisest. Samas ootab üldsus avaliku sektori asutustelt kvaliteetset teenust ja vastutustundlikku käitumist üldisemalt ning eelarveliste vahendite heaperemehelikku kasutamist (Coleman 2008), mille põhjendamine võib osutada keeruliseks hajutatud paiknemise korral.

Üksuste loomisel tuleks eelkõige arvestada prefektuuri eripäradega, milleks on mh inimasustus, kuritegevuse tase, pindala ja EL maismaa välispiiri olemasolu. Merepiirikordonites teenistuskoeerte vajadust pole. Seega peaksid Põhja ja Lääne prefektuuri teenistuskoeerad paiknema korrakaitsebüroo koosseisus üksustena. Selleks, et planeerida narko- ja patrullkoeerte osakaalu teenistuses, tuleks asutuse sees tagada objektiivne aruandlus antud valdkonna lõikes. Üheks võimaluseks oleks senise teenistuskoeerte registri arendamine, mis annaks lähtekoha teenistuskoeerte alase tegevuse analüüsiks.

Põhja prefektuuri teeninduspiirkond on Tallinn ja Harjumaa. Statistikaameti andmetel elas 2010. aastal enam kui kolmandik Eesti elanikkonnast Harjumaal. Maakondades oli kuritegude osakaal

10 000 elaniku kohta kõige kõrgem Harjumaal (458). Kõigist samas maakonnas registreeritud varavastastest kuritegudest moodustas Tallinna osa 85%, Tartu 80%, Pärnu 64%, Narva 32% ja Kohtla-Järve 26%. (Kuritegevus...2011) Sellest lähtuvalt peaks Põhja prefektuuris olema analoogselt Helsingiga tagatud kahe toimkonna koos patrullkoeraga ööpäevaringne võimekus. Need kaks toimkonda teenindaksid vajadusel väljaspool Tallinna linna ka mujal Harjumaal väljakutseid. Teeninduspiirkondade määratlemisel võib aluseks võtta Lääne-Harju ja Ida-Harju politseijaoskonna teeninduspiirkonnad, kus Tallin-Tartu-Võru-Luhamaa maantee jagab Harjumaal tinglikult kaheks. Tallinnas teenindatakse n-ö koera väljakutseid samadel põhimõtetel nagu seda teeb korrakaitsepatrull tavaväljakutsetel, ehk sündmusele reageerib lähim vaba toimkond. Narkootilist ainet otsivate teenistuskoerte arv võiks olla samal tasemel nagu ühendameti loomisel, ehk 6-8 narkokoera. Sellise arvu narkokoerte puhul ei tekiks probleeme hõivatusel ning oleks tagatud tulemuslikkus (vt joonis 9 lk 45).

Lääne prefektuuris peaks olema samuti kaks teenistuskoerte üksust. Kahe üksuse põhjenduseks on eelkõige teenindatava piirkonna pindala suurus. Üksused võiksid asuda Pärnus ja Raplas ning tegutseks vastavalt maakondlikule jaotusele. Lääne-Eesti saartel ei oleks alaliselt teenistuskoeri kuna need on Eestis kõige madalama kuritegevuse tasemega piirkonnad. (Kuritegevus...2011) Lääne prefektuuri narkokoerad asuksid Pärnus ning vastavalt vajadusele teenindaksid tervet Lääne prefektuuri sh Saaremaad ja Hiiumaad.

Lõuna prefektuuri teeninduspiirkond hõlmab kuute maakonda ning sellest tulenevalt oleks otstarbekas luua kaks üksust. Üksused võiksid paikneda Tartus ja Valgas korrakaitsebüroo koosseisus ning kumbki teenindaks kolme maakonda. Lõuna prefektuur peab mh tagama EL välispiiri. Piiri valvamisega seotud koerad peaksid olema piirivalvebüroo vastavate kordonite koosseisus. Varnja, Mehikoorma ja Mustvee kordonid tagavad piiri, mis on n-ö järvepiir ning seetõttu teenistuskoera vajadus puudub. Värskas, Saatse, Piusa ja Luhamaa kordon tagavad maismaa piiri ning vajavad teenistuskoeri piiripatrulliks ning väljakutsetele reageerimiseks, ehk igas kordonis peaks olema vastav üksus. Teenistuskoerte arv kordonis peab olema sõltuvalt patrullitava ala suurusest, mida on võimalik koertega kontrollida. Samuti eriti tähtsa, tähtsa ja muu piirilõigu pikkusest, mida tuleb kontrollida vastavalt kinnitatud sagedusega. Põhialal narkootilist ainet otsivad koerad paikneksid Tartus ning teenindaksid vajadusel tervet Lõuna prefektuuri.

Ida prefektuur teenindab kahte maakonda ning tagab ka EL maismaa välispiiri. Ida prefektuuris peaks paiknema kaks teenistuskooerte üksust. Rakveres paiknev üksus oleks korrakaitsebüroo koosseisus ning teenindaks Lääne-Virumaad. Teine üksus peaks paiknema Narvas piirivalvebüroo koosseisus ning teenindaks Ida-Virumaad. Ida prefektuuri territooriumil olevad Kunda, Sillamäe ja Alajõe kordonid teenistuskooeri ei vaja kuna tegemist on vastavalt mere- ja järvepiiriga. Narva-Jõesuu, Narva, Mustajõe, Punamäe ja Vasknarva kordonid vajavad teenistuskooeri eelkõige väljakutsetele reageerimiseks. Narva üksuses peaks olema tagatud kahe teenistuskooeraga toimkonna võimekus, et oleks võimalik reageerida piiri rikkumisega seotud väljakutsetele ning ka avaliku korra rikkumistele Narva linnas ja mujal Ida-Virumaal. Põhialalaga narkootilist ainet otsivad koerad paikneksid Narvas ning teenindaksid vajadusel tervet Ida prefektuuri.

Koerajuhtide ja teenistuskooerte paiknemine eraldiseisvate üksustena organisatsioonis mõjuks positiivselt nii ametnike kui ka koerte professionaalsele arengule. Käivitaks enesehindamise protsess nii indiviidi kui ka rühma tasandil. Enesejuhtimine indiviidi tasandil on seotud positiivsete hoiakutega töö suhtes ja töötulemuslikkuse paranemisega (Manz, Stewart & Courtright 2011). Teenistuskooerte üksustel tekiks võrdlusmoment teiste vastavate üksustega ning sellest tulenevalt võimalus analüüsida erinevusi, mille tulemusena seada kõrgemad eesmärgid. Eesmärkide saavutamine eeldab parima praktika kasutuselevõttu, mis omakorda annab tõe valdkonna kui terviku arenguks.

Teenistuskooerte üksuste loomisel prefektuurides tuleks aruteludesse, mis puudutavad üksuse tööülesandeid, paiknemist, suurust, jne kaasata ka koerajuhte. Kaasamise kaks põhilist sisendit saadakse otsuste vastuvõtmisel ja tööd puudutavate küsimuste aruteludel. (Lambert, Hogan & Jiang 2008) Juhul kui ei leita piisavalt sisemisi ressursse, et tagada ööpäevaringne reageerimine, tuleks analüüsida väljakutsete arvu dünaamikat nii nädalapäevade kui ka nädalate lõikes. Antud analüüsi rakendamisel on võimalik saavutada teenistuskooerte kõrgem hõivatus.

Üksuse suuruse määratlemisel tuleks arvesse võtta teiste riikide kogemusi ning arvestada siseriiklike ekspertidega. Arvestades Eesti oludega, peaks piirivalve kordoni teenistuskooerte üksus koosnema vähemalt neljast teenistuskooerast ja neljast koerajuhist, et oleks võimalik minimaalsel tasemel läbi viia teenistuskooerte koolitusega seotud tegevusi. (Radala 2012)

Organisatsiooni ülesehitusega kaasnev peamine väljakutse on, kuidas saavutada nii tõhusus kui ka paindlikkus (Tushman *et al* 2010). Planeerides teenistuskooete valdkonda peaksid prefektuurid arvestama võimalustega, mida pakub maatriksehitusega organisatsioon, ehk ühildama funktsionaalse ja maatriksehituse elemente. Paljud organisatsioonid kasutavad maatriksehitust kuna see võimaldab asutusel paindlikult planeerida inimressurssi ning parandada infovahetust organisatsiooni sees (Sy & Cote 2004), kaasates organisatsiooni erinevaid struktuuriüksusi eesmärkide täitmisel. Maatriksehituse võimalusi võiksid kasutada näiteks Lõuna prefektuuri korrakaitse- ja piirivalvebüroo teenistuskooete alase tegevuse planeerimisel, kooskõlastades omavahel koerajuhtide töögraafikuid, kasutades mh ka horisontaalseid infokanaleid. Horisontaalsel tasandil liikuva informatsiooni kasutamine suurendaks teenistuskooete kasutusala, ehk saaks planeerida teenistuskooete tööaega nii, et oleks tagatud kõik teenistuskooera kasutamise võimalused. Teenistuskooete ja koerajuhtide võimed ning oskused on erinevad lahendamaks teenistuses esinevaid olukordi vastavalt sündmuse keerukusele. Objektivne informatsioon teenistuskooera tugevate ning nõrkade külgede kohta liigub enamasti horisontaalsel tasandil.

Organisatsiooni maatriksehituse võimalusi saaks kasutada ka üleriigilises vaates. Üheks väljundiks oleks erinevate prefektuuride teenistuskooete kasutamine kadunud inimeste otsimisel suurelt maa-alalt või avaliku korra tagamine rahvapäritustel, kus võib eeldada, et esineb korrariikumisi. Organisatsiooni ülesehitus pole täiuslik kuni pole paika pandud juhtimis- ja vastutustasandid (Kesler & Schuster 2009), mille tõttu tuleks reguleerida teenistuskooete n-ö riskasutust asutuse siseselt.

KOKKUVÕTE

Politsei-, Piirivalve- ning Kodakondsus- ja Migratsiooniameti liitmisega 2010. aastal loodud Politsei- ja Piirivalveamet on suurim avaliku teenistuse organisatsioon Eestis. Politsei- ja Piirivalveameti põhiülesanneteks on Euroopa välispiiri tagamine, turvalisuse ja avaliku korra tagamine riigis, kuritegude menetlemine ja ennetamine ning kodakondsuse määramine ja dokumentide väljastamine. Loetelus esimese kolme põhiülesande täitmisel kasutatakse mh ka teenistuskoeeri.

Ühendameti loomisest kaks aastat hiljem ei ole oluliselt muudetud senist teenistuskoeerte valdkonna korraldust, sh üleriigiliselt ei ole teenistuskoeerte korraldus ühetaoline. Teenistuskoeerad paiknevad politseiorganisatsioonis nii eraldiseisva üksusena kui ka hajutatult erinevate büroode vahel. Eraldiseisev üksus, mis teenindab kogu Harjumaad, asub Tallinnas ning on korrakaitsebüroo koosseisus. Teistes prefektuurides paiknevad teenistuskoeerad hajutatult organisatsioonis ning kuuluvad erinevate büroode koosseisu. Lisaks piirivalvebüroole paiknevad teenistuskoeerad koos koerajuhtidega ka kriminaal- ja korrakaitsebüroo koosseisus. Kirjeldatud probleemvaldkonnast tulenevalt seati käesoleva magistritöö eesmärgiks leida politsei teenistuskoeerte üksusele sobiv korraldus Eestis, tulenevalt selle funktsionaalsusest ja konvergenksi vajadusest vastava korraldusega Schengeni alal.

Käesolevas magistritöös käsitleti korraldust kui organisatsiooni ülesehitust ning teenistuskoeerte koos koerajuhtidega paiknemist organisatsioonis kui ka praktilist, selge suunitlusega tööd. Uuringu teoreetilise baasina on antud ülevaade seostest organisatsiooni eesmärkide ja ülesannete ning organisatsiooni ülesehituse vahel. Samuti on välja toodud teenistuskoeerte koolitussuunad, tuginedes FRONTExi poolt välja töötatud ühtsetele standarditele teenistuskoeerte tegevusele ning koerajuhtide ühtsele tuumõppekavale. Lisaks on antud ülevaade politsei teenistuskoeerte töösse puutuvatest regulatsioonidest Schengeni ala riikide valimis. Vaadeldud riikide valimisse kuuluvad Eestile lisaks Läti, Soome, Rootsi, Austria, Ungari, Poola ja Prantsusmaa.

Magistritöö empiirilises osas viidi läbi juhtumiuuring. Teadaolevalt ei ole Eesti politsei teenistuskoeerte üksuse korraldust senini süstemaatiliselt võrreldud ühegi teise riigi sarnase üksuse korraldusega. Käesolevas magistritöös võrreldakse mh detailsemalt Politsei- ja Piirivalveameti Põhja prefektuuri ja Helsingi politseiosakonna teenistuskoeerte üksuse korraldust.

Samuti on võrreldud Põhja prefektuuri teenistuskooete üksuse korraldust teiste prefektuuride vastava valdkonna korraldusega.

Uuringu raames viidi läbi viis pool-struktureeritud ekspertintervjuud ning võrreldi vastavaid statistilisi andmeid. Kuna uuringu käigus võrreldi arvandmeid, kirjeldati mitme riigi politsei struktuuri ning viidi läbi ekspertintervjuud, on kasutatud kombineeritud uuringu disaini. Intervjueeritavad valiti põhimõttel, et oleksid esindatud kõik asjakohased juhtimistasandid. Lisaks on läbi viidud ekspertintervjuu Sisekaitseakadeemia teenistuskooete koolituskeskuse peaspetsialistiga, et oleks esindatud ka PPA-väline vaatenurk antud valdkonna eksperdilt.

Helsingi politseiosakonna teenistuskooete üksus osutus valituks võrdluseks mitmel põhjusel. Mõlemad võrreldavad üksused asuvad riikide pealinnades. Soome on naaberriik sarnase õigusruumi ja kultuurilise taustaga. Võrreldava üksuse valikul oli oluline ka keskkond, ehk kliimavööde ja maastik, kus teenistuskooerad töötavad. Eelpool nimetatud põhjustele lisaks oli tähtis ka politseikoete kasutamise kogemus antud riigis.

Euroopa Liidu Schengeni ala riikides paiknevad politsei teenistuskooerad kas üksustena või kasutatakse kombineeritud paigutust politseiorganisatsiooni sees. Hajutatud teenistuskooete paiknemist esineb riigiti, tulenevalt piirkondlikust või politseiorganisatsiooni teeninduspiirkondade jaotusest. Riikide võrdluses võib teha järelduse, et n-ö vanematel Schengeni õigusruumis olevatel riikidel on üldjuhul antud valdkond õigusaktidega reguleeritud, kus on mh sätestatud teenistuskooete paiknemine üksustena.

Läbiviidud uuringu tulemustest saab järeldada, et politsei teenistuskooerad saavutavad paremaid töötulemusi kui nad paiknevad organisatsioonis koos koerajuhiga eraldiseisvas spetsialiseerunud üksuses. Üksuses on teenistuskooete hõivatus ehk töötundide arv teenistuskooera kohta märgatavalt kõrgem kui hajutatud paiknemise korral. Töö tulemuslikkust mõjutab ka teenistuskooera kasutusala, ehk nende ülesannete arv, mida on võimalik teatud teenistuskooeraga läbi viia.

Vaadeldes narkokoete tulemuslikkuse kasvu alates PPA loomisest võib järeldada, et n-ö narkokoete rühma tekkimisega Põhja prefektuuris avanesid ka võimalused töö planeerimiseks ning seega ka koete efektiivsemaks kasutamiseks keelatud ainete avastamisel. Narkokoete lisandumisel teenistusse ei tekkinud probleeme koete hõivatusena ning tulemuslike kasutamiste kasv alates 2010. aastast on märgatav. Järgneval aastal narkokoete arvu vähenemisega seitsmelt

viiele, langes ka üksuse üldine tulemuslikkus. Seega võib nentida, et Põhja prefektuuris määrab teenistuskoerte üldise tulemuslikkuse taseme narkokoerte sihipärasem kasutamine võrdluses patrullkoertega.

Enne teenistuskoeeraga teenistusse asumist on vajalik läbida vastavad koolitused ja sooritada edukalt atestatsioon. Teatud erialade õpetamisel koerale on hädavajalik ka kvalifitseeritud abiliste olemasolu. Üheks selliseks koolitussuunaks on jõukasutus, kus tulemus saadakse koerajuhi ja figurandi koostöös.

Eraldiseisvas üksuses on üheks lisavõimaluseks kasutada teenistuskoeera jõukasutuse vahendina. Teenistuskoeera kasutamine politseiametnike kaitseks ja süüteos kahtlustatava kinnipidamisel on omandamas üha suuremat osakaalu täidetavates ülesannetes. Põhjuseks on linnastumine ning sellega kaasnev kuritegevuse kontsentreerumine tiheasustusaladele, kus inimese lõhnajälje ajamine teenistuskoeeraga on keeruline tulenevalt keskkonnast. Seda seisukohta toetab ka uuringu käigus selgunud asjaolu, et narkootilist ainet otsivate koerte töö tulemuslikkus on kõrgem kui üldotstarbelistel ehk patrullkoertel.

EL-i tasemel on sätestatud, et piiriülene koostöö peab toimima ka teistes valdkondades peale organiseeritud kuritegevuse ja terrorismi alase võitluse. Euroopa Liidu Nõukogu on märkinud vajadust hõlbustada politseikoerte ühist kasutamist piiriülestel operatsioonidel, et tagada õiguskaitseasutuste paindlik ja tõhus koostöö. Kui teenistuskoeerad paiknevad organisatsioonis eraldiseisvas üksuses, avanevad lisavõimalused teenistuskoeera koolitamisel ning on võimalik saavutada paremaid tulemusi kiiremini kui hajutatud paiknemise puhul. See omakorda annab PPA koerajuhtidele parema lähteasukohti osalemiseks FRONTExi ühismissioonidel. Politsei teenistuskoeerte valdkonna piiriülese koostöö tihenedes on oluline tagada valmisolek vajadusel panustada ühisoperatsioonidesse Schengeni õigusruumis. Osalemine riikidevahelistes ühisoperatsioonides eeldab efektiivset ressurside planeerimist ja liikmesriikide vahelist koostöö toetamist erinevatel tasanditel. Uuringu järeldusi toetab ka teiste valimis esindatud riikide politsei teenistuskoeerte korralduse praktika. Lisaks Soomele on ka Rootsis, Poolas ja Prantsusmaal politsei teenistuskoeerte kuulumine eraldiseisvatesse üksustesse tagatud õigusaktidega.

SUMMARY

The integration of the Estonian Police Board, Border Guard Administration and Estonia's Citizenship and Migration Board in 2010 created the largest civil service institution in the country. The primary tasks of Estonia's Police and Border Guard Board include upholding the integrity of European Union's borders, ensuring security and public order, investigating and preventing criminal activities as well as verifying citizenship status and issuing various documents. In order to facilitate the exercise of the above-stated duties the board also makes use of service dogs.

It must be noted that during the two years which have followed the integration of the respective offices the regulation of the use of service dogs has been left virtually unaltered. The effect of this has been that the regulatory practices governing the use of service dogs are not uniform throughout the country. Service dogs are used in police organizations both as special designated units as well as isolated cells dispersed throughout the service's branches. An independent unit providing services for the entire Harju County is subordinated under the office of law enforcement located in Tallinn. Service dogs serving in other prefectures are dispersed throughout the entire organization under various bureaus. In addition to the border guard bureau, service dogs along with their handlers also serve under the criminal investigations and law enforcement bureau. Following the agenda described above, the purpose of this master's thesis was to investigate the possibilities for a uniform regulation of service dogs in Estonia with respect to their intended purposes in view of convergence requirements as applicable for Schengen Countries.

For the purposes of the current thesis, regulation was defined as the underlying structure of an organization with regard to the placement of service dogs and their respective handlers as well as practical tasks involved. The theoretical basis of the work consists of an overview of the connections linking the goals and tasks of units with its organizational structure. In addition to this, the thesis also encompasses the training activities of service dogs as defined by the unified standards and core training of dog handlers stipulated by FRONTEX. This is further compounded by an overview of the regulatory practices relating to the operation of police service dogs as exercised in a select set of Schengen Countries, including Latvia, Finland, Sweden, Austria, Hungary, Poland and France.

The empirical part of the work involved carrying out a case study. As far as the author is aware no comparative studies have been conducted in Estonia investigating the regulatory practices governing the use of police service dogs in different countries. The present thesis has compared in more detail the organization of police dog units in Estonia's Police and Border Guard Board's Northern Prefecture to those of the Helsinki Police Department. The Northern Prefecture's service dog practices were also compared to those of other prefectures.

During the course of the study, five semi-structured expert-interviews were conducted together with a cross examination of statistical data. As the study involved comparison of numerical data in conjunction with comparisons of different structures and carrying out of interviews a combined-study template was used. The interviewees were selected with a view to covering all managerial levels involved. In order to gain insight from an expert working outside the Police and Border Guard Board institutional structure an expert interview was also conducted with the chief specialist in charge of service dog training at the Estonian Public Service Academy.

The reasons for choosing the Helsinki Police Department service dog unit as a point of reference were manifold. Firstly, both units are located at the capitals of their respective countries. Secondly, as a country, Finland has close affinity with Estonia both from a legal as well as a cultural point of view. Environmental factors with respect to climate and landscape also played a part in the decision as the conditions under which the dogs must serve are broadly similar.

In EU countries belonging to the Schengen Area, police service dogs can be either divided into distinct units or dispersed throughout a larger organizational structure. More widely dispersed structural arrangements are used in different countries along the lines of municipal or police departments' jurisdiction. When drawing comparisons between different countries a generalization can be made whereby the older Schengen Area countries have more tightly defined legal frameworks regulating the use and placement of service dog units.

The results of the study show that relatively better performance is gained by placing service dogs and their associated handlers under separate units as work-hours per dog are markedly higher in specialized units than for dogs serving in dispersed units. Another factor that has an impact on the performance is the relative utility of the dog which is defined by the number of distinct tasks that can be assigned to a particular service dog.

Specialized units have the additional possibility of using service dogs for the purposes of force projection. Indeed, the use of police service dogs for protecting police officers and apprehending suspects is becoming more important as the continued urbanization diminishes the utility of using dogs to trace the scent of suspects. This tendency is given added credence by another finding of the survey, namely that specialized narcotics dogs have higher rates of efficiency than general purpose (i.e. patrol) dogs.

It has been recognized in EU officialdom that cross-border cooperation must expand beyond the scope of combating counter-terrorism and organized crime to include other fields. The Council of the European Union has noted the need to increase the joint use of police dogs during cross-border operations in order to ensure a flexible and efficient cooperative posture. In cases where police dogs are serving in specially designated units, new opportunities for additional training are presented which open the possibilities for attaining better overall results. This in turn would place the Police and Border Guard Board's dog handlers on a better footing in view of taking part in FRONTEX joint operations. As cross-border cooperation on the use of police dogs expands, it would be prudent to invest more effort to be able to take part in joint operations within the Schengen Area in the future. Involvement in transnational joint-operations entails effective resource planning coupled with active support for international cooperation on different layers of administration.

The results of the study are further supported by the practices followed in countries additionally looked at. In addition to Finland, Sweden, Poland and France can also be counted among countries which have passed legislation placing service dogs under distinct units together with specifying their list of service duties.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

1994. évi XXXIV. Törvény a Rendőrségről. (Ungari Vabariigi Politseiseadus). 01.09.2010, jõustunud 01.05.1994. Autori valduses
- Ahven, A., Kereme, H., Kruusement, A., Klopets, U., Leps, A., Salla, J., Sööt, M-L., Surva, L., Tamm, K. 2011. Kuritegevus Eestis 2010. Justiitsministeerium. Tallinn
- Altaf, A., Ali, M. 2011. The Impact of Organizational Culture on Organizational Effectiveness: Implication of Hofstede Cultural Model as Organizational Effectiveness Model. The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences, 6 (1), 161-174. Välja otsitud EBSCO andmebaasist 29.04.2012
- Ametid ja detsentraliseeritud asutused. Euroopa Liidu kodulehelt http://europa.eu/agencies/regulatory_agencies_bodies/policy_agencies/frontex/index_et.htm välja otsitud 16.03.2012.
- Andrews, R. 2010. Organizational Social Capital, Structure and Performance. Human relations. 63 (5), 583-608. Välja otsitud SAGE andmebaasist 14.01.2012
- Anand, N., Daft, R., L. 2007. What is the Right Organization Design? Organizational Dynamics, 36 (4), 329-344. Välja otsitud EBSCO andmebaasist 29.04.2012
- Appelbaum, S., H., Nadeau, D., Cyr, M. 2009. Performance Evaluation in a Matrix organization: a case study. Industrial and Commercial Training, 41 (1), 9-14. Välja otsitud Emerald andmebaasist 27.04.2012
- Barkans, U. 2012. Latvian Border Guard Canine Units. Teabenõue autori valduses
- Binetti, R., 2008. Cell Phones Go to the Dogs: Maryland Uses Phone-Finding K9s to Step Up Security Efforts. Corrections Today, 10 (1), 58-60. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 05.02.2011
- Blaikie, N. 2010. Designing Social Research. Cambridge Polity Press
- BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról. (Ungari politseiteenistuse määrus). vastu võetud 30.09.2011. Autori valduses
- Brooks, I. 2008. Organisatsioonikäitumine: üksikisik, rühm ja organisatsioon [Organisational Behaviour: Individuals, Groups and Organisation, Third edition]. Tõlge eesti keelde: Marja Vaba. Tallinn Kirjastus Tänapäev. (Originaal on publitseeritud Pearson Education Limited, London 2006)
- Bryson, S. 2000. Police Dog Tactics. Calgary Detselig

- Bunderson, J. S., Boumgarden, P. 2010. Structure and Learning in Self-Managed Teams: Why “Bureaucratic” Teams Can Be Better Learners. *Organization Science*, 21 (3), 609-624. Välja otsitud SAGE andmebaasist 14.01.2012
- Bundesgesetz vom 27. März 1969 über den Waffengebrauch von Organen der Bundespolizei und der Gemeindevachkörper. (Austria föderaal- ja munitsipaalpolitsei organite relvakasutuse föderaalseadus). 01.09.1999, jõustunud 01.09.1969 www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005345 välja otsitud 18.11.2011
- Coleman, T., G. 2008. Managing Strategic Knowledge in Policing: Do Police Leaders Have Sufficient Knowledge about Organisational Performance to Make Informed Strategic Decisions? *Police Practice and Research*, 9 (4), 307-322. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 26.12.2011
- Common Core Curriculum for Dog Handlers. 2012. FRONTEX
- Cordner, G. W., Scarborough, K. E. 2010. *Police Administration, Seventh Edition*. New Providence LexisNexis
- Coren, S. 2007. Koerte intelligentsus [The intelligence of dogs: a guide to the thoughts, emotions and inner lives of our canine companions]. Tõlge eesti keelde: Maarja Kreek. Tallinn Kirjastus Tänapäev. (Originaal on publitseeritud Free Press, New York, 1994)
- Doornbos, A. J., Simons, R-J., Denessen, E. 2008. Relations Between Characteristics of Workplace Practices and Types of Informal Work-Related Learning: A Survey Study Among Dutch Police. *Human Resource Development Quarterly*, 19 (2), 129-151. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 26.12.2011
- Dorriety, J., K. 2005. Police Service Dogs in the Use-of-Force Continuum. *Criminal Justice Policy Review*, 16 (1), 88–98. Välja otsitud SAGE andmebaasist 22.02.2011
- Eesti haldus- ja asustusjaotuse kaart. Maa-amet. 26.01.2012. Maa-ameti kodulehelt geoportaal.maaamet.ee/est/Andmed-ja-kaardid/Haldus-ja-asustusjaotus-p119.html välja otsitud 28.04.2012.
- Etelä-Suomen Lääninhallitus. Poliisin lääninjohto ohje PLH253B. (Lõuna-Soome maakonna politsei tegevusjuhend). 31.12.2008. Autori valduses

- Euroopa Liidu Nõukogu resolutsioon 8178/11. 25.03.2011
<http://register.consilium.europa.eu/pdf/et/11/st08/st08178.et11.pdf> välja otsitud
 04.02.2012
- Euroopa territoriaalse koostöö programmid Eestis 2007-2013. 2009. Siseministeerium.
 Tallinn Siseministeeriumi regionaalarengu osakond
- Facts about Helsinki. 2011. Helsingi linna koduleht
www.hel.fi/wps/wcm/connect/be34c9804a1796e39f6aff3d8d1d4668/Taskutilasto_eng.pdf?MOD=AJPERES&lmod=-2040979385 välja otsitud 21.02.2012
- Feeney, M. K., DeHart-Davis, L. 2009. Bureaucracy and Public Employee Behavior: A Case of Local Government. *Review of Public Personnel Administration*, 29 (4), 311-326.
 Välja otsitud SAGE andmebaasist 14.01.2012
- Fenyvesi, C. 2010. The Importance of Human Scent as Trace Element in Forensics and Criminal-procedure Law. *Sisekaitseakadeemia toimetised*, 2010 (9), 177-189
- Flick, U. 2006. *An Introduction to Qualitative Research*. London Sage
- Frantzen, D. 2010. Canine Sniffs and Policing the Drug War. *Criminal Justice Review*, 35 (4), 438-452. Välja otsitud SAGE andmebaasist 22.05.2011
- Giancola, F. 2007. New Forms of Organization Don't Justify Skill-Based Pay. *Compensation & Benefits Review*, 39 (1), 56-59. Välja otsitud SAGE andmebaasist 28.04.2012
- Gibson, L., G., Ivancevich, M., J., Donnelly, H., J., Konopaske, R. 2009. *Organizations: Behavior, Structure, Processes*. Singapore McGraw Hill
- Given, L. M. 2008. *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods (Vols 1-2)*. London SAGE Publications
- Goold, M., Campbell, A. 2002. Do You Have a Well-Designed Organization? *Harvard Business Review*, 80 (3), 117-124. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 03.05.2012
- Gottschalk, P., Gudmundsen, Y. S. 2009. Police Culture as a Determinant of Intelligence Strategy Implementation. *International Journal of Police Science & Management*, 11 (2), 170-182. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 26.12.2011
- Halevy, N., Chou, E. Y., Galinsky, A. D. 2011. A Functional Model of Hierarchy : Why, How, and When Vertical Differentiation Enhances Group Performance. *Organizational Psychology Review*, 1 (1), 32-52. Välja otsitud SAGE andmebaasist 14.01.2012

- Helsinki liikenne- ja erityispoliisi. Koirapoliisi vuositalasto 01.01.2007-30.06.2011 (Helsingi politseiosakonna teenistuskooerte üksuse töötulemused). Autori valduses
- Hernaus, T. 28.10.2008. Process-based Organization Design Model: Theoretical Review and Model Conceptualization. Faculty of Economics and Business, University of Zagreb. Zagrebi Ülikooli kodulehelt <http://web.efzg.hr/RePEc/pdf/Clanak%2008-06.pdf> välja otsitud 02.05.2012
- Janićijević, N., Aleksić, A. 2007. Complexity of Matrix Organization and Problems Caused by Its Inadequate Implementation. *Economic Annals*, 52 (174), 28-44. Välja otsitud EBSCO andmebaasist 29.04.2012
- Jääskeläinen, A. 2010. Productivity Measurement and Management in Large Public Service Organizations. Tampere University of Technology
- Kesler, G., Schuster, M., H. 2009. Design Your Governance Model to Make the Matrix Work. *People & Strategy*, 32 (4), 16-25. Välja otsitud EBSCO andmebaasist 29.04.2012
- Krikk, M. 2007. Eesti kriminaalpolitsei 1920-1940. Tallinn Olion Kirjastus
- Kõluvere, T. 2012. Teenistuskooerte üksuse korraldus. (E. Aivola, intervjuueerija). Tallinn
- Kärderi, H. 2006. Nähtustevaheliste seoste uurimine. Tallinn Sisekaitseakadeemia
- Laaksonen, J. 2010. Police Dogs in Finland. Finnish Institutions Research Paper. Tampere Ülikooli kodulehelt www.uta.fi/FAST/FIN/GEN/jl-pdogs.html välja otsitud 11.03.2011
- Lall, A. 2010. Kriminallistikaline odoroloogia. *Sisekaitseakadeemia toimetised*. 2010 (9), 127-140
- Lambert, E. G., Hogan, N. L., Dial, C., K., Jiang, S., Khondaker, M. I. 2012. Is the Job Burning Me Out? An Exploratory Test of the Job Characteristics Model on the Emotional Burnout of Prison Staff. *The Prison Journal*, 92 (1), 3-23. Välja otsitud SAGE andmebaasist 14.01.2012
- Lambert, E. G., Hogan, N. L., Jiang, S. 2008. Exploring Antecedents of Five Types of Organizational Commitment Among Correctional Staff: It Matters What You Measure. *Criminal Justice Policy Review*, 19 (4), 466-490. Välja otsitud SAGE andmebaasist 14.01.2012
- Land, T. 2012. Teenistuskooerte üksuse korraldus. (E. Aivola, intervjuueerija). Tallinn

- Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija. Noteikumi nr.5. Dienesta pienākumu izpildes organizācija un kontrole sabiedriskas kārtības nodrošināšanas un satiksmes uzraudzības joma. (Lāti siseministri mēģārus) 22.02.2010. Autori valduses
- Latvijas Republikas likums Par policiju. (Lāti Vabariigi Politseiseadus). 17.08.2011, jōustunud 04.06.1991 www.likumi.lv/doc.php?id=67957 vālja otsitud 28.12.2011
- Liang, P. J., Rajan, M. V., Ray, K. 2008. Optimal Team Size and Monitoring in Organizations. *The Accounting Review*, 83 (3), 789-822. Vālja otsitud EBSCOhost andmebaasist 26.12.2011
- Manz, C. C., Stewart, G. L., Courtright, S. H. 2011. Self-Leadership: A Multilevel Review. *Journal of Management*, 37 (1), 185-222. Vālja otsitud SAGE andmebaasist 14.01.2012
- Matthews, B., Ross, L. 2010. *Research Methods*. Harlow Pearson Education Ltd.
- Mesloh, C. 2006. Barks or Bites? The Impact of Training on Police Canine Force Outcomes. *Police Practice and Research*, 7 (4), 323-335. Vālja otsitud EBSCO andmebaasist 22.02.2011
- Miilits, T. 2012. Teenistuskoerte ūksuse korraldus. (E. Aivola, intervjuueerija). Tallinn
- Ministere de L`Interieur et de L`Amenagement du Territoire 06-18804-CPS. (Prantsusmaa siseministri mēģārus). 18.10.2006. Autori valduses
- Mintzberg, H. 1980. Structure in 5`s: A Synthesis of the Research on Organization Design. *Management Science*, 26 (3), 322-341. Vālja otsitud JSTOR andmebaasist 03.05.2012
- Mohar, E. 2010. Fostering Better Policing Through the Use of Indicators to Measure Institutional Strengthening. *International Journal of Police Science & Management*, 12 (2), 170-182. Vālja otsitud EBSCOhost andmebaasist 26.12.2011
- Natale, S., M., Sora, S., A., Kavalipurapu, S., B. 2004. Leadership in Teams: Managerial Responses. *Team Performance Management*, 10 (3), 45-52. Vālja otsitud Emerald andmebaasist 27.04.2012
- Novikovs, J. 2011. Latvian Police canine units. Teabenōue autori valduses
- ORFK utasítás a Rendōrség Kutyás és Lovas Szolgálati Szabályzatáról. (Ungari Politseiameti korraldus teenistushobuste ja –koerte kohta). 25.05.2009 www.police.hu/data/cms584406/17_2009_orfkut.pdf vālja otsitud 15.11.2011

- Politsei- ja Piirivalveamet. 2011. Politsei- ja Piirivalveameti loomine. Politsei- ja Piirivalveameti koduleht www.politsei.ee/et/organisatsioon/ajalugu/ Kasutatud 28.12.2011
- Politsei ja piirivalve seadus 06.05.2009, jõustunud 01.01.2010, osaliselt 01.01.2012 - RT I 2009, 26, 159
- Politsei ja piirivalve seaduse eelnõu seletuskiri. 2008. Siseministeriumi kodulehelt www.siseministerium.ee/public/politsei_ja_piirivalve_seletuskiri_koos_lisadega__344_1_.doc välja otsitud 14.12.2011
- Politsei- ja Piirivalveameti teenistuskoe koondaruanne 01.01.2010-30.06.2011
- Politsei- ja Piirivalveameti töötulemused. 2010. Politsei- ja Piirivalveameti koduleht www.politsei.ee/et/organisatsioon/avalik-teave/statistika/index.dot välja otsitud 15.02.2012
- Põhja prefektuuri künoloogiateenistuse üldaruanne 01.01.2007-30.06.2011. Autori valduses
- Radala, R. 2012. Teenistuskoe üksuse korraldus. (E. Aivola, intervjuerija). Tallinn
- Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens hundverksamhet. (Rootsi Politseiameti eeskirjad ja üldjuhised politsei teenistuskoe suhtes). 28.03.2011, jõustunud 29.03.2011. Autori valduses
- Ringer, F. 1997. Max Weber`s Methodology: The Unification of the Cultural and Social Sciences. Harvard University Press. Cambridge (Mass.) ; London
- Ritsert, R., Pekar, M. 2009. New Public Management Reforms in German Police Services. German Policy Studies, 5 (2), 17-47. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 26.12.2011
- Sanders, C.R. 2006. The Dog You Deserve. Journal of Contemporary Ethnography, 35 (2), 148-172. Välja otsitud SAGE andmebaasist 22.02.2011
- Schengeni Konventsioon [Schengen Convention], 14.06.1985 (Eesti suhtes jõustunud 21.12.2007) www.legaltext.ee/text/et/T71073.htm välja otsitud 05.01.2012
- Soome Statistikaamet. Justice and crime statistics 2010. Soome Statistikaameti koduleht www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_oikeusolot_en.html välja otsitud 15.02.2012
- Suomen Sisäasiainministeriön määräys SM-2005-02444/Tu-42, 30.08.2005. (Soome siseministri määrus). Soome Siseministeriumi kodulehelt [www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/53811db83cb4282dc225710f0042f033/\\$file/poliisikoir.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/53811db83cb4282dc225710f0042f033/$file/poliisikoir.pdf) välja otsitud 14.11.2011

- Sy, T., Côté, S. 2004. Emotional Intelligence: A Key Ability to Succeed in the Matrix Organization. *Journal of Management Development*, 23 (5), 437-455. Välja otsitud Emerald andmebaasist 27.04.2012
- Zarządzenie nr 296 komendanta głównego policji. (Poola Politsei peadirektori korraldus) 20.03.2008. Autori valduses
- Tapio, P. 2011. Helsinki Police canine units. Teabenõue autori valduses
- Teenistuskoerte kasutamise üldaruanne. 01.01.2007-30.06.30. Andmebaas asutusesiseseks kasutamiseks
- Texas State Auditor`s Office. 1994. Organization structure. Methodology Manual. Texas State Auditor`s Office kodulehelt www.sao.state.tx.us/Resources/Manuals/Method/management/5org-str_intro.html välja otsitud 03.05.2012
- Tushman, M., Smith, W., K., Wood, R., C., Westerman, G., O`Reilly, C. 2010. Organizational Designs and Innovation Streams. *Industrial and Corporate Change*, 19 (5), 1331–1366. Välja otsitud EBSCO andmebaasist 27.04.2012
- Varga, B. 2011. CEPOL Exchange Programme 2011. Budapest. Autori valduses
- Vargus, R., Hoeflinger, F., Smith, R. 2011. MWDs: A Cost Effective, Low-tech Answer to a Persistent and Deadly Threat. *Infantry*, 100 (4), 46-48. Välja otsitud EBSCO andmebaasist 29.01.2012
- Verordnung der Bundesministerin für Gesundheit und Frauen über Maßnahmen der Ausbildung von Diensthunden der Sicherheitsexekutive und des Bundesheeres (Diensthunde-Ausbildungsverordnung – Diensthunde-AusbV). (Tervishoiu ja naisküsimumste ministri määrus korrakaitseorganite ja föderaalarmee teenistuskoerte väljaõppel kasutatavate meetmete kohta (teenistuskoerte väljaõppe määrus). Jõustunud 01.01.2005 www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003826 välja otsitud 18.11.2011
- Virk, O. 2012. Teenistuskoerte üksuse korraldus. (E. Aivola, intervjuerija). Tallinn
- Võime, L. 2007. Eesti piirivalvest 1918-1940. Tallinn Sisekaitseakadeemia
- Walt, D. R., Stitzel, S. E., Aernecke, M. J. 2012. Artificial Noses. *American Scientist*, 100 (1), 38-45. Välja otsitud EBSCO andmebaasist 01.02.2012
- Ühtsed standardid teenistuskoerte alasele tegevusele. Koostatud Frontex`i poolt koostöös Euroopa Liidu liikmesriikide ja Schengeni assotsieerunud riikidega. 2009

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1. Schengeni õigusruumi riikide valimi teenistuskooete valdkonda reguleerivate õigusaktide tüüpide võrdlus.....	37
Tabel 2. Töökeskkonda iseloomustavad näitajad	41
Tabel 3. Teenistuskooete üksuse reageerimised sündmuskohtadele ja teenistuskooete kasutamised	41
Tabel 4. Helsingi politseiosakonna teenistuskooete üksuse teenistuskooete kasutamiste arv ja tegevuste osakaalud 2007-2011.....	48
Tabel 5. Teenistuskooete koondaruanne 01.01.2011-30.06.2011.....	50
Tabel 6. Intervjueeritavate vastused eraldiseisva struktuuriüksuse ja selle valdkondliku paiknemise kohta	51
Tabel 7. Jälje/jälituskooete töötulemused prefektuuride lõikes 2010. a.	54
Joonis 1. Enesejuhtimise teoreetiline raamistik.....	12
Joonis 2. Peamised teenistuskooete koolitussuunad	21
Joonis 3. Inimese lõhna koolitussuuna jagunemine.....	22
Joonis 4. Jõu kasutuse koolitussuuna jagunemine	23
Joonis 5. Aine ja bioloogilise materjali lõhna koolitussuuna jagunemine	25
Joonis 6. Registreeritud varguste arv Eestis 2003-2010.....	40
Joonis 7. Teenistuskooera abil kinnipeetud isikuid	42
Joonis 8. Helsingi teenistuskooete üksuse teenindatavate sündmuste jagunemine info liikumise järgi 01.01.2007-30.06.2011	44
Joonis 9. Põhja prefektuuri patrull- ja narkokoete tulemuslikud kasutamised 01.01.2007-30.06.2011.....	45
Joonis 10. Põhja prefektuuri künoloogiateenistuse teenistuskooete tulemuslikud kasutamised 01.01.2007-30.06.2011 ja kuue kuu libisev keskmine	47

Lisa 1. Intervjuude kodeerimisskeem

Paiknemine organisatsioonis	Personal	Koolitus	Ülesanded	Koostöö
Piirivalve	Üksus	SKA	Piiri valvamine	Ennetus
Politsei	Hajutatud	Piirivalve	Korrakaitse	Liiklusjärelvalve
Korrakaitse	Aktiivsus	Politsei	Kriminaalpolitsei	Eraldiseisev
Migratsioon	Ettevalmistus	Üksus	Migratsioon	Jõu kasutus
Kriminaalpolitsei	Taktika	Personal	Inimese otsing	Tõmbekeskus
Üksus	Juhtimis-keskus	Maastik	Narkootilised ained	Eriüksus
Juhtimine	Jälje ajamine	Paiknemine	Sularaha	Paiknemine
Lõuna prefektuur	Juhtimine	Ida prefektuur	Alkohol	Kordon
PPA	Enesekaitse	Kordon	Turistid	SKA
Ida prefektuur	Erivahendid	PPA	Vägivald	Varustus
Koordineerimine	Paiknemine	Varustus	Tõmbekeskus	EMTA
Sadam	SKA	Suunamine	Oht	Vanglad
Logistika	Sisekoolitus	Lõuna prefektuur	Riskitase	Sadam
Lennujaam	Nõudmised	Tallinn	Koerad	Narkootikumid
Väljaõpe	Keskkond	Haridus	Tallinn	Alaealised
Ennetus	Jõu kasutus	Sisekoolitus	Väljakutsed	Lennujaam
Varustus	Oht	Keskkond	Patrull	Mainekujundus
Transport	Politsei	Atesteerimine	Maastik	Koolid
Teenus	Piirivalve	Koerad	Keskkond	Euroopa Liit

Lisa 2. Helsingi politseiosakonna teenistuskooerte üksuse töötulemused 2007 a. .

LIIKENNE- JA ERITYISPOLIISI
Koirapoliisi VUOSITILASTO 2007

Kuukausi	Tammi	Helmi	Maalis	Huhti	Touko	Kesä	Heinä	Elo	Syys	Loka	Marras	Joulu	1.1 - 30.6	1.7 - 31.12	v.2007
Nokan antamat	235	254	369	298	251	355	331	386	331	352	390	397	1762	2187	3949
Oma-aloitteiset	146	197	181	152	144	124	85	178	151	215	181	195	944	1005	1949
virka-avut	7	15	14	9	9	11	7	8	9	19	12	8	65	63	128
561 kiinniotto/varmistus	10	15	8	10	17	18	16	10	18	14	25	22	78	105	183
562 huume-etsintä	55	69	94	77	53	50	29	73	68	63	55	50	398	338	736
563 tepotehtävä	6	3	10	2	28	13	4	6	9	3	13	12	62	47	109
564 jäljestys	13	2	14	11	10	10	8	8	7	15	8	12	60	58	118
565 henkilöetsintä	10	6	15	18	10	11	11	13	8	14	18	6	70	70	140
566 esine-etsintä		2	2	3	1	4	4	1	7	7	2	1	12	22	34
567 kuolleen etsintä	5	2	4		2	4	4	2	3	3	5	2	17	19	36
568 PR-toiminta		6	1	4	4	1		2	2	2	2		16	8	24
560 muu etsintätehtävä	2	2						1		1			4	2	6
612 jalkautuminen	14	50	31	21	20	31	15	22	34	35	26	33	167	165	332
koiraa käytetty tehtävällä	115	157	179	146	125	111	91	138	156	157	163	138	833	843	1676
ase- ja vaaralliset tehtävät	26	42	26	25	24	36	29	25	30	28	40	42	179	194	373
dokum. Liikennevalvonta		19	21	36	34	26	17	26	47	57	56	40	136	243	379
puhallutukset	175	194	155	151	150	139	300	177	718	335	236	264	964	2030	2994
huumetestid		6	4	15	11	11	6	3	10	8	4	5	47	36	83
yhteensä/kk	381	451	550	450	395	479	416	564	482	567	571	592	2706	3192	5898

Lisa 3. Helsingi politseiosakonna teenistuskoerte üksuse töötulemused 2008 a.

LIIKENNE- JA ERITYISPOLIISI
Koirapoliisi VUOSITILASTO 2008

Kuukausi	Tammi	Helmi	Maalis	Huhti	Touko	Kesä	Heinä	Elo	Syys	Loka	Marras	Joulu	1.1 - 30.6	1.7 - 31.12	v.2008
Nokan antamat	337	330	414	381	394	410	427	439	323	423	389	431	2266	2432	4698
Oma-aloitteiset	191	180	197	186	202	159	130	169	115	135	132	163	1115	844	1959
virka-avut	13	9	8	7	8	8	9	9	4	11	11	7	53	51	104
561 kiinniotto/varmistus	13	22	15	14	21	12	10	18	7	10	10	20	97	75	172
562 huume-etsintä	73	43	28	35	43	38	33	43	30	30	23	37	260	196	456
563 tepotehtävä	10	8	7	9	6	4	8	6	6	11	1	16	44	48	92
564 jäljestys	11	11	13	8	12	11	15	21	13	18	6	18	66	91	157
565 henkilöetsintä	7	13	17	9	9	9	8	17	7	21	7	25	64	85	149
566 esine-etsintä	1	3	2	2	4	4	4	6	1	4	2	4	16	21	37
567 kuolleen etsintä	5	2	3	4	3	3	4	4	1		1		20	10	30
568 PR-toiminta	2	3	1	3	3	2		2		1			14	3	17
560 muu etsintätehtävä	1					1	1	2	1				1	4	5
612 jalkautuminen	29	34	52	30	28	35	36	34	30	29	18	32	209	179	388
koiraa käytetty tehtävällä	152	149	138	114	129	114	119	153	95	124	68	152	796	711	1507
ase- ja vaaralliset tehtävät	28	40	40	43	38	41	35	53	14	38	35	53	230	228	458
dokum. Liikennevalvonta	42	46	45	39	55	51	27	63	23	29	39	22	278	203	481
puhallutukset	200	207	253	367	1529	413	1258	275	133	192	204	186	2969	2248	5217
huumetestid	6	5	4	6	7	9	7	13	3	6	4	9	37	42	79
yhtheensä/kk	528	510	611	567	596	569	557	608	438	558	521	594	3381	3276	6657

Lisa 4. Helsingi politseiosakonna teenistuskooerte üksuse töötulemused 2009 a.

LIIKENNE- JA ERITYISPOLIISI
Koirapoliisi VUOSITILASTO 2009

Kuukausi	Tammi	Helmi	Maalis	Huhti	Touko	Kesä	Heinä	Elo	Syys	Loka	Marras	Joulu	1.1 - 30.6	1.7 - 31.12	v.2009
Nokan antamat	377	244	274	398	476	423	453	402	334	355	349	412	2192	2305	4497
Oma-aloitteiset	163	88	152	110	182	171	174	190	131	161	169	202	866	1027	1893
virka-avut	8	2	8	9	7	5	11	8	7	6	7	13	39	52	91
561 kiinniotto/varmistus	25	12	8	18	25	27	23	12	12	15	21	15	115	98	213
562 huume-etsintä	41	25	50	34	38	26	31	23	31	40	25	45	214	195	409
563 tepotehtävä	7	2	4	97	42	7	4	6	5	4	4	8	159	31	190
564 jäljestys	12	9	15	12	20	19	13	17	13	23	12	12	87	90	177
565 henkilöetsintä	25	11	11	11	20	15	19	11	17	10	12	18	93	87	180
566 esine-etsintä	1	2	6	4	7	10	6	2	3	5	9	3	30	28	58
567 kuolleen etsintä			1				2		1	3	1	1	1	8	9
568 PR-toiminta					9	2	3			1		3	11	7	18
560 muu etsintätehtävä		1		1			1						2	1	3
612 jalkautuminen	42	26	53	33	43	46	71	45	32	50	38	55	243	291	534
koiraa käytetty tehtävällä	111	88	148	210	204	152	166	116	114	151	122	150	913	819	1732
ase- ja vaaralliset tehtävät	34	27	36	27	68	55	57	35	37	26	30	40	247	225	472
dokum. Liikennevalvonta	33	18	29	39	36	26	28	30	30	30	50	51	181	219	400
puhallutukset	254	233	196	141	229	304	481	566	311	304	299	213	1357	2174	3531
huumetestit	13	4	16	8	13	5	17	18	6	7	6	12	59	66	125
yhhteensä/kk	540	332	426	508	658	594	627	592	465	516	518	614	3058	3332	6390

Lisa 5. Helsingi politseiosakonna teenistuskooerte üksuse töötulemused 2010 a.

LIIKENNE- JA ERITYISPOLIISI
Koirapoliisi VUOSITILASTO 2010

Kuukausi	Tammi	Helmi	Maalis	Huhti	Touko	Kesä	Heinä	Elo	Syys	Loka	Marras	Joulu	1.1 - 30.6	1.7 - 31.12	v.2010
Nokan antamat	331	346	341	480	458	414	443	439	408	406	356	446	2370	2498	4868
Oma-aloitteiset	222	130	151	213	253	154	149	198	197	190	186	178	1123	1098	2221
virka-avut	9	11	9	16	11	6	7	13	24	16	10	9	62	79	141
561 kiinniotto/varmistus	10	11	8	24	16	18	15	14	10	15	14	16	87	84	171
562 huume-etsintä	53	30	26	52	40	27	28	50	63	43	41	23	228	248	476
563 tepotehtävä	4	2	6	2	10	3	10	6	10	4	8	10	27	48	75
564 jäljestys	5	3	16	20	18	19	18	16	24	17	9	8	81	92	173
565 henkilöetsintä	6	10	9	23	21	23	21	22	16	11	14	19	92	103	195
566 esine-etsintä	2		2	3	7	8	8	7	8	11	2	2	22	38	60
567 kuolleen etsintä					5	2	1			1	1	1	7	4	11
568 PR-toiminta	1	2		1	1	1	1	2				2	6	5	11
560 muu etsintätehtävä	2	4		6	2	1	1	5	11	3	5	2	15	27	42
612 jalkautuminen	45	30	30	46	75	33	41	41	53	39	46	49	259	269	528
koiraa käydetty tehtävällä	128	93	97	178	196	139	144	163	196	144	136	130	831		1744
ase- ja vaaralliset tehtävät	43	31	38	49	44	41	47	45	23	32	25	46	246	218	464
dokum. Liikennevalvonta	51	22	43	38	64	36	45	33	38	25	28	57	254	226	480
puhallutukset	231	292	279	182	376	185	274	242	530	185	267	225	1545	1723	3268
huumetestid	9	7	10	10	12	12	7	12	8	6	6	5	60	44	104
yhtheensä/kk	553	476	492	693	711	568	592	637	605	596	542	624	3493	3596	7089

Lisa 6. Põhja Politseiprefektuuri künoloogiateenistuse aruanne 2007-2008

Põhja Politseiprefektuuri künoloogiateenistuse aruanne 2007

Kuu	jaanuar	veebruar	märts	aprill	mai	juuni	juuli	august	september	oktoober	november	detsember	tulemus
töötunnid	604	634	712	397	408	434	361	428	252	392	396	559	5577
väljakutsed	140	140	165	110	126	123	124	107	90	115	88	91	1419
sh tulemuslikud	10	17	21	20	21	13	15	14	12	23	20	22	208
sh patrull	7	6	9	3	11	10	14	4	10	11	7	11	103
koera abil kinni peetud	6	1	1	1	7	2	2	2	5	2	1	4	34
sh narko	3	11	12	17	10	3	1	10	2	12	13	11	105
üritused/PR tundi	2	23	35	0	6	1	0	20	2	15	0	25	129
vormistatud vt	124	163	198	178	258	147	183	99	73	156	410	198	2187

Põhja Politseiprefektuuri künoloogiateenistuse aruanne 2008

Kuu	jaanuar	veebruar	märts	aprill	mai	juuni	juuli	august	september	oktoober	november	detsember	tulemus
töötunnid	264	204	420	480	384	325	348	204	636	614	501	600	4980
väljakutsed	121	132	77	75	86	105	138	85	81	133	108	123	1264
sh tulemuslikud	33	12	15	28	8	16	22	12	15	9	28	7	205
sh patrull	21	10	4	19	5	7	12	4	11	9	14	5	121
koera abil kinni peetud	5	4	0	1	1	2	2	1	3	1	4	1	25
sh narko	12	2	11	9	3	9	10	8	4	0	14	2	84
üritused/PR tundi	8	4	24	228	86	67	15	12	11	14	9	0	478
vormistatud vt	264	292	220	189	186	216	194	153	329	258	301	181	2783

Lisa 7. Põhja Politseiprefektuuri künoloogiateenistuse aruanne 2009-2010

Põhja Politseiprefektuuri künoloogiateenistuse aruanne 2009

Kuu	jaanuar	veebruar	märts	aprill	mai	juuni	juuli	august	september	oktoober	november	detsember	tulemus
töötunnid	1136	608	647	510	228	76	264	288	240	384	272	306	4959
väljakutsed	118	113	93	84	74	70	102	73	86	82	86	65	1046
sh tulemuslikud	31	21	36	18	18	22	19	25	32	14	14	8	258
sh patrull	14	17	22	12	11	10	16	10	17	8	8	6	151
koera abil kinni peetud	2	5	7	3	5	2	3	6	13	0	3	2	51
sh narko	17	4	14	6	7	12	3	15	15	6	6	2	107
üritused/PR tundi	96	2	17	17	17	32	0	13	31	11	19	2	257
vormistatud vt	81	74	64	23	24	1	16	14	7	16	47	38	405

Põhja Prefektuuri künoloogiateenistuse aruanne 2010

Kuu	jaanuar	veebruar	märts	aprill	mai	juuni	juuli	august	september	oktoober	november	detsember	tulemus
töötunnid	447	411	734	906	1576	502	839	956	393	513	812	879	8968
väljakutsed	44	44	63	91	86	74	62	62	73	79	82	51	811
sh tulemuslikud	21	30	72	32	48	45	51	45	67	34	68	64	577
sh patrull	7	2	5	9	6	7	5	9	5	7	10	11	83
koera abil kinni peetud	3	0	2	5	4	2	4	5	1	1	9	6	42
sh narko	14	28	67	23	42	38	46	36	62	27	58	53	494
üritused/PR tundi	53	12	45	113	22	14	86	9	37	78	56	33	558
vormistatud vt	31	21	44	22	31	38	25	25	24	45	66	10	382

Lisa 8. Põhja Prefektuuri künoloogiateenistuse aruanne ja Helsingi politseiosakonna teenistuskoerte üksuse töötulemused 2011 kuus kuud.

Põhja Prefektuuri künoloogiateenistuse aruanne 2011

Kuu	jaanuar	veebruar	märts	aprill	mai	juuni	tulemus
töötunnid	1170	1132	1326	1198	1158	1198	7182
väljakutsed	66	36	33	53	70	97	355
sh tulemuslikud	35	19	23	51	35	17	180
sh patrull	6	4	6	7	6	4	33
koera abil kinni peetud	0	1	0	2	5	1	9
sh narko	29	15	17	44	29	13	147
üritused/PR tundi	15	21	73	115	45	4	273
vormistatud vt	4	12	65	142	98	111	432

LIIKENNE- JA ERITYISPOLIISI

Koirapoliisi VUOSITILASTO 2011

Kuukausi	Tammi	Helmi	Maalis	Huhti	Touko	Kesä
Nokan antamat	436	353	402	453	392	476
Oma-alotteiset	260	213	254	265	256	209
virka-avut	15	10	12	18	15	13
561 kiinniotto/varmistus	14	13	17	22	15	21
562 huume-etsintä	55	47	65	23	65	58
563 tepotehtävä	3	3	6	6	8	10
564 jäljestys	11	11	8	15	21	16
565 henkilöetsintä	15	17	13	14	12	17
566 esine-etsintä	5	5	4	1	5	5
567 kuolleen etsintä			1			1
568 PR-toiminta	1			4	3	5
560 muu etsintätehtävä	4	15	8	3	4	3
612 jalkautuminen	57	56	62	57	67	43
koiraa käytetty tehtävällä	171	167	186	142	200	176
ase- ja vaaralliset tehtävät	40	32	38	42	33	36
dokum. Liikennevalvonta	45	33	41	52	65	34
puhallutukset	232	188	217	253	478	161
huumetestit	12	10	12	5	10	5
yhteensä/kk	696	566	656	718	648	685

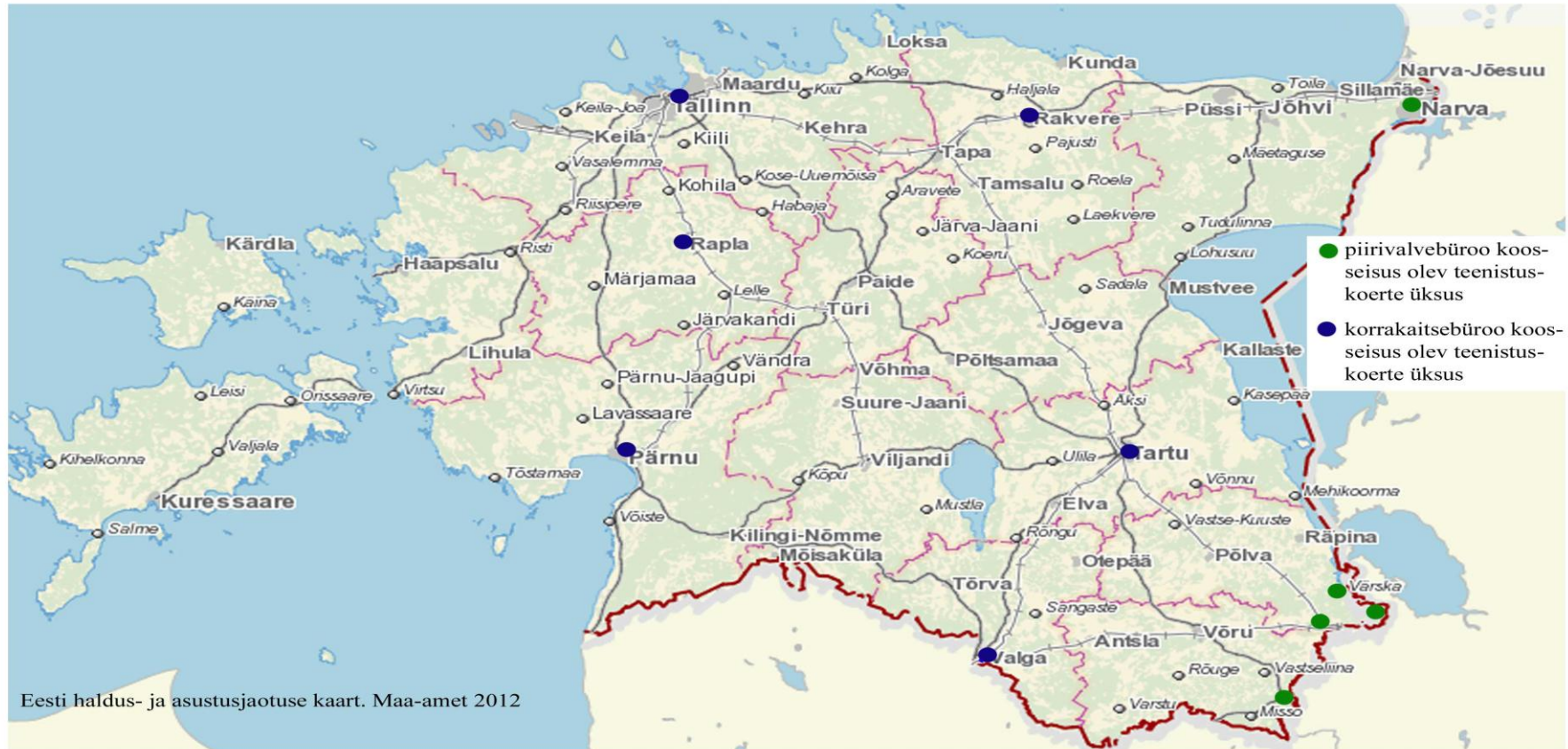
Lisa 9. Politsei- ja Piirivalveameti teenistuskoele koondaruanne 2010

Tegevus (korda/tundi)	ühik	Põhja	Ida	Lõuna	Lääne
Koerte arv	tk	19	16	29	18
Koerte kasutamine	tundi	9461	8672	9336	2428
sh politseioperatsioon	tundi	493	135		622
sh patrull	tundi	8968	2226	8708	1593
sh väljakutsed	tundi	811	20	432	91
sh preventatiivne töö	tundi	65 korda	12	196	74
Tulemuslikult	korda	570	41	44	205
sh narkokoerad					
<i>avastamisi</i>	korda	38	13	2	26
<i>reageerimisi</i>	korda	473	21	37	157
sh laibakoerad					
<i>avastamisi</i>	korda	2	0	1	0
<i>reageerimisi</i>	korda				
sh jälje/jälituskoerad					
<i>kinnipidamine</i>	korda	26	0	1	0
<i>eseme leidmine</i>	korda	15	0	0	1
<i>inimese leidmine</i>	korda	0	1	1	2
<i>jälje ajamine</i>	korda	16	6	2	19

Lisa 10. Politsei- ja Piirivalveameti teenistukoerte koondaruanne 2011 esimene poolaasta

Tegevus (korda/tundi)	ühik	Põhja	Ida	Lõuna	Lääne
Koerte arv		19	15	33	17
Koerajuhte		18	13	29	14
Koerte kasutamine	tundi	7182	1131	5011	1852
sh politseioperatsioon	tundi	203	14	129	38
sh patrull	tundi	5524	1021	4780	1336
sh väljakutsed	tundi	372	38	51	33
sh preventatiivne töö	tundi	70	45	51	104
valves		1014	9		
Tulemuslikult	korda	180	8	11	148
sh narkoerad					
<i>avastamisi</i>	korda	29	2	1	34
<i>reageerimisi</i>	korda	119	4	3	109
sh laibakoerad					
<i>avastamisi</i>	korda			1	
<i>reageerimisi</i>	korda				
sh jälje/jälituskoerad		32	2	6	5
<i>kinnipidamine</i>	korda	9	0	0	2
<i>eseme leidmine</i>	korda	13	0	0	1
<i>inimese leidmine</i>	korda	1	1	0	0
<i>jälje ajamine</i>	korda	9	1	6	2

Lisa 11. Autori poolt tehtud ettepanekud teenistukoorte üksuste paiknemise kohta

Lisa 12. Schengeni õigusruumi riikide valimi politsei teenistusköörde valdkonna regulatsioonide ning autori poolt läbiviidud ekspertintervjuude salvestised.